

SPRAVODAJ

slovenskeje speleologickej spoločnosti

4

2020

Foto: Tomáš Hampl

Spravodaj SSS 4/2020

ročník LI

Obsah

• Peter Holúbek: Zasadnutie predsedníctva SSS v roku 2020	4
• Tomáš Čeklovský: Čo s kostrovými nálezmi v jaskyniach?	5
• Matej Ševčík: Prieskum pseudokrasových útvarov západnej časti Záhoria	7
• Zdenko Hochmuth: Kečovská chodba – objav severného prítoku v Domici	14
• Edita Mikulášová, Alexander Lačný: Nové metre v Peterskej priepasti	18
• Peter Holúbek, Ján Lakota, Ľudovít Gaál, Pavel Bartík: Jaskyňa na Rovni, nová rozsadlinová lokalita Krupinskej planiny	24
• Štefan Kyšela: Working Holiday Kanada	28
• Zoltán Jerg: Hľadači pokladov na Veterníku	32
• Peter Holúbek: Rybárske dobrodružstvo v Moravskom krase	40
• Lukáš Vlček: Sté číslo časopisu Jaskinie	42
• Lukáš Vlček, Danka Šubová, Mária Ošková a Pavol Kočíš: Speleofotografia 2020	
Výsledky 20. ročníka medzinárodnej fotografickej súťaže	44
• Dušan Hutka: IX. zraz speleopotápačov v Tisovci	48
• Dušan Hutka: Tridsať rokov symbolického cintorína v jaskyni Michňová	50
• Bohuslav Kortman, Ján Tulis: Už za života s jaskyňami v raji	53
• Spoločenské správy	58
Milan Orfánus 60	58
† Ivan Chovan	58
† Ondrej Štefko	59
† Ján Dzúr	60
† Rastislav Michalko	61
Jubilanti v roku 2021	62
• Summary	64

Fotografie na obálke

- 1. strana obálky:** Hlavná cena v súťaži Speleofotografia 2020 – Gonvillars River. Foto: Romain Venot (Francúzsko)
- 2. strana obálky:** Prvé miesto v kategórii Speleomoment v súťaži Speleofotografia 2020 – Hyperspace Caver. Foto: Romain Venot (Francúzsko)
- 3. strana obálky:** Prvé miesto v kategórii Krása jaskýň v súťaži Speleofotografia 2020 – Les racines du Paradis. Foto: Rémi Flament (Francúzsko)
- 4. strana obálky:** V novej sienke Peterskej priepasti v Plaveckom krase. Foto: Michal Vrbovský

Redakčná rada: Martin Budaj, Zdenko Hochmuth, Peter Holúbek, Ján Kasák, Bohuslav Kortman, Lukáš Kubičina, Alexander Lačný, Nela Ševčíková, Ján Tulis, Lukáš Vlček

Redakčne spracoval: Lukáš Vlček, e-mail: lukasvlcek@yahoo.com

Graficky upravil: Ján Kasák, e-mail: jan.kasak@speleostrazov.sk

Adresa redakcie: Slovenská speleologická spoločnosť, Hodžova 11, 031 01 Liptovský Mikuláš
e-mail: speleo@ssj.sk

Vytlačil: Juraj Štefuň – GEORG, Žilina

Contents

• Peter Holúbek: The Annual Meeting of the Club Chairmen of the SSS in 2020	4
• Tomáš Čeklovský: What to do with osteological finds in caves?	5
• Matej Ševčík: Exploration of pseudo-karst formations in the western part of Záhorie	7
• Zdenko Hochmuth: The Kečovo Gallery – discovery of a northern tributary in Domica Cave	14
• Edita Mikulášová, Alexander Lačný: A new discovery in Peterská Abyss	18
• Peter Holúbek, Ján Lakota, Eudovít Gaál, Pavel Bartík: Jaskyňa na Rovni – a new cleft cave in Krupinská Plateau	24
• Štefan Kyšela: A working Holiday in Canada	28
• Zoltán Jerg: Treasure hunters in Veterník Mt.	32
• Peter Holúbek: Fishing adventures in the Moravian Karst	40
• Lukáš Vlček: The 100th issue of the Jaskinie magazine	42
• Lukáš Vlček, Danka Šubová, Mária Ošková a Pavol Kočíš: Speleofotografia 2020 Results of the 20th international photography competition	44
• Dušan Hutka: The 9th meeting of cave divers in Tisovec	48
• Dušan Hutka: 30 years of the Commemorative Cemetery in the Michňová Cave	50
• Bohuslav Kortman, Ján Tulis: Already in Paradise, with Caves	53
• Social News	58
Milan Orfánus 60yrs	58
† Ivan Chovan	58
† Ondrej Štefko	59
† Ján Dzúr	60
† Rastislav Michalko	61
• Forthcoming Anniversaries in 2021	62
• Summary	64

Cover photos

Front cover: *Grand Prix of the Speleofotografia 2020 – Gonvillars River. Photo: Romain Venot (France)*

Inside front: *1st place in the category Speleomoment of the Speleofotografia 2020 – Hyperspace Caver
Photo: Romain Venot (France)*

Inside back: *1st place in the category Beauty of Caves of the Speleofotografia 2020 – Les racines du Paradis.
Photo: Rémi Flament (France)*

Back cover: *In the newly discovered space of Peterská Abyss, Plavecký Karst. Photo: Michal Vrbovský*

Editorial board: Martin Budaj, Zdenko Hochmuth, Peter Holúbek, Ján Kasák, Bohuslav Kortman, Lukáš Kubičina, Alexander Lačný, Nela Ševčíková, Ján Tulis, Lukáš Vlček

Compiled by: Lukáš Vlček, e-mail: lukasvlcek@yahoo.com

Layout: Ján Kasák, e-mail: jan.kasak@speleostrazov.sk

Publisher: Slovak Speleological Society, Hodžova 11, 031 01 Liptovský Mikuláš, Slovak Republic, e-mail: speleo@ssj.sk

Printed by: Juraj Štefuň – GEORG, Žilina

Aj našu spoločnosť postihla začiatkom roku celosvetová epidémia, hoci treba poznamenať, že pre mnohých z nás to bolo pokojné, príjemné a tvorivé obdobie. Z dôvodu rešpektovania nariadenia vlády bol zrušený jarný termín zasadnutia predsedníctva a aj Speleomíting. Z rovnakého dôvodu sa neuskutočnil ani jaskyniarsky týždeň na Považí, ktorý plánovali zorganizovať členovia skupiny Speleodiver. Ako náhradný termín zasadnutia predsedníctva určili členovia výboru a kontrolnej komisie piatok 4. septembra. V počte 27 zástupcov sa v Slovenskom múzeu ochrany prírody a jaskyniarstva v Liptovskom Mikuláši uskutočnilo podľa schváleného programu zasadnutie, ktorému predsedal Karol Kýška.

V úvode sa podľa návrhu jednotlivých skupín odovzdali ocenenia. **Zlatá medaila:** Bohuslav Kortman (JK Strážovské vrchy), Daniel Hutňan *in memoriam* (Speleodiver). **Strieborná medaila:** Karol Ďurčík (OS Rimavská Sobota), Erik Kapucian *in memoriam* (Speleoklub UK Bratislava), Pavol Hovorka (SK Slovenský raj), Ľubomír Kokavec (JK Demänovská Dolina), Jozef Grego (SK Badizer Ardovo), Peter Medzihradský (JK Dubnica nad Váhom). Čestné uznanie pri príležitosti životného jubilea 70 rokov: Ján Tirpák (SK Cassovia), Michal Varhola (SK Cassovia), Ondrej Trávník (SK Bratislava), Zdenko Hochmuth (SK UPJŠ Košice). Čestné uznanie pri príležitosti 60 rokov: Marián Bukovský (SK Turiec), Petr Maceček (SK Nicolaus), Marián Jagerčík (Speleo Detva), Silvestr Votoupal (SK Nicolaus), Milan Orfánus (OS Liptovský Mikuláš), Peter Halenár (SK Trnava), Ľudovít Krčmárik (Trenčiansky speleoklub). Z dôvodu nekonania Speleomítingu sa na predsedníctve ocenil SK Drienka za objav Debraďských jaskýň, Jozef Grego a Mário Olšavský za prieskum a dokumentáciu v Mjanmarsku. Na návrh predsedu HKŠS bola ocenená Barbora Miškeja za športový výkon v jaskyni Gouffre Berger.

Po **správach** predsedu o činnosti SSS a B. Kortmana o hospodárení našej spoločnosti za rok 2019 a návrhu rozpočtu na rok 2020 predniesol správu kontrolnej komisie jej predseda I. Demovič. K žiadnej z týchto správ neboli zo

Demänovská jaskyňa slobody. Autor: F. Mihál

strany zástupcov skupín vznesené pripomienky. V **diskusii** sa preberala otázka celoplošnej výnimky, ktorá na konci roku 2020 stráca platnosť. Z. Valenta sa vyjadril k incidentu v Hačovej jaskyni. Delegáti predsedníctva boli upozornení na skutočnosť, že Alpenverein už nepokrýva riziko úrazu pri našej činnosti. Ohľadom záchranej služby sa rozprúdila diskusia medzi viacerými jaskyniarimi. Je to vážna téma, a aj preto poverilo predsedníctvo výbor SSS v tejto otázke konať. Po konštruktívnom, iba dvojhodinovom rokovaní schválilo 27 delegátov **uznesenie**, ktoré zostavila návrhová komisia v zložení Stanislav Pavlarčík, Gabika Majerníčková a Miroslav Sova. Tento záväzný dokument overil Zdenko Hochmuth. Oba tieto materiály sú zverejnené na našej internetovej stránke www.sss.sk.

Treba veriť, že budúci rok bude k celoslovenským stretnutiam našich členov priaznivejší než tento. Všetkým členom našej spoločnosti patrí srdečné poďakovanie za činnosť, ktorú pre slovenské jaskyniarstvo v roku 2019 vykonali.

Peter Holúbek

ČO S KOSTROVÝMI NÁLEZMI V JASKYNIACH?

Tomáš Čeklovský, paleontológ,

Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, Liptovský Mikuláš

Úvod

Tento príspevok som sa rozhodol napísať z dvoch základných dôvodov. Primárny dôvod je jednoduchý a pre súčasný rozvoj slovenskej vedy nevyhnutný. Osteologické (kostrové) zvyšky fauny sú veľmi dôležitým materiálom pri prírodovednom výskume na celom svete vrátane našej krajiny. Moderná prírodoveda sa v súčasnosti nezaobíde bez metód viacerých disciplín. Týmto smerom sa uberaá celá slovenská veda. Preto aj súčasné štúdium osteologického materiálu zo slovenských jaskýň má komplexný multidisciplinárny charakter. Kostrové zvyšky sú cenným archívom údajov, na základe ktorých je možné interpretovať napríklad vek jaskynných sedimentov alebo prírodné prostredie v minulosti.

Problematika a zákon (zákon = problematika?)

Danou témou sa už pred 13 rokmi zaoberal Andrej Bendík zo SNM v Martine (Bendík, 2007). Ten sa venoval priamo paleontologickým nálezom. Pod pojmom paleontologický nález sa vo všeobecnosti rozumie fosília (skamenelina) staršia ako holocén (t. j. viac než 11 650 rokov), teda nesmie to byť tzv. subfosília. Z toho vyplýva, že nie každá kosť alebo zub je nálezom paleontologickým.

Keďže však nálezca nevie ihneď na mieste presne určiť vek, resp. stupeň fosilizácie nálezu, každý osteologický nález je potenciálne skamenelinou, dokonca môže byť chránenou skamenelinou. A to je druhý dôvod publikovania tohto príspevku. Tu do hry totiž vstupuje aj legislatíva Slovenskej republiky. Preto je potrebné byť pri každom osteologickom náleze opatrný, a to nielen z dôvodu ochrany samého materiálu, ale aj preto, aby ste sa vy, každý nálezca alebo nálezkyňa, nedostali do problémov zo zákonom.

Vypisujem sem časti platných zákonov, ktoré sa týkajú chránených skamenelín. Vyhľadala MŽP SR č. 213/2000 Z. z. definuje chránenú skamenelinu v § 1 ods. 2 písm. b takto:

Chránené skameneliny sú skameneliny dostatočne zachované na ich spoľahlivé určenie, ktoré sú zvyš-

Obr. 1. Nález zuba nosorožca srstnatého v Čachtickej jaskyni, 2018. Foto: L. Kubičina

Obr. 2. Šetrné odstraňovanie sedimentu v profilovej sonde v Dračej jaskyni v Sokole, 2018. Foto: T. Čeklovský

kami fosílnych živočíchov a rastlín, ich odtlačkov alebo stôp ich činnosti z územia Slovenskej republiky, a ktoré sú uvedené v prílohe č. 3.

Z prílohy č. 3 vyberám tie, týkajúce sa osteologického materiálu, ktorý je možné nájsť v jaskyni:

1. obojživelníky, plazy, vtáky
 - lebka, stav zachovania viac ako 70 %
 - kostra jedinca bez lebky, stav zachovania viac ako 70 %
2. cicavce
 - lebka, stav zachovania viac ako 70 %
 - kostra jedinca bez lebky, stav zachovania viac ako 50 %

Pri náleze potenciálnej chránenej skameneliny je ešte dôležité poznať a riadiť sa Zákom o ochrane prírody a krajiny č. 543/2002 Z. z., ktorý jasne stanovuje, aké kroky je nevyhnutné

vykonať. Podľa § 38 o druhovej ochrane chránených skamenelín:

Ods. 1 *Chránenú skamenelinu je zakázané poškodzovať a ničiť.*

Ods. 2 *Na zber a spracúvanie chránenej skameneliny, ako aj na obchodovanie s nimi je potrebný súhlas orgánu ochrany prírody.*

Ods. 3 *Nález chránenej skameneliny je nálezca alebo osoba zodpovedná za vykonávanie prác, pri ktorých došlo k nálezu, povinná oznámiť bezodkladne orgánu ochrany prírody.*

Ods. 4 *Orgán ochrany prírody, ktorému bol nález oznámený, vydá nálezcovi na jeho požiadanie potvrdenie o oznámení nálezu a zabezpečí opatrenia potrebné na ochranu nálezu.*

Ods. 5 *Ochrana sa zabezpečuje na mieste prirodzeného nálezu. Ak brozí nebezpečenstvo poškodenia alebo zničenia nálezu v dôsledku prírodných vplyvov alebo ľudskej činnosti, zabezpečí sa jeho ochrana odberom z miesta prirodzeného nálezu a uložením v zbierke štátneho múzea s prírodovedným zameraním.*

Ods. 6 *Odber podľa odseku 5 môžu vykonávať iba právnické osoby a fyzické osoby, ktorých činnosť je zameraná na vyhľadávanie, výskum, prieskum, ťažbu, zber, poznávanie alebo ochranu skamenelín, a to na základe osobitného oprávnenia vydaného orgánom ochrany prírody.*

Ods. 7 *Ak chránenej skameneline brozí poškodenie, odcudzenie alebo zničenie, alebo ak by zabezpečenie jej ochrany ohrozovalo plynulý chod prevádzkovej činnosti podnikateľa alebo právnickej osoby, je nálezca povinný vykonať jej šetrný odber.*

Ako pracovať s osteologickými nálezmi

Horeuvedený zákon v praxi hovorí o tom, že je povinnosťou nález bezodkladne oznámiť orgánu ochrany prírody (Štátna ochrana prírody SR – Správa slovenských jaskýň). Fyzický odber nálezu môže vykonať iba určená osoba s platným povolením. Povolenia (výnimky na odber) vydáva priamo Ministerstvo životného prostredia SR, resp. príslušný okresný úrad.

Ako som už spomenul v úvode, každý kostrový pozostatok môže priniesť dôležité informácie. Jedným z najdôležitejších poznatkov je pozícia nálezu na lokalite (nálezové okolnosti). Z tohto dôvodu je potrebné s nálezom nehýbať, a ak je možné, ani sa ho nedotýkať.

Veľmi cenným údajom je vyhotovenie fotodokumentácie s mierkou, prípadne aj orientáciou svetových strán, ako je to na príklade obr. 1. Ak je na miesto nálezu ťažké dostať fotoaparát, je dobré urobiť aspoň náčrt. Ďalším cenným údajom je zaznačenie miesta nálezu v pláne jaskyne.

Avšak podľa § 38 ods. 7, ak môže dôjsť k poškodeniu, odcudzeniu alebo zničeniu materiálu, je nálezca povinný vykonať aj jej šetrný odber. Ak je to naozaj nevyhnutné, radím odber vykonať. Správny postup odberu kostrových zvyškov podrobne opisuje Andrej Bendík v už spomínanom príspevku z roku 2007. Keďže za 13 rokov sa zákony prírody nezmenili, len pripomeniem najdôležitejšie – šetrný odber, novinový papier, označenie a dôkladné zabalenie pred prevozom (napr. bublinková fólia). Doplním však, že sediment na kostiach odporúčam zachovať, vôbec ho neodstraňovať. Jednak sediment drží kosti pokope, a po druhé, aj sám sediment sa dá následne odborne spracovať.

Záver

Z doterajšej praxe odporúčam, že pri nájdení akýchkoľvek kostrových zvyškov v jaskyniach je najlepšie informovať vedúceho oblastnej skupiny SSS, ku ktorej lokalita prináleží, resp. priamo predsedu SSS Petra Holúbka a Správu slovenských jaskýň, následne kontaktovať odborníka (paleontológ, archeológ, antropológ) a s ním sa hneď (napr. telefonicky) poradiť, čo s nálezom ďalej. Ak je situácia kritická a mohlo by dôjsť k poškodeniu, krádeži alebo zničeniu materiálu, je potrebné, aby odborník podrobne vysvetlil správny postup odberu.

Nakoniec si ešte dovoľím krátku úvahu: Čím viac budeme poznať našu minulosť, tým lepšie môžeme predpovedať našu budúcnosť.

Literatúra

BENDÍK, A. 2007. Ako pracovať s paleontologickými nálezmi v jaskyniach. Spravodaj SSS, 38, 4, 62–64.

Vyhláška Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky o chránených nerastoch a chránených skamenelinách a o ich spoločenskom ohodnocovaní, č. 213/2000 Z. z.

Zákon o ochrane prírody a krajiny, č. 543/2002 Z. z.

PRIESKUM PSEUDOKRASOVÝCH ÚTVAROV ZÁPADNEJ ČASTI ZÁHORIA

Matej Ševčík

Keď som po ukončení štúdia na vysokej škole v roku 2015 odchádzal z Bratislavy za prácou do Skalice, priatelia zo Speleo Bratislava ma vyprevádzali so slovami „Kam si sa to ako jaskyniar vybral?“, „V tej lokalite nie sú žiadne jaskyne, ani kras!“ a mali pravdu... teda skoro! Pokiaľ človek-jaskyniar žije nejaký čas na prvý pohľad v jaskyniarsky nezaujímavom území, začne ho postupne skúmať a overovať si, či je to pravda. Časom som zistil, že región západného Záhoria je speleologicky nepreskúmaný. To sa potvrdilo aj v tabuľke P. Holúbeka uverejnenej s krátkym článkom v Spravodaji SSS 1/2020, kde v západnej časti Záhoria nie je evidovaný nijaký podzemný útvar. Tomuto tvrdeniu nabráva i fakt, že pri pohľade na geologickú mapu sa zdá, že v horninách, ktoré tvoria tento región, by vzhľadom na ich vek žiadne podzemné útvary nemali byť prítomné. Pomaly sa ale ukazuje opak.

Opisovaná oblasť

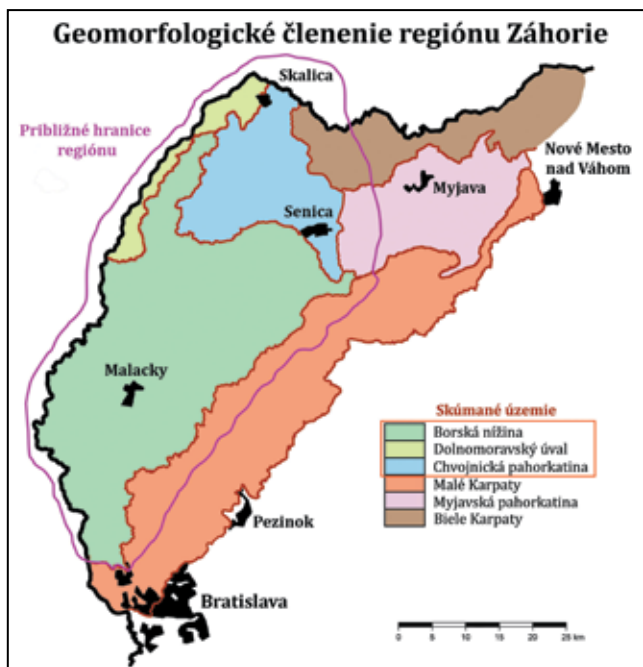
Záhorie sa vďaka zemepisnému chápaniu skladá geomorfologicky z viacerých celkov. Zemepisne k nemu patria Skalický, Senický a Myjavský okres a mestské časti Bratislavy – Záhorská Bystrica, Lamač, Dúbravka, Devín, Devínska Nová Ves a Karlova Ves. Vďaka tomu región Záhoria zaberá geomorfologické celky Dolnomoravského úvalu, Chvojnickej pahorkatiny, Borskej nížiny, Bieleých a Malých Karpát a Myjavskej pahorkatiny. Hoci v regióne Záhoria pôsobia dve skupiny (Jaskyniari Plavecké Podhradie a Speleo Bratislava), v článku sa zameriam na doposiaľ jaskyniarsky neopísané prvé tri vymenované geomorfologické celky, pretože v ostatných celkoch pôsobia viac alebo menej celkovo štyri skupiny: Jaskyniari Plavecké Podhradie,

Speleo Bratislava, OS Čachtice a OS Inovec, a preto sú dostatočne preskúmané.

Stručná geológia

Geológia je v oblastiach Borskej nížiny a Dolnomoravského úvalu relatívne jednoduchá. Celý povrch tvoria kvartérne sedimenty, a to pleistocénne piesky a holocénne fluvialné sedimenty riek Moravy, Myjavy a ich prítokov.

Jaskyniarsky zaujímavá začína byť až Chvojnická pahorkatina. Z geologického pohľadu je stavba pahorkatiny zložitejšia ako stavba susednej Borskej nížiny a Dolnomoravského úvalu. Severnú časť Chvojnickej pahorkatiny tvoria paleocénne flyšové horniny Magurskej jednotky. Centrálnu a západnú časť pahorkatiny tvoria miocénne sedimenty (zlepence a pieskovce). Južnú a východnú časť zas pleistocénne sedimenty, najmä spraše. Medzi všetky tieto časti sú rôzne vložené pleistocénne proluvialné sedimenty (štrky a náplavové kužele) a holocénne fluvialné sedimenty prítokov Moravy (Baňacký 1996, Lehotský 1994).

Prieskum Borskej nížiny a Dolnomoravského úvalu

Aj napriek štúdiu dostupnej literatúry, ktorej je o sledovaných lokalitách málo (Hromádka 1935, Hronček et al. 2018), ak nerátame vysvetlivky ku geologickým mapám, ústnemu zisťovaniu a povrchovému prieskumu sa autorovi doposiaľ nepodarilo lokalizovať žiadny pseudokrasový útvar Borskej nížiny a Dolnomoravského úvalu, teda oblasti v okolí Kopčian, Gbiel, Šaštína-Stráží, B. Mikuláša, Studienky, V. Levárov a Malaciek. Tento výsledok sa pre geologické pomery dal očakávať, ale možno budúcnosť predsa len niečo odhalí.

Prieskum Chvojnickej pahorkatiny

Situácia sa čiastočne mení vo Chvojnickej pahorkatine. Vo flyšových horninách severnej časti zatiaľ nebol prieskumom nájdený podzemný priestor, hoci sa v týchto horninách na Slovensku pseudokrasové útvary nachádzajú (napr. pseudokrasové jaskyne Spiša). V miocénnych zlepcoch a pieskovočch lužického súvrstvia bola doposiaľ autorom zistená len jedna pseudokrasová puklina a niekoľko pseudokrasových útvarov. Puklina autorom pomenovaná ako „Jaskyňa v pískovni“ sa nachádza v lome pod vrchom Veterník (miestnym nárečím aj ako Vintoperk alebo Winterberg).

Starý viacúrovňový lom, obyvateľmi nazývaný aj ako „Pískovna“ je lokalizovaný na severnej strane kopca, ktorá sa zvažuje do doliny Starohorského potoka. Lom má podľa lidarovej snímky dve úrovne. Nižšia a rozlohou väčšia úroveň je však v teréne sotva rozlíšiteľná a steny tejto úrovne sú už dobre rekultivované. Horná a rozlohou menšia úroveň je oveľa zreteľnejšia a jej steny s maximálnou výškou 9 m tvoria dominantu okolia. V literatúre ani ústnym

zisťovaním od miestnych obyvateľov sa autorovi nepodarilo dohľadať podrobnosti o vzniku a prevádzke lomu. Z dostupných čiastkových informácií (informácie Záhorského múzea

Pohľad na vrch Veterník (Vintoperk) z Hájika. Foto: M. Ševčík

Lom pod Vintoperkom – pohľad po príchode do lomu. Foto: M. Ševčík

Striedanie pieskovcových vrstiev v lome. Foto: M. Ševčík

Početné rozsadlinovo-sufózne tvary lomu. Foto: M. Ševčík

Jaskyňa v pískovni. Foto: M. Ševčík

Cesta Vintoperk – Skalica, časť „Pšíky“, na pravej strane je viditeľná zanikajúca sufózna jaskyňa. Foto: M. Ševčík

v Skalici, ortofotomapy TUZVO a mapy vojenských mapovaní) si môžeme vytvoriť určitý obraz o vzniku lomu. Na mapách prvého ani druhého vojenského mapovania sa nenachádza v týchto miestach značka označujúca lom alebo pieskovňu. Na mape tretieho vojenského mapovania, realizovaného v tejto oblasti v roku 1882, už nachádzame značku „štrkovisko“ tesne nad dnom doliny. Na leteckých fotografiách z roku 1950 je dolná úroveň viditeľne zalesnená a neudržiavaná. V spodnej úrovni lomu sa s veľkou pravdepodobnosťou začalo ťažiť po roku 1840 (keď prebiehalo druhé vojenské mapovanie) a pred rokom 1882. Ťažba sa ukončila pravdepodobne niekedy začiatkom 20. storočia. Horná úroveň je na leteckej snímke z roku 1950 v porovnaní so spodnou úrovňou viditeľne udržiavanejšia a v porovnaní s leteckými a satelitnými snímkami z posledných 10 rokov i viditeľne menšia, čo znamená, že po roku 1950 sa v hornej úrovni ešte stále ťažil kameň pravdepodobne na lokálne stavebné účely. Vznik hornej úrovne môžeme datovať niekde do 30. rokov 20. storočia, keď sa pre celosvetovú hospodársku krízu a s ňou spojenú nezamestnanosť a chudobu začal vo veľkom ťažiť v okolí Skalice stavebný kameň za účelom zamestnania miestnych obyvateľov (fotografia – Záhorské múzeum v Skalici 2020, Hronček 2018, Janík 2013).

Jaskyňa v pískovni (JTSK03 X: 1207324, Y: 557117) je pseudokrasová puklina lokalizovaná v pravej časti hornej úrovne vyššie opísaného lomu vo výške 296 m n. m. Ide o jaskyňu na hranici merateľnosti a prieleznosti s dĺžkou 2,5 m, minimálnou deniveláciou

Jaskyňa v pískovni

(k.ú. Skalica, Chvojnická pahorkatina, Skalický hájik)

Legenda

- meračský bod (prírodný)
- stena
- obrys brala
- priečny rez

- dno tvorené pieskom
- svah
- piesok
- výrazný kameň/skalný blok

Dĺžka: 2,5m
stav k 05.11.2020

pôdorys

rozvinutý rez

0 1 2 3 4 5m

Meral (prístroj Leica Disto X): Matej Ševčík (05.11.2020)
Kreslil v programe Therion: M. Ševčík, jeseň 2020

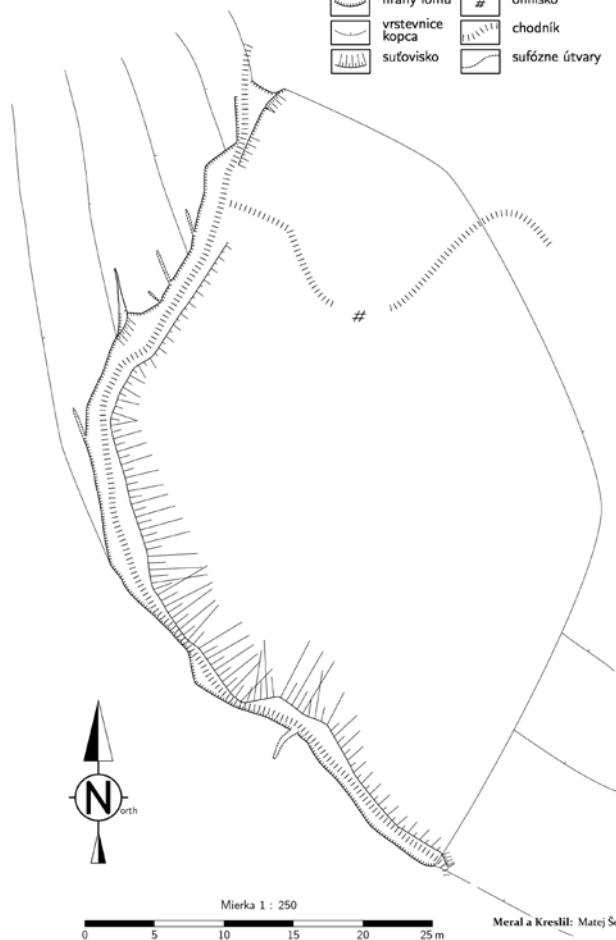

Lom na západnej strane Vintoperku (miesto konania festivalu Maringota) a početné sufózne útvary v stene tohto lomu.
Foto: M. Ševčík

Lom "pískovňa" pod Vintoperkom povrchová situácia stav k 05.11.2020

Legenda

	hrany lomu		ohnisko
	vrstevnice kopca		chodník
	sufóvisko		sufózne útvary

ne (Bella 2011, Kameňolom... – Záhorské múzeum v Skalici 2020). Piesky winterberských pieskovcov lužického súvrstvia, ktoré tvoria stenu lomu a ktoré boli v tomto lome ťažené, sú spájané vápnitým tmeľom. Vďaka tomu sa v stenách lomu nachádzajú početné pseudokrasové útvary (abri), vytvorené gravitačným spádom a mechanickými procesmi rozrušovania horniny.

V ľavej časti lomu je v jeho báze druhá, menšia pseudokrasová diera oválneho tvaru s priemerom do 1 m a dĺžkou do 1 m. Počas prieskumu v okolí diery našiel autor kúsky srsti a z diery bolo cítiť zápach zveri. Na mieste nie sú známky pseudokrasovej genézy ani prievanu, preto ide o zverou prehĺbenú puklinu. Z pseudokrasových útvarov je tiež nutné spomenúť malé priehlbiny a diery (do počtu asi 5, neďaleko od seba) s priemerom do 1 m a dĺžkou pár desiatok centimetrov. Nachádzajú sa cca 150 m západne od lomu bližšie k vrcho-

nachádzajúcu sa 3 metre pod skalným okrajom lomu. Jaskyňu môžeme klasifikovať ako polygenetickú, a to rozsadlinovo-sufóznou. Podobne ako napr. jaskyňa Biele skaly v masíve Devínskej Kobyly vznikla počas ťažby alebo krátko po jej zastavení. Obnažením horniny došlo k zmene napätia a gravitačným poklesom najmä v pravej časti lomu orientovaným v smere sklonu svahu. Tým došlo k vytvoreniu pukliny, ktorá je vymývaná presakujúcou meteorickou vodou, čo sa prejavuje naznačenými eróznymi tvarmi v pukli-

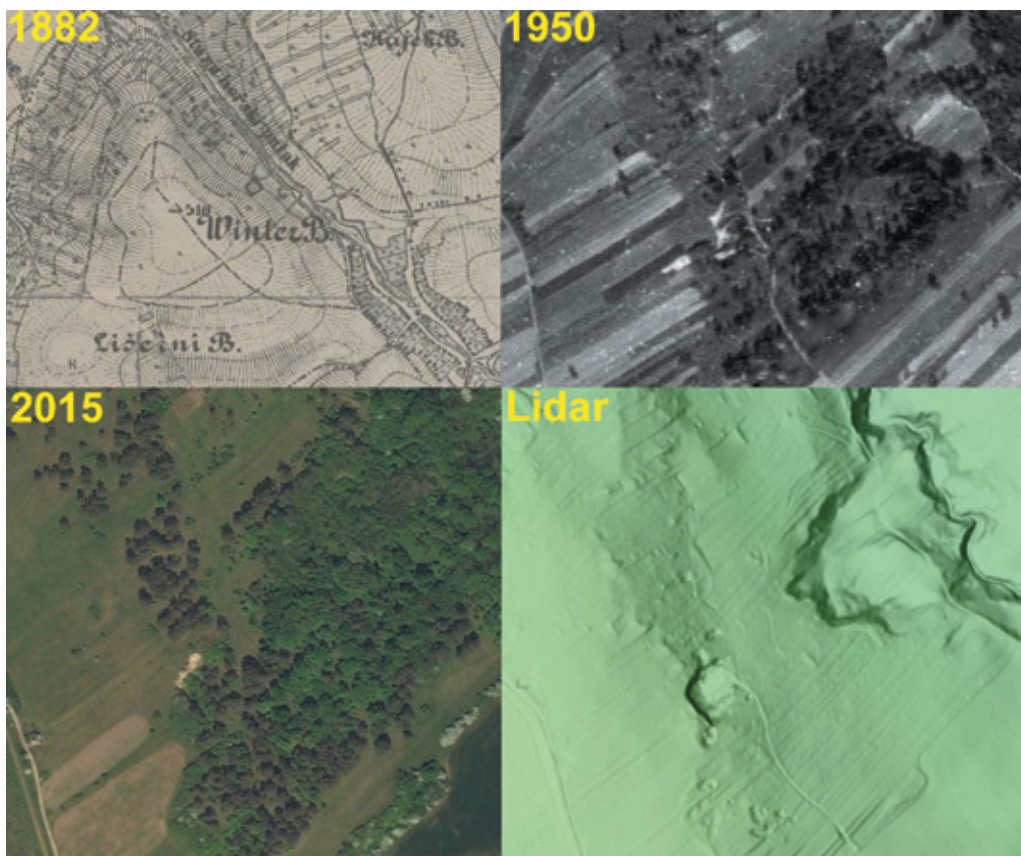
lu Vintoperku nad záhradkami. Ide opäť skôr o dutiny vyhlbené zverou.

Zaujímavejší je už viac-menej **zaniknutý pseudokrasový útvar na západnej strane Vintoperku** (JTSK03 X: 1206672 Y: 557519) v pravotočivej zákrute panelovej cesty vedúcej z Vintoperku na hlavnú cestu do miestnej časti „Psíky“. Išlo o počínajúcu sufóznou jaskyňu, podobnú opísal P. Holúbek v Spravodaji SSS č. 4/2006. Útvar vznikol vďaka gravitačnému odtoku vody po výdatných dažďoch po pa-

nelovej ceste smerom do okraja cesty (do zákruty), ktorá je v tomto mieste zarezaná v pieskovo-sprášovom teréne. Voda si vytvárala prirodzený priechod cez hlinený podklad v hĺbke 1 m pod povrchom a vytekala v nenápadnej pseudokrasovej „vyvieračke“ 30 m za zákrutou. Autor bol ešte svedkom funkcie tohto pseudokrasového útvaru na jeseň roku 2015, bohužiaľ sa ho v tej dobe nepodarilo zadokumentovať. Útvar zaniká potom, ako

Detailnejší pohľad na zanikajúci portál sufózne jaskyne na jar 2020. Na jeseň tohto roku sa portál jaskyne definitívne zasypal a rozlíšenie v teréne je značne sťažené. Foto: M. Ševčík

Pieskovcový lom v priebehu času (zdroje obrázkov: web)

v roku 2016 miestni záhradkári zahradili kameňmi „ponor“ a ten sa prirodzene zanáša hlinou.

Pre podobnú geológiu, gravitačné a mechanické procesy, ktoré prebiehajú v lome na severnej strane Vintoperku, sa nádejne javil aj starý lom na západnej strane Vintoperku (v mieste konania festivalu Maringota) a aj lom na konci obce Chropov. Oba sú vytvorené v pieskovochoch a zlepenchoch lužického súvrstvia a vyskytuje sa v nich veľa sufózných útvarov dlhých niekoľko desiatok centimetrov. Majú približne rovnakú genézu vzniku ako Jaskyňa v pískovni, ale ich dokumentačná hodnota je nateraz otázna vzhľadom na ich viditeľne rýchly vznik a zároveň zánik. Za zmienku stojí aj fakt, že mnohé pseudokrasové útvary, ktoré sa môžu javiť perspektívne, majú nakoniec antropogénny charakter v zmysle vinárskych pivničiek, tzv. búd, prípadne ich pozostatkov, a to najmä v okolí Skalice, ale i na iných miestach Chvojnickej pahorkatiny.

Na záver za zmienku do literatúry stojí aj údajný krasový útvar, ktorý by sa mal nachádzať pod jedným z domov na ulici v okolí Šibeničného vrchu v Holíči. Útvar bol objavený počas stavby domu a podľa informácií majiteľa ide o „kanál“ – oválnu chodbu s priemerom 1 m v dĺžke odhadom 50 m. Chodba sa nachádza zhruba 20 m pod povrchom (umiestnenie je čiastočne skreslené sklonom svahu, v ktorom dom stojí) a smeruje na vrch Šibenica. Momentálne je však zamurovaná, a tak jej prieskum nie je možný. V prípade, ak by šlo o prírodný útvar, tak podľa geologickej mapy a vizuálneho overenia autorom na mieste úprav domu by mohlo ísť napr. o prítokový kanál, keďže sa v tomto mieste nachádzajú miocénne sedimenty deltového charakteru. Bez prieskumu nie je možné vylúčiť antropogénny vznik.

Záver

Chvojnická pahorkatina a nížinná časť Záhoria sú pre svoju geologickú stavbu speleologicky skutočne málo perspektívne, čoho dôkazom je doposiaľ len jediná evidovaná jaskyňa tohto regiónu – Jaskyňa v pískovni. A hoci táto krátka puklinová jaskyňa má len dokumentačný charakter, je najväčším z početných sufózných útvarov vytvorených v pieskovochoch

lužického súvrstvia tohto regiónu. Zaujímavý je však jej vek, pretože vznikla odhadom za posledných 100 rokov. Na druhej strane pokiaľ sa v tejto oblasti pozrieme hlbšie do litosféry a následne na nivu rieky Moravy, tak táto časť Záhoria určite nepovedala posledné slovo, hoci ako jaskyniari si budeme musieť niekoľko tisíc rokov počkať.

Zdroje

- BAŇACKÝ V. 1996: Vysvetlivky ku geologickej mape Chvojnickej pahorkatiny a severnej časti Borskej nížiny. Bratislava: Vydavateľstvo Dionýza Štúra, 144 s.
- BELLA P. 2011: Genetické typy jaskýň. Verbum, Ružomberok, 220 s.
- Fotografia: *lámanie kameňa zo Skalice* [online]. FB stránka: Záhorské múzeum v Skalici, príspevok z 18. 3. 2020 [cit. 2020-10-24], dostupné na: <https://lnk.sk/drx6>
- HOLÚBEK P. 2006: Nová jaskyňa v Liptovských Beharovciach alebo Môže byť vytvorená jaskyňa v hline? Spravodaj SSS. 2006, 37, 4, 36–37.
- HOLÚBEK P. 2020: Národná databáza jaskýň na začiatku roku 2020. Spravodaj SSS. 2020, 51, 1, 24–25.
- HROMÁDKA J. 1935: Zemepis okresu Bratislavského a Malackého: sväzok druhý: Malé Karpaty, Záhorská nížina, Podunajská nížina pri Bratislave. Kníhtlačiareň Ján Pocisk a spol., Bratislava, 275 s.
- HRONČEK P. (Ed.) 2018: Dejiny ťažby nerastných surovín v lomoch a ich použitie na území Slovenska od prvopočiatkov do polovice 20. storočia. Slovenské združenie výrobcov kameniva, Košice, 192 s.
- JANKÓ A. – PORUBSKÁ B. 2013: Vojenské mapovanie na Slovensku 1769 – 1883. Lúč, Bratislava, 2. vyd., 144 s.
- Kameňolom v Skalici* [online]. FB stránka: Záhorské múzeum v Skalici, príspevok z 15. 8. 2019 [cit. 2020-10-24], dostupné na: <https://lnk.sk/ckp6>
- LEHOTSKÝ R. 1994: Krasové a pseudokrasové jaskyne Devínskych Karpát. Slovenský kras. 22, 23–40.
- ĽETÁK F. – POTFAJ M. (Eds.) 2015: Vysvetlivky ku geologickej mape Bielych Karpát (južná časť) a Myjavskej pahorkatiny. ŠGÚDŠ, Bratislava, 306 s.

KEČOVSKÁ CHODBA – OBJAV SEVERNÉHO PRÍTOKU V DOMICI

Zdenko Hochmuth

Mohutné kaňonovité chodby Domice od Čertovej diery smerom k Baradle sa tiahnu generálne od západu na východ. V podstate však prebiehajú iba po okraji krasového chrbta (Domica, Čertova diera 464,6; Poroňa 505,9). Okrem labyrintu v sprístupnenej časti majú priestory Domice známych iba málo bočných vetiev a prítokov. Venovalo sa im iba málo pozornosti a jaskyňa sa z hľadiska potenciálnej prolongácie považovala za málo perspektívnu. Väčšina speleológov sa prikláňala k názoru, že na jej poznanie postačujú mapy E. Paloncya (1931), dr. A. Droppu (1970), a pre potreby Správy slovenských jaskýň mapa realizovaná GP (Geologickým prieskumom) Rožňava (1976).

Väčšina prítokov Domice je z juhu, vody prichádzajú z nekrasových povodí, a ponárajú sa na hranici s krasom. Taká je Čertova diera, Vstupná chodba či Objavná a Meandrová chodba.

Z bočných pravostranných (od juhu) prítokov Meandrovú chodbu zamerali Holúbek, Hurtaľ a Bella v roku 2000. O odvodňovaní masívu severne od priestorov Domice vieme iba málo, hoci logicky by malo smerovať do Domice, a mali by tu preto byť aj prítoky zo severu. Boli tu indície labyrintu v blízkosti Prístavu, a tiež tzv. Studnička v Kaňone blízko hranice s Maďarskom.

Známe boli aj iné odbočky či prítoky, avšak ich mapovanie bolo problematické z dôvodu neistého pripojenia na existujúce mapové diela. Tomuto sme pomohli vytvorením virtuálneho spojitého polygónového ťahu (Hochmuth 2014), a to nás neskôr inšpirovalo k napojeniu všetkých bočných chodieb, o ktorých sme vedeli. Pri našom detailnom mapovaní a skenovaní (Šupinský et al. 2019) sme na skenoch videli zaujímavé odbočky aj komíny, ktoré na spomínaných mapách neboli. Aj iné odbočky v kaňone by mohli byť zaujímavé, ale akosi na ich prieskum nebol čas, resp. prevažovali dôvody uvedené vyššie.

Novým objavom je Kečovská chodba. Názov sme vytvorili z dôvodu, že smeruje na sever, na rovnomennú obec ležiacu severne.

Okolnosti objavu

Na jednej z akcií v r. 2019, (5. 1., 9. 1, 9. 2., 3. 3.), keď sme báдали a mapovali v rôznych miestach v časti jaskyne prístupnej tunelom tzv. Diamantovej plavby, Stano Danko vyliezol po strmej sintrovej platni priamo z betónového telesa hrádze (momentálne nefunkčnej). Hovoril o solídnej chodbe dlhej aspoň 30 m. Mysleli sme si, že objavitelia a dávnejší prevádzkovatelia plavby tam určite boli a iba pre úplnosť to treba niekedy, keď bude čas, zamerať.

K tomu došlo 19. 3. 2019 (TD 14/19), keď prišiel P. Holúbek v sprievode E. Farkašovskej odoberať paleontologický nález. S Holúbekom sme začali túto chodbu zameriavať; až po akýsi nánosový sifón sme zamerali 46 m v perspektívnom smere SV až S.

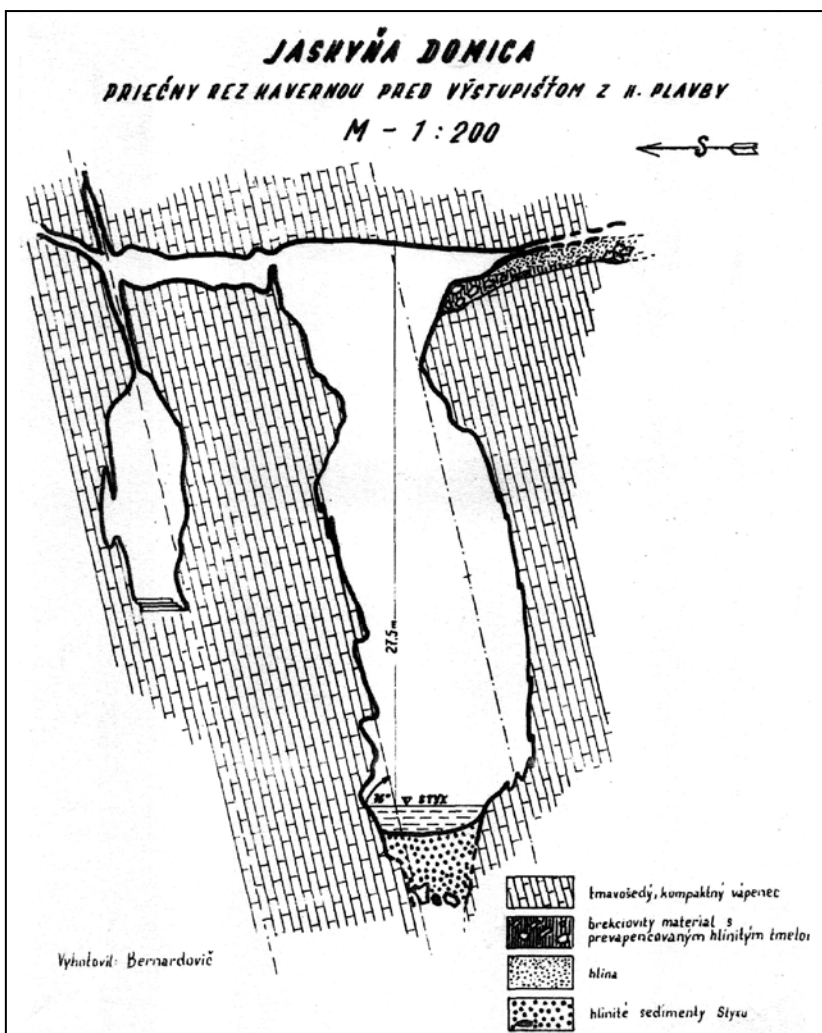
P. Holúbek pri stabilizácii meračského bodu na začiatku Kečovskej chodby. Foto: Z. Hochmuth

Tu sa to ale nekončilo. Holúbek preliezol vrchom, našiel tam nejaké zhnité drevá a prešiel ďalších 50 m. Na konci neprielezná úžina a stopy po sekani. 100 m chodba sa nenájde len tak ľahko, bolo ju treba zamerať a pokúsiť sa na konci o postup.

Mapovaco-prieskumné akcie sa konali 7. 4. a 5. 5. 2019. Samostatnou kapitolou bolo skenovanie, v rámci skenovania celého systému pozemným laserovým skenerom. J. Šupinský to realizoval na jednej akcii. Veci sme nechceli príliš medializovať, pretože sme verili, že prekážku na konci rýchlo prekonáme. To sa napriek značnému úsiliu, i za pomoci jaskyniarov z OS Prešov, dodnes nepodarilo, i keď to ešte nevzdávame. Uskutočnili sme tu celkovo 9 organizčne náročných akcií (28. 12., 4. 1., 19. 1., 1. 2., 15. 2., 29. 2., 14. 3., 10. 5., 13. 11.). Z prehľadu je zrejmá silná motivácia a nasadenie. Rozšírili sme koncovú úžinu a o. i. s použitím zbíjacieho 10 kg kladiva Makita a lanovky zmáhame akýsi hlinitý sífón s preplástkami sintrov. Aktuálne sa vyťažilo 506 vedier materiálu, ktorý vzorne ukladáme na boku chodby. To všetko napriek obmedzeniam v súvislosti s prácami na projekte Interreg a v r. 2020 karanténnymi opatreniami.

K zaujímavému materiálu sme sa dostali,

keď sa o našom objave dozvedel P. Bella. Tvrdil, že o chodbe sa vedelo, a poslal nám dokonca jej nákres od P. Bernadoviča, bývalého prevádzkového šéfa Správy slovenských jaskýň. Publikujeme ho najmä preto, že jeho interpretácia nie je príliš jasná, a možno nejakí pamätníci povedia, čo si o tom myslieť. Asi ide o nejakú predstavu priestorov pri letmom prieskume, možno na základe pohľadu spod riečiska z priestoru dnešnej tzv. Liečebne pri vyústení tunela 2. plavby. Svedčil by o tom presne uvádzaný výškový údaj, ako aj v paralelnej kaverne na dne ležiace nejaké vodorovné čiary, snáď spomínané drevá, ktoré sme tam našli. Ide o rez, možno neskôr sa nájde aj pôdorys (?).

Vo voľnom čase sme sa trochu rozkukali v sienke pred prekopom, a napodiv bystrý pozorovateľ M. Huba, ktorého priviedol na pomoc Noro Lacko, si všimol čiastočne zo sedimentov vytŕčať lebku – zrejme medveďa. Leží tam dodnes, internetová komunikácia s prof. Sabolom z Prírodovedeckej fakulty UK Bratislava potvrdila, že ide o jaskynného medveďa. Zamaskovali sme ju a čakáme na príchod autority. Keďže súčasťou nálezů sú aj ďalšie kosti a spodná čeľusť, dá sa predpokladať, že sa tam medveď dostal v celku, a asi aj po vlastných. To je veľmi zaujímavá úvaha, avšak nik si nevie predstaviť, že by medveď niekde od dnešného vchodu šiel podzemím snáď 1 km a prečo by liezol do suchej chodby. Poriadne sme popozerali, či nespadol niekde z komína, ale taký tam nie je. Takže vyzerá to, že prišiel niekde od Kečova chodbou, ktorú by sme radi objavili.

Záver

Ukazuje sa, že k objavu môže dôjsť aj v sprístupnenej jaskyni, a to i v miestach, ktoré sa už mnohokrát prešli. Objavy rozširujú naše poznatky nielen o jednoduchšej topografii a predlžujú dĺžku známych priestorov, ale prispievajú aj k pochopeniu genézy a chronológie za pomoci paleontologických nálezů. Poďakovanie za pomoc a príjemnú atmosféru pri prieskume patrí J. Kovalikovi, J. Miklošovi, S. Dankovi, J. Šupinskému, N. Lackovi, M. Hubovi, S. L. Čúzyovej zo Speleoklubu UPJŠ, R. Koščovi, M. Pancurákovkej, F. Šatníkovi a B. Rypákovi z OS Prešov a tiež A. Dobosovi zo Speleoklubu Adonis Ten.

Literatúra

HOCHMUTH, Z. (2014): História mapovania a vytvorenie spojitého meračského ťahu ako podkladu pre reambulovanie mapy Domice. Slovenský kras, 52, 2, 173–190.

Lebka jaskynného medveďa ryčnievajúca zo sedimentov na konci Kečovskej chodby. Foto: Z. Hochmuth

DROPPA, A. (1970): Príspevok k vývoju jaskyne Domica. Československý kras, 22, 65–72, mapa v prílohe.

BELLA, P. – HOLÚBEK, P. (2001): Meandrová chodba v jaskyni Domica. Aragonit, 6, 11–15.

PALONCY, E. (1933): Měření jeskyně Domice. Krásky Slovenska, 12, 2–3, 65–69.

ŠUPINSKÝ, J. – HOCHMUTH, Z. – KAŇUK, J. – SEDLÁK, V. – ŠAŠAK, J. (2019): Spracovanie a zdieľanie dát z pozemného laserového skenovania komplexného jaskynného systému na príklade jaskyne Domica. Slovenský kras, 57, 2, 165–176.

Na konci Kečovskej chodby. Spoločná akcia s OS Prešov. Zľava stoja B. Rypák, M. Pancuráková, F. Šatník, R. Košč, dole N. Lacko, M. Huba a S. Danko. Foto: Z. Hochmuth

NOVÉ METRE V PETERSKEJ PRIEPASTI

Edita Mikulášová, Alexander Lačný

Speleoklub Trnava má viacero lokalít, kde sa vedú aktívne pracovné akcie a prieskum. Veľa z nich je nových, avšak veľa z nich je takpovediac aj historických, kde sa pokračuje možno len kvôli citovej naviazanosti. Peterská priepať je veľmi špecifická, pretože má už oba prívlastky. Táto jaskyňa leží na severnom svahu Veterlína (724 m n. m.) a je súčasťou Plaveckého krasu. Bádali v nej už v sedemdesiatych rokoch minulého storočia jaskyniari z Oblastnej skupiny Dolné Orešany, ktorí ju nazývali aj Veternícka priepať. Známa bola už oveľa skôr, jej opis možno nájsť v publikácii Kras a jaskyne Malých Karpát (Droppa, 1952), či bola opísaná Jastrabíkom (1969) vo vydanej brožúrke Smolenická jaskyňa Driny. M. Lalkovič (2000) uvádza, že ju v apríli 1931 bádať partia okolo neskorších objaviteľov jaskyne Driny. Do pamäti sa ale zapísala najmä kvôli nešťastiu v septembri roku 1970. Jaroslav Horváth tu vtedy počas prieskumu rozoberal zával, keď mu prigníavilo ruku a jaskyňa ho na pár hodín uväznila. Našťastie na túto udalosť môže aj jej hlavný aktér stále v zdraví spomínať, pretože sa neskončila tragédiou. Hovorí sa, že Pavla Nemčeka to zasa vydesilo natoľko, že odvtedy mal problémy so srdcom a so spaním. Priepať si odvtedy viacerí memorujú najmä ako nebezpečné miesto. A tiež ako neperspektívne miesto na ďalší výskum (Šmída, 2010). Priepať bola viackrát zmapovaná (Magdolen, Šmída, Csibri a ich kolegovia).

Prieskum priepasti

Aj keď máme čo robiť na viacerých miestach nášho rajónu, okolo tejto jaskyne sme viackrát prechádzali iba s komentárom, že by sme tam niekedy chceli ísť pozrieť. Koncom roka 2019 sa z akcie na Veterlínskej sonde vracali Matej Zvonár, Miloš Vaško a Michal Vr-

bovský, keď ich napadlo, že by im Matej mohol ukázať, kde je aspoň vchod do nej. Ďalší raz už išli obzrieť miesto aj dovnútra. Miloš a Michal pri prvom zlanení cítili silný prievan a okamžite sa rozhodli, že toto je lokalita, kde sa bude kopať a bádať, pretože ich nosy ich ešte nikdy nesklamali. 14. 3. 2020 prišli za pekného počasia k Peterskej priepasti vystrojení a nachystaní. Stále cítili intenzívne prúdenie vzduchu. Začali rozširovacie práce na jednej z puklín, ktorá sa nachádzala pri dne väčšej sienky vtedy známych priestorov (cca -25 m). Po tejto akcii, keď zatvárali poklop, z jaskyne fučal taký silný prievan, že vyfúklo listy a ovialo im tvár. Už vtedy sa tešili na ďalšiu výpravu.

Na ďalšom pokračovaní sa zúčastnila okrem Michala a Miloša aj Edita Mikulášová. Musela sa na vlastnej koži presvedčiť, aký je ten ich prievan silný a aká pekná je jaskyňa. Prehliadka bola jasná a rýchla... „Táto časť je zával, teda zakázané miesto, my kopeme tu, pozri, aká perspektívna puklina.“ Pracovné miesto – puklina sa akoby tiahne dohora napravo severovýchodným smerom od pracoviska a takisto na ľavú stranu. Pripadalo to skôr, že sú to obrovské bloky horniny, ktoré sú v puklinách zasintrované. Na úseku dvoch metrov sa podarilo rozšíriť priechod na šírku pliec. Bolo možné nahliadnuť za zákrutu, kde

Účastníci silnej pracovnej akcie na začiatku júna. Zľava: M. Vrbvský, E. Mikulášová, T. Csibri, M. Vaško a M. Baľo. Foto: A. Lačný

E. Mikulášová pri mapovaní priepasti. Foto: A. Lačný

Úzke časti v priepasti Agátka. Foto: A. Lačný

sa dala pozorovať už seriózna výzdoba. Stále úzka, 25 cm puklina sa ďalej už rozširuje na zhruba 70 – 100 cm a výška stropu je odhadom 4 – 5 metrov. Dno pukliny klesá cca 3 metre pod uhlom asi 20° a za kopčekom je náznak akejsi križovatky puklín. Vyzerá to, že to bude valiť dole a smerom na východ.

Objav voľných priestorov

Akcia 19. 5. 2020 sa začala netradične poobede. Chlapci boli veľmi nedočkaví. Na mieste Miloš upevnil lano. Michal zostúpil prvý, Edita po ňom a nakoniec Miloš. Michal začal hneď pracovať v chodbičke. Zhruba o 17:00 sa mu podarilo predrať do objavu. Na prvý pohľad neprieľzná škára, ale Michal s Milošom sa do nej vrhli. Kričali, smiali sa a tešili. Viacerí jaskyniari nechceli veriť, že by sa tam mohli ukrývať ďalšie priestory, ale bolo to tak. Krásny, na pomery vrchu Veterlín zaslužený objav.

Tieto nové priestory boli už na prvý pohľad akousi paralelnou puklinou s doteraz známou časťou jaskyne. S rozdielom v krásnej výzdobe. Bolo úžasné, ako rýchlo dvaja vytrvalci ložili a spoznávali všetky nové zákutia. Čoskoro zazneli výkriky: „Tu to pokračuje, ale treba pokopať; tu na opačnej strane tiež vidím, že to

Miloš Vaško premýšľajúci nad ďalším pokračovaním jaskyne. Foto: A. Lačný

ide ďalej, ale je tu krásna výzdoba.“ Miloš s Michalom sa vyštverali až k stropu, kde najprv neplánovali ísť, ale poľahky zistili, že sa im to

oplatilo. Bol úplne plochý ako rovná platňa a trčali z neho jemné sintrové závesy. Našli aj pár prerastajúcich korienkov.

Keď bol prelašovaný strop, išlo sa čo najhlbšie. Popritom sme aspoň stavbárskym metrom zmerali výšku a rozstup tohto miesta. Pri objavovaní sme sa aj zhodli na dobrom názve najkrajšej výzdoby: Sieň ušíc slonov! Taká krásna Michalova skomolenina, že sa hneď ujala.

Ďalšie priestory sa objavili, keď Miloš odvalil pár kameňov a ukázalo sa nádejné pokračovanie s pravouhlou zatáčkou. Priechod bol však dosť úzky. V celom priestore boli medzi hlavnými zvislými stenami zakliesnené balvany rôznych veľkostí. Jedno takéto prepojenie si svetelne hneď potvrdili Miloš s Michalom na východnej strane zhora šikmo dolu. Celý priestor novoobjavených častí jaskyne má približne východo-západnú orientáciu. V spodnom priestore východnej časti, ktoré je od objavného okna – vstupu cca 5 metrov, sa zdá byť nádejným miestom na pokračovanie. Čo je na škodu, ale pochopteľné, rozšírením priechodnej chodbičky sa stratil výrazný prievan, po ktorom išli Michal s Milošom hneď od začiatku.

Sieň ušíc slonov. Foto: E. Mikulášová

Ďalšie objavy

Dňa 6. 6. 2020 bola pracovná akcia na tejto lokalite v nezvyčajne početnej zostave. Už na parkovisku na Jahodníku sme si rozdelili úlohy. Edita Mikulášová, Sašo Lačný a Tamás Csibri mali hlavný cieľ zmapovať jaskyňu. Michal Vrbovský, Miloš Vaško a Martin Baľo boli v exploračnom tíme. Podľa toho sme sa aj postupne spúšťali nadol. Miloš urobil prehliadku Martinovi a keď sa k nim nakoniec pridal Michal, vydali sa do nových priestorov, ktoré boli objavené na predchádzajúcej akcii vo východnej časti pukliny. Mapovací tím postupoval pomaly, keďže sme pracovali s lankom, kompasom a pásmom. Už počas mapovania prvej časti sa chalanom podarilo zhodiť niekoľko kameňov a najsť pokračovanie. Kričali „objav!“ a keď zostúpili dole, Michal sa hore vrátil po jedno lano, aby mohli bezpečne zostúpiť do ďalšej priepasti. Išiel prvý zabezpečený na lane a po ceste dolu zhadzoval nebezpečne vyzerajúce skaly. Za ním sa vydali Martin a Sašo. Smer

Najkrajšie časti jaskyne. Foto: E. Mikulášová

Detail na „slonie uši“. Foto: E. Mikulášová

Záclonková výzdoba v objavených častiach. Foto: A. Lačný

Zúbkovité útvary krasovej výzdoby. Foto: E. Mikulášová

pukliny zostával aj v týchto priestoroch približne rovnaký. Stále sa ťahá západo-východným smerom a nadol. Pomocou barometra na hodinkách odmerali aspoň orientačne hĺbku najspodnejšieho miesta od vchodu: 39 metrov. Zostup viedol dvomi malými priepastičkami.

Pomenovali sme ich Agátka a Grétka. Za pomenovaním prvej z nich stála udalosť, keď sa Matejovi Zvonárovi narodila druhá dcéra Agátka, a pochopiteľne nemohol s nami ísť. A keď už bola Agátka, aby druhý nebolo ľúto, tú druhú sme pomenovali podľa jeho prvorodenej – Grétky. Nové priestory končili s končiacim sa lanom. Stále to valí dole. Úplne presvedčivým indikátorom je prievan, ktorý je v tých častiach znova veľmi citelný.

Úlohou na ďalších akciách bolo navrátať úchyty na fixné laná, ktoré umožnia bezpečnejší vertikálny pohyb v novoobjavených priestoroch. Skupina štyroch „M“ sa pustila do prác na doteraz najnižšom mieste jaskyne, na dne priepastičky Grétka. Pod závalom bolo počuť padať kamene niekoľko metrov. Padla voľba rozobrať tento zával. Po odstránení závalu sa naskytla možnosť preniknúť asi o 5 metrov hlbšie, kde ďalší postup dočasne zahatila zúžina v pukline. Takýto postup sa niekoľkokrát opakoval. Pri každom výstupe sa znova vytypovali miesta, kde by sa mohlo pokračovať.

Jedna z pracovných akcií sa uskutočnila počas jaskyniarskeho zrazu Majdán-Jägerka 2020 začiatkom augusta. Okrem exkurzie členov z iných jaskyniarskych skupín sa hlavne mapovalo. Pre objavy vo Vajsáblovej priepasti sa práce v Peterskej priepasti trochu obmedzili a na lokalitu prichádzame až v strede októbra. Cieľom bolo domapovanie jaskyne v najhlbších miestach, prieskum neprebádaných častí, ale aj vyhotovenie fotodokumentácie. Po zlanení až k priepasti Agátka sa rozdeľujeme. Mišo a Edita začínajú so sondážnymi prácami v perspektívnych miestach. Medzičasom sa Sašo a Miloš presúvajú

Michal Vrbovský v jednom z typických priestorov Peterskej priepasti. Foto: E. Mikulášová

k poslednému meraciemu bodu a pokračujú s mapovaním do najhlbšieho miesta. Na dne priepastičky Grétky sa otvára malá kavernička, ktorá pokračuje úzkou chodbou na východ. Pokračovanie je zatiaľ neprielezné, vidno však úzku puklinu a z pukliny vychádza aj prievan. Po zmapovaní bol ešte dostatok času, a tak sa začalo s rozširovaním pukliny smerujúcej na sever, ktorá sa nachádza pod Sieňou ušíh slonov. Michalovi sa darí preniknúť asi 3 metre do pukliny. Na konci padajú kamene niekde dole, aj niekoľko sekúnd. Občas bolo počuť čľupnutie do vody. Treba teda sondovať ďalej a rozlúsknuť túto záhadu. Tak sa zatiaľ končí príbeh jednej jaskyne, ktorú viacerí ľudia zhodnotili ako neperspektívnu. Môžeme byť veľmi spokojní s neobľomnosťou niektorých jaskyniarov, najmä Michala a Miloša. Ak nemá človek podporu a tím ľudí, s ktorými pracuje na danej lokalite súdržne, len ťažko môže napredovať, a potom sa o pokračovaní dá len snívať.

Krátko o speleogenéze jaskyne

Priepasť v roku 1999 (pers. com. Magdolen, 2020) dosahovala dĺžku polygónového ťahu 29,07 m. Csibri a Lačný (2014) udávajú hĺbku 26 m a dĺžku 40 m. Našími objavmi jaskyňa dosiahla dĺžku 101 m s hĺbkou 45 m. Vznikla v svetlých vrchnotriasových wettersteinských vápencoch veterlínskeho príkrovu (Polák et al., 2011).

Ako vidno z pôdorysu, priestory sú vytvorené na paralelných tektonických diskontinuitách SV-JZ smeru. Tieto štruktúry idú približne paralelne s vrstevnicami kopca. Šmída (2010) sa domnieva, že by mohlo ísť o odraz gravitačného odtrhnutia sa svahu. Najskôr však pôjde o systém zlomových štruktúr minimálne dvoch generácií SV-JZ a takisto S-J smerov s takmer subvertikálnym uložením. Úlohu bude hrať aj primárna vrstvitosť ZJZ-VSV smeru. Tieto štruktúry boli namerané v celej oblasti Veterlína a viacero jaskýň (Priepasť 3V2, Malá skala, Veterlínska sonda) je geneticky spätých s týmto systémom (Csibri & Lačný, 2014). Keďže ide o masívne vápence, je často problematické odlíšiť primárnu vrstvitosť od puklinovitosti. V jaskyni sa nachádzajú iba mierne znaky korózie. Na viacerých miestach však možno nájsť pestrú krasovú výzdobu. Tým sa líšia novoobjavené priestory od tých starších. Prievany na viacerých miestach, dokonca aj v najhlbšom mieste, napovedajú, že jaskyňa by mohla ešte ďalej pokračovať. Vo väčšej hĺbke by azda bolo možné napojiť sa na nové štruktúry, korozívny účinok na ktoré môže byť významnejší. Opäť však bude záležať na vytrvalosti jaskyniarov, či sa dokážu s touto jaskyňou popasovať. A to najmä s veľmi úzkymi puklinami. Raz sa im to už podarilo.

Použitá literatúra

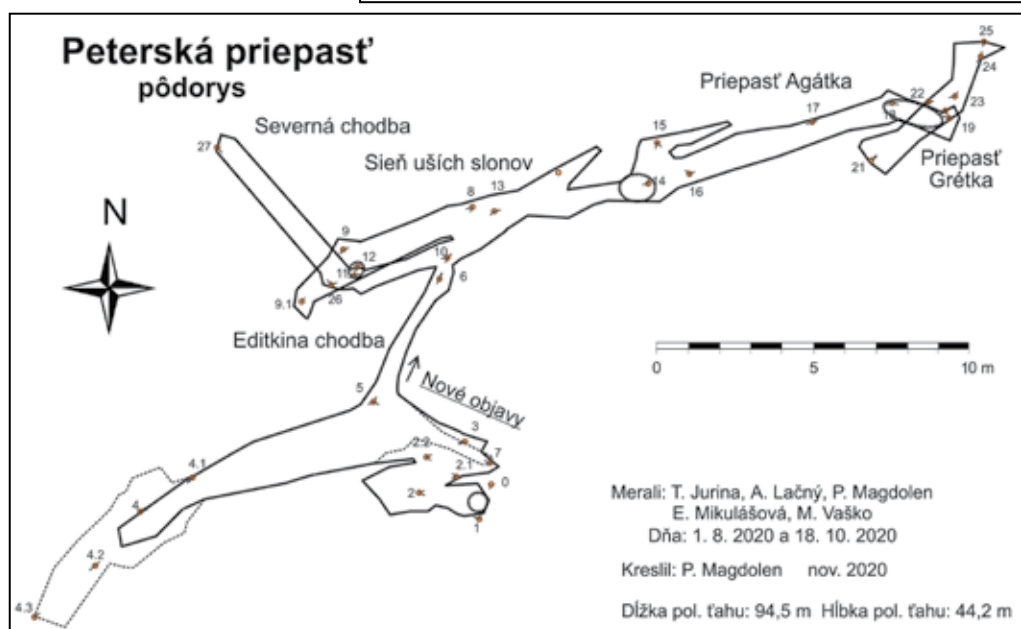
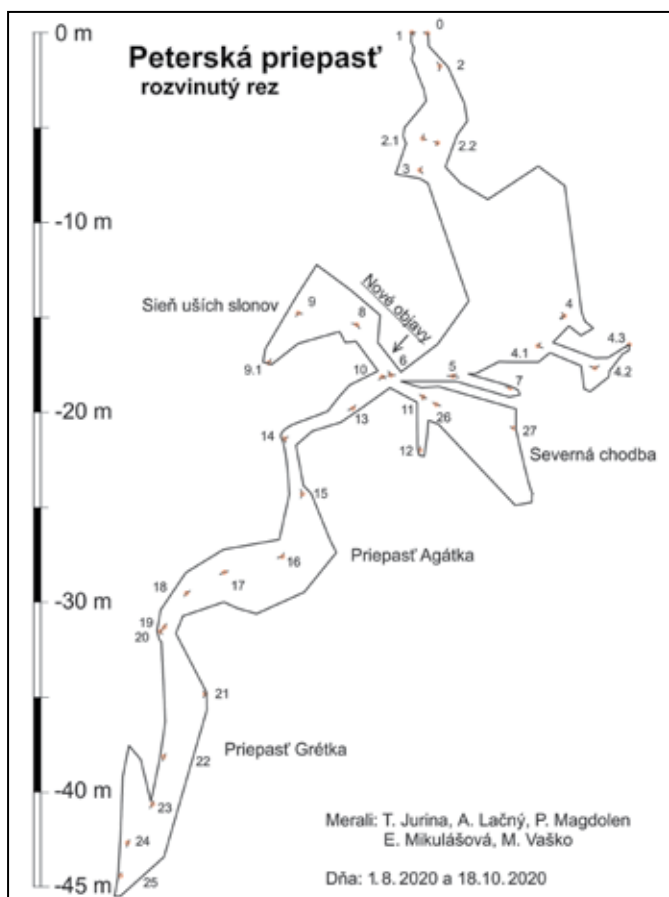
- CSIBRI, T. & LAČNÝ, A., 2014: Vplyv tektoniky a litológie na genézu jaskýň v oblasti vrchu Veterlín (Malé Karpaty, Plavecký kras). Slovenský kras, 52/1, 55–66.
- DROPPA, A., 1952: Kras na juhovýchodnej strane Malých Karpát. In: Virsik M. et al. (Eds.): Kras a jaskyne Malých Karpát. Sprievodca Slovakotouru. Tatran, Bratislava, 63–138.

JASTRABÍK, Š., 1969: Smolenická jaskyňa Driny. Krajské stredisko štátnej pamiatkovej starostlivosti a štátnej ochrany prírody. 1-87.

LALKOVIČ, M., 2000: Príspevok k histórii jaskyne Driny. Výskum, využívanie a ochrana jaskýň, 2, Liptovský Mikuláš, 189–199.

POLÁK, M., PLAŠIENKA, D., KOHÚT, M., PUTIŠ, M., BEZÁK, V., FILO, I., OLŠAVSKÝ, M., HAVRILA, M., BUČEK, S., MAGLAY, J., ELEČKO, M., FORDINÁL, K., NAGY, A., HRAŠKO, Ľ., NÉMETH, Z., IVANIČKA, J. & BROSKA, I., 2011: Geologická mapa regiónu Malých Karpát v M = 1:50 000. MZP SR, Štátny geologický ústav, mapové dielo

ŠMÍDA, B., 2010: Geomorfológia a genéza Plaveckého krasu ako modelového územia tzv. kontaktného krasu Západných Karpát s nižšou energiou reliéftvorby. Dizertačná práca, PriF UK Bratislava, 221 s.

JASKYŇA NA ROVNI, NOVÁ ROZSADLINOVÁ LOKALITA KRUPINSKEJ PLANINY

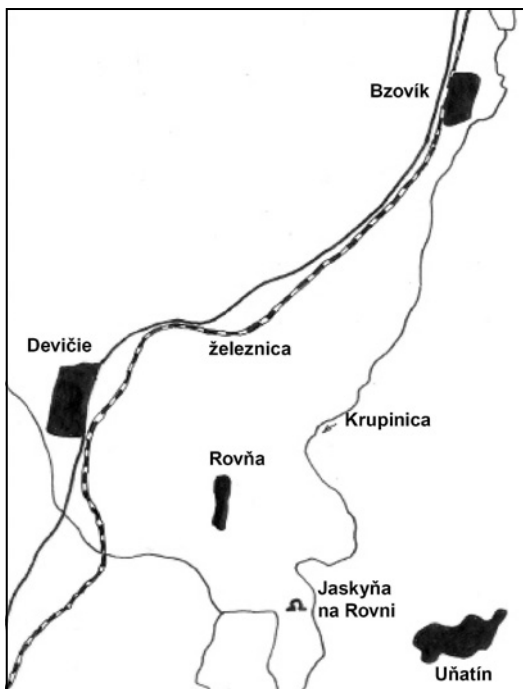
Peter Holúbek, Ján Lakota, Ľudovít Gaál, Pavel Bartík

Úvod

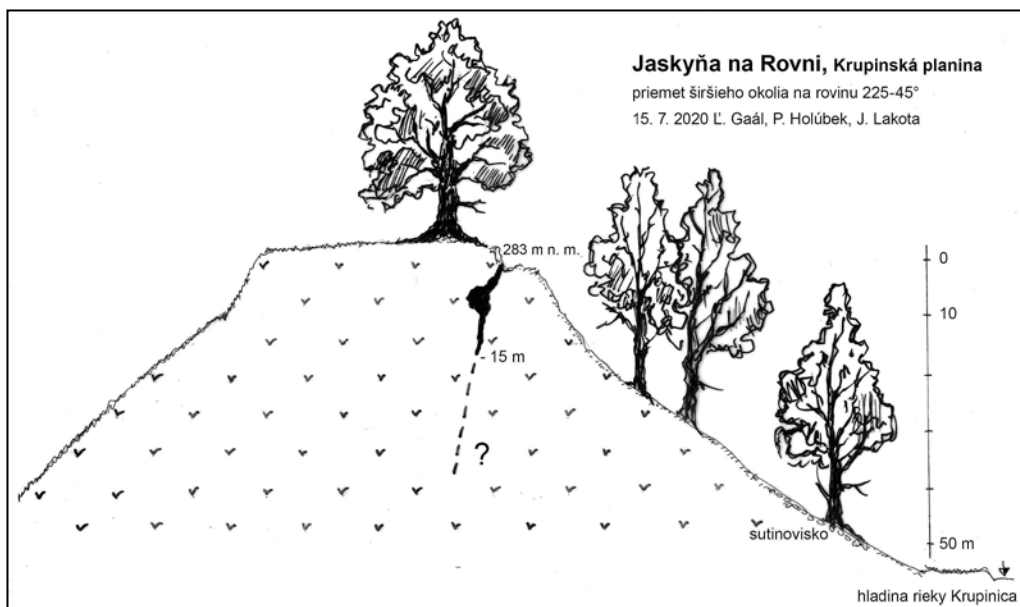
V letných mesiacoch roku 2015 upozornil Pavel Bartík, študent Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, pracovníkov Správy slovenských jaskýň, Slovenskej speleologickej spoločnosti a Slovenského múzea ochrany prírody jaskyniarstva v Liptovskom Mikuláši na existenciu jaskyne v katastrálnom území obce Devičie. Z rôznych príčin však nedostal na svoj mail odpoveď. Prostredníctvom manželky Jána Lakotu, pracovníka SMOPaJ, sme získali v roku 2019 kontakt na P. Bartíka a dňa 5. 9. 2019 sme lokalitu preskúmali, zdokumentovali. Do podzemia sa umiestnili pasce na odchyt hmyzu dňa 22. januára roku 2020.

Poloha

Vchod do jaskyne sa nachádza v geomorfologickom celku Krupinská planina, Bzovická pahorkatina na pravom brehu rieky Krupinica, východne od osady Roveň medzi obcami Devičie a Uňatín vo výraznom úzkom hrebeni tiahnucom sa juhovýchod-

Obr. 1. Lokalizačná mapka

Obr. 2. Jaskyňa Na rovni – rez

ným smerom (obr. 1 lokalizačná mapa). Vchod sa nachádza v nadmorskej výške 283 m, približne 3 m pod cca 150 m širokým hrebeňom (obr. 2). Na hladinu rieky Krupinica je od vchodu výškový rozdiel 53 m.

Geologické pomery

Jaskyňa sa otvára na bývalom juhovýchodnom svahu mohutného Štiavnického stratovulkánu, okolo 23 km od jeho centra. Vytvorená je v andezitových zlepencoch sebechlebskej formácie badenského (langh) veku (Konečný a Lexa, 2001). Vulkanické zlepence sa miestami striedajú s andezitovými brekciami, ktoré na povrch vystupujú na ľavom brehu Krupinice a severne od jaskyne. Zlepence i brekcie vznikli v prvej etape aktivity Štiavnického stratovulkánu. Aktivita tejto mohutnej sopky na strednom Slovensku sa začala v spodnom badene (langhu), okolo 15 Ma rokov a končila v sarmate 13 Ma (l. c.).

Charakter zlepenčov odráža podmienky sedimentácie v dnách divokých tokov na vulkanickom svahu. Sú chaoticky usporiadané, rôzne opracované a rôznej veľkosti. Niektoré úlomky sú angulárne, iné mierne opracované až oválne s veľkosťou najčastejšie od 1 cm do 15 cm. Ojedinele dosahujú priemer až 70 cm. Zlepence majú svetlosivý tufový tmel, andezitové úlomky sú sivé až tmavosivé, porfyrické (obr. 3). Napravo od otvoru môžeme pozorovať aj náznaky vrstvitosti v tufoch s polohami zlepenčov.

Opis podzemných priestorov

Podzemné priestory Jaskyne na Rovni majú typický rozsadlinový charakter (obr. 2). Priepastovitý vchod s rozmermi $1 \times 1,5$ metra je vytvorený v terénnej depresii situovanej v hornej časti strmo klesajúceho svahu (obr. 4). Jeho okolie a samotná jaskyňa je dlhé roky využívaná miestnym obyvateľstvom ako odpadková jama a odhadujeme, že odpadkov (tehly a stavebný odpad, plastické hmoty, kosti, komunálny odpad) sa tu nachádza až $3 - 4 \text{ m}^3$. Rozsadlina končí v hĺbke 15 m zasutením. O ďalšom pokračovaní svedčí intenzívny prievan. Lokalita sa v zimnom

Obr. 3. Detail vulkanických zlepenčov pri m. b. 7 v jaskyni

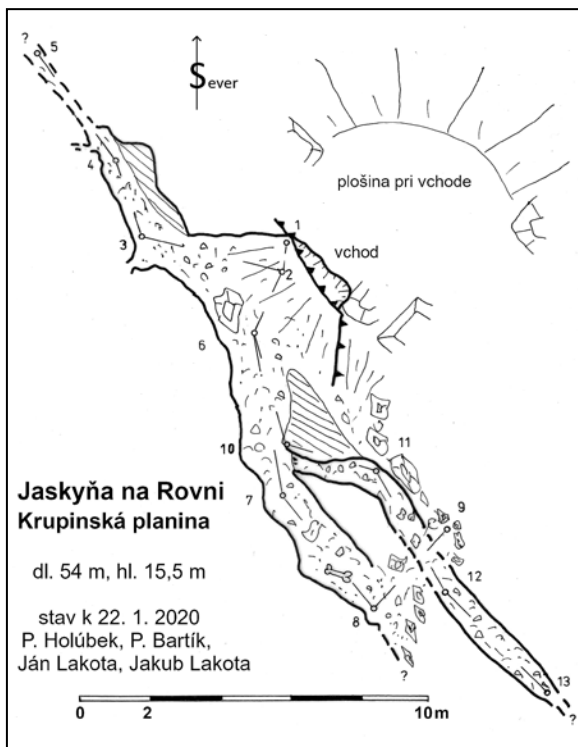

Obr. 4. Vchod do jaskyne

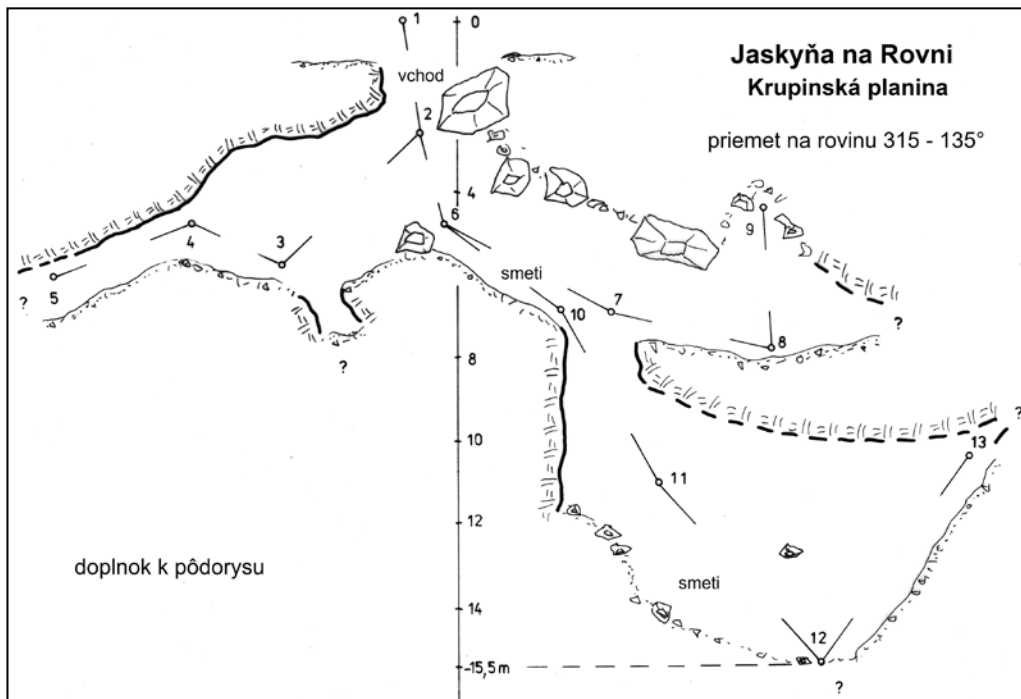
a aj v letnom období správa ako horný vchod do jaskynného systému. Pri prvej návšteve jaskyne v mrazivom období sa teplý vzduch vystupujúci z podzemia menil na lokálnu hmlu. Za vstupným, priepastovým otvorom sa nachádza väčší priestor ($3 \times 3 \times 3 \text{ m}$) vytvorený na rozsadline s generálnym smerom SZ-JV. Severné ukončenie podzemných priestorov (meračský bod 5) predstavuje tesná, neprieľzná puklina v úrovni

4 metre pod vchodom. Ďalšie pokračovanie tu je pravdepodobné, silný prievan svedčí o komunikácii s nižším otvorom. Na južnom konci je ukončenie podzemných priestorov v zasutenej pukline v hĺbke 15,5 m (meračský bod 12), čo je zároveň aj najnižšie dosiahnuté miesto v podzemí. Aj tu cítiť prúdiť prievan k nižšie položeným otvorom. V jaskyni sme s pomocou kompasu zamerali 54 m podzemných priestorov (obr. 5 a 6). Okolie jaskyne a jej samotné priestory sú značne znečistené komunálnym odpadom, ktorý tu miestni obyvatelia sypú priamo z cesty. Je ťažko odhadnúť jeho objem, ale určite je ho viac ako 1 m³.

Podľa genetickej klasifikácie jaskýň Slovenska (Bella, 2016) Jaskyňa na Rovni môžeme považovať za rozsadlinovú, podľa podrobnejšej klasifikácie (Gaál, 2003) za odklonnú rozsadlinovú jaskyňu. Je viazaná na trhlinu smeru SZ-JV, ktorá sa vytvorila v iníciaľnom štádiu gravitačnej deformácie svahu blokového typu. Okrajový blok andezitových zlepcov sa pomaly odkláňal od hre-

Obr. 5. Jaskyňa na Rovni – plán

Obr. 6. Jaskyňa na Rovni – priemet na rovinu

beňa na Rovni, čím sa vytvorili dilatačné trhliny. V neskoršom štádiu svahových deformácií dochádza k zosunutiu bloku a v konečnom dôsledku k jeho rozpadu. Rozsadliny takého typu majú spravidla charakter lineárne orientovaných úzkych a vysokých chodieb, ktoré sa môžu aj rozvetviť (ako je to aj v prípade Jaskyne na Rovni). Spravidla sú paralelné so smerom doliny, v našom prípade s meandrujúcim tokom Krupinice.

Jaskynná biota

Pri prvom prieskume lokality dňa 5. 9. 2019 sme tu zaregistrovali zvyšky po chrobákoch (krovky dvoch veľkých bystrušiek, bystrušky záhradnej a bystrušky hájnej) – *Carabus (Oreocarabus) hortensis* a *Carabus (Archicarabus) nemoralis*. Zároveň bol potvrdený výskyt ďalšieho bystruškovitého chrobáka, utekáčika *Pterostichus (Platysma) niger*, ktorý bol nájdený živý. Uvedené chrobáky patria do čeľade Carabidae. Tieto druhy žijú aj v širšom okolí jaskyne a do jej vnútra sa dostali veľmi pravdepodobne náhodne. Zároveň bola v dolnej časti hlavnej chodby nájdená ulita suchozemského slimáka *Oxychilus sp.* (Mollusca, Oxychilidae), (det. Jakub Lakota). V bispeleologickom stacionári, ktorý sa inštaloval dňa 22. 1. 2020, kde boli použité návnadové systematické zemné pasce, sme zistili dňa 15. 7. 2020 prítomnosť nasledujúcich druhov chrobákov: drobkík *Quedius mesomelinus* (Staphylinidae), *Catops picipes* a *Choleva agilis* (Leiodidae) a zároveň veľmi početná populácia endogénneho druhu *Cryptophagus cf. laticollis* (Cryptophagidae) (det. Ján Lakota).

Pri prieskume lokality dňa 22. 1. 2020 sme tu napočítali 22 zimujúcich podkovárov malých, ktoré sa koncentrovali v najväčšom priestore jaskyne pri m. b. 7.

O využívaní podzemných priestorov kunou svedčí početný výskyt jej trusu, najmä pri m. b. 10.

Záver

V Bzovíckej pahorkatine, patriacej do geomorfologického celku Krupinská planina, ide o tretiu lokalitu evidovanú v Národnej databáze jaskýň. Zároveň ide o najdlhšiu jaskyňu v celej Krupinskej planine, kde je zaregistrovaných 10 jaskýň, ktoré spĺňajú kritériá na zaradenie do NDJ. Ide o pozoruhodnú lokalitu,

Obr. 7. Znečistenie jaskyne na dne v hĺbke 15 m

tu, ktorá slúži ako biotop pre život kuny, ako zimovisko pre netopiere a miesto pre život bezstavovcov. Salamandry, ktoré spomína Pavel Bartík v e-mailovej správe z roku 2015, sme v jaskyni nezaregistrovali. Podzemné priestory lokality sú značne znečistené, čo má negatívny vplyv na jaskyňu. Bolo by vhodné lokalitu vyčistiť od komunálneho odpadu a zabezpečiť jej okolie tak, aby už nedochádzalo k ďalšej devastácii tejto zaujímavej rozsadlinovej jaskyne.

Literatúra

- BELLA, P. 2016. Jaskyne na Slovensku. Genetické typy a morfológia. Speleologica Slovaca, 6, Ružomberok, 1–124.
- BELLA, P., HLAVÁČOVÁ, I., HOLÚBEK, P. 2017. Zoznam jaskýň Slovenskej republiky (stav k 31. 12. 2017). Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, Liptovský Mikuláš, 364.
- GAÁL, L. 2003. Genetické typy rozsadlinových jaskýň na Slovensku. Slovenský kras, 41, Liptovský Mikuláš, 29–45.
- KONEČNÝ, V., LEXA, J. 2001. Stavba a vývoj štiavnického stratovulkánu. Mineralia Slovaca, 33, 3, 179–196.

Štefan Kyšela (Speleoklub Drienka)

V januári 2019 som získal ročné pracovné víza do Kanady. Letenku som kúpil hneď po obhajobe dizertačnej práce. Za miesto pobytu som si vybral mesto Vancouver. Aj na americkom kontinente som sa snažil byť jaskyniar-sky aktívny. Na horách pri Vancouveri je všade granit, nie sú tu jaskyne ani jaskyniarske kluby, preto som oslovil jaskyniarsku skupinu na ostrove Vancouver. Vyplnil som formulár, zaplatil členské a v júni 2019 som sa stal členom speleoklubu **Vancouver Island Cave Exploration Group (VICEG)**. Všetko prebehlo jednoducho online.

Formulár obsahoval info o zastrešujúcej provinčnej organizácii **British Columbia Speleological Federation (BCSF)**, o bezpečnosti v jaskyniach a zopár vyhlásení. Ročné členské bolo 45 CAD. Sú v ňom zahrnuté 4 čísla časopisu BC Caver a zaradenie do hromadnej emailovej komunikácie klubu a BCSF. VICEG bol založený v roku 1962 a je najstaršou jaskyniarskou organizáciou v Kanade. Má asi 100 členov, sídli na ostrove Vancouver, kde sa sneh drží až do neskorkej jari, preto sa hlavné akcie konajú v mesiacoch jún až október. Ostrov Vancouver je najbohatšou krasovou oblasťou v Kanade. Je veľký asi ako 2/3 Slovenska, z toho krasové horniny pokrývajú 1200 km². Jaskýň je tu dokumentovaných viac ako 1000. Sú dobre vyvinuté vďaka bohatým zrážkam a horskému reliéfu. Najdlhšou je ARGO Cave System (17 km), najhlbšou je Thanksgiving Cave (479 m).

Dosť dlho mi trvalo, kým som sa prvýkrát vypravil na ostrov Vancouver. A ešte dlhšie trvalo, kým klub zorganizoval jaskyniarsku akciu otvorenú aj pre nových členov. Bolo to 29. septembra 2019. Išlo sa do jaskyne **Blak-T Cave** dlhej 1,7 km a hlbkej 83 m. Zraz bol v „jaskyniarskom“ mestečku Port Alberni ráno o 8,30. V mojom prípade to znamenalo cestovať hodinu MHD (20 km), potom 100 minút loďou cez prieliv Strait of Georgia (60 km), a nakoniec na ostrove stopom 85 km. Išli som už deň vopred, aby som stihol do-

Prezident speleoklubu VICEG Simon Amero so synom v jaskyni Blak-T Cave

cestovať. Kempoval som v parku Cathedral Grove, kde sa zachoval prales. Najväčším stromom s výškou 75 metrov a obvodom kmeňa 9 metrov je tu 800-ročná duglaska tisolistá. K jaskyni sme šli na autách a posledných 6 km na štvorkolkách. Bolo nás dokopy štrnásť, 8 mužov, 4 ženy a 4 deti. Deti a mňa zobrali organizátori ako prvého. Nechali nás pri jaskyni a išli pre ďalších. Mal som pocit, že sa od detí nesmiem vzdávať, aby si pre ne náhodou neprišla puma americká. Oblek mi priniesol pokladník klubu Gerry Fowler, ktorý zároveň ostal strážiť veci vonku. V jaskyni si jeden člen vykĺbil rameno, takže akcia sa vo svojej druhej polovici zmenila na záchrannú. Jaskyňa je pekná a rozmanitá, preteká ňou vodný tok. Vchod sa nachádza v druhotnom dažďovom lese. V jaskyni sme pozorovali larvu hmyzu Megaloptera – Dobsonfly, Mycelium i ľadový relikt Haplocampa wagnelli. Kanadskí jaskyniari sa mi videli veľmi podobní našim, pohodoví a kamarátski.

O existencii mnohých jaskýň sa ostrovní jaskyniari dozvedajú od lesníkov, ktorí na ostrove Vancouver hospodária. Čo je trochu zvláštne, v Kanade nemajú zákon o ochrane jaskýň. V súčasnosti sa to však v BC snažia riešiť, aby sa hodnotné krasové jaskyne a v nich vzácne ekosystémy nepoškodzovali.

K problému patria: znečisťovanie vody, celoplošné odlesňovanie a následné zanesenie jaskýň, zánik jaskýň pri výstavbe ciest, úmyselné ničenie výbušnínami zo strany developerov. V rámci Kanady zatiaľ neexistuje celoštátna jaskyniarska organizácia. Jediným národným spojivom medzi jaskyniarimi je časopis **The Canadian Caver**. Regionálne kluby momentálne rozhodujú o podpore vzniku národnej organizácie **Speleo Canada**, keďže rok 2021 je Medzinárodným rokom jaskýň a krasu. V provincii Britská Kolumbia, kde som pôsobil, je bežné, že mnohé miesta sú veľmi vzdialené a dosiahnuteľné len pomocou vrtuľníka, preplavením veľkej rieky alebo jazera, náročným brodením sa v dažďovom pralese či v náročnom teréne s výskytom početných medvedí. Známym prípadom je jaskyňa Sarlacc's Pit, ktorá bola objavená z vrtuľníka v apríli 2018 počas počítania sobov karibu v provinciálnom parku Wells Gray. Veľkosť vchodu je 100 × 60 metrov a hĺbka vstupnej šachty 135 metrov. Po objave nastala komunikácia s pôvodnými obyvateľmi, či jaskyňu poznajú a či má pre nich nejaký kultúrny význam. Jej výskum sa plánoval na rok 2020.

Druhý kontakt s klubom VICEG som nadviazal počas **výročného valného zhromaždenia (AGM)** 2. novembra 2019 v budove niekdajšej školy v mestečku Black Creek. Z mesta North Vancouver ma tam zbral jaskynný ajorský potápač Peter Norris. Petra som navštívil aj doma vo Vancouveri, v pivnici má potápačskú dielňu. Je to veľmi priateľský chlapík, pracuje taktiež ako carpenter, požičal mi oblek do dažďa na pár posledných daždivých dní v práci. Na výročnom stretnutí za účasti asi 35 ľudí sa rozoberali hlavne formálne veci, volili noví vedúci na ďalší rok, dávali rôzne ocenenia a dalo sa aj čo-to kúpiť pre potreby jaskyniarstva. Po mítingu sa šlo na večer do reštaurácie typu „jedy, čo a koľko chceš“ a potom na dom jaskyniarov Trevora a Nancy Moelaertovcov. Tam boli fotoprezentácie, rozhovory, pivo a po nociľahu výborné raňajky.

Ráno 3. novembra 2019 ma Jim Stelmacker zaviezol na križovatku k **jaskyniam pri jazere Horne Lake**. Zvyšok cesty som šiel stopom po štrkovej ceste vo vlečke pick-up vozidla, ktoré sú na ostrove Vancouver bežné. Samostatne som si prezrel jaskyňu Lower Cave (40 m), kto-

Cesta stopom k jaskyniam Horne Lake Caves

Vstup do voľne prístupnej jaskyne v Horne Lake Caves

rá je otvorená denne od 10.00 do 16.30. Ďalej som vošiel do jaskyne Andrew's Annex (54 m) a pozrel som si vchody jaskýň Riverbend Cave a Cougar Cave. Organizované so sprievodcom som šiel na krátku prehliadku jaskyne Main Cave, kde stál vstup 29 CAD + DPH. Jaskyňa nebola pre pohyb turistov nijako zvlášť upravovaná, bolo sa treba veľa zohýňať, dokonca liezť voľne vodopád. Cestou nadol bola vybudovaná atrakcia – šmykačka, aj kvôli bezpečnosti. Sprievodca bol podobne zábavný, ako bývajú sprievodcovia u nás. Hneď pri jaskyniarskom domci je postavená biočistiaca stanica na čistenie topánok na ochranu netopierov pred chorobou bieleho nosa. Choroba je už blízko Britskej Kolumbie, očakáva sa jej blízky výskyt. Jaskyniarske kombinézy používané v rôznych regiónoch je potrebné dôkladne dezinfikovať, aby sa zamedzilo šíreniu choroby. Okrem Horne Lake Caves sú na ostrove ďalšími manažovanými jaskyňami Cascade a Candlestick.

V novembri 2019 som navštívil najväčší z Havajských ostrov (Hawaii) alebo Big Is-

Lávová chodba v jaskyni Kaumana na ostrove Havaii

Východ z lávovej jaskyne Kaumana

land). V národnom parku Havajské sopky bola 500-ročná lávová jaskyňa Thurston (Nahuku) zatvorená kvôli sopečným erupciám v predošlom roku. Navštívil som však **lávovú jaskyňu Kaumana** dňa 20. 11. 2019 neďaleko hlavného mesta Hilo. Hilo má ročné zrážky 3200 mm, pričom 40 km vzdušne vzdialená Mauna Kea iba 200 mm. Pred jaskyňou sa pásli divé sliepky. Otvor do jaskyne tvoril prepad. Ruksak som schoval, na hlavu dal čelovku a išiel prebádať jaskyňu. V jednom smere sa začal objavovať rozpukaný strop a korene rastlín, nakoniec tam bol otvor na povrch. Potešil som sa, že uvidím niečo nové. Nerád sa totiž vraciam tou istou cestou. Vyšiel som na povrch, kde bol tropický prales a tabuľka – súkromný pozemok, vráťte sa späť cez jaskyňu. Nuž čo, Amerika. Vrátil som sa späť a išiel som preskúmať jaskyňu opačným smerom. Veľmi rozmanité lávové formy, rozmanitých farieb a tvarov. Miestami bolo treba ísť štvornožky. Nevedel som, ako ďaleko môžem ísť. Našťastie na kameni bol nápis GO

BACK. Tak som išiel naspäť, veď som už mal celkom dosť. Neskôr som zistil, že jaskyňa má dĺžku 40 km a bola vytvorená pri erupcii sopky Mauna Loa v roku 1881.

Navštívil som aj mesto Los Angeles a v ňom kamošku Mandy, ktorá má nejaké korene v Košiciach. V apríli 2016 sme boli na túre v Zádielskej tiesňave a tentoraz ma Mandy zobrala na túru k nápisu Hollywood. Bolo to 19. januára 2020. Cestou sme zašli do opusteného kameňolomu ku krátkej prechodovej (zrejme umelo vytvorenej) jaskyni **Bronson Caves**, ktorá má tri vchody. V rokoch 1966 – 1968 sa tu točil film Batman.

V decembri som vo Vancouveri trávil veľa času s jaskyniarom a hudobníkom z Texasu z mesta Austin Dylanom Beelerom. Je bývalým prezidentom **speleoklubu Underground Texas Grotto (UTG)**. Býva v jaskyniarskom domci, ktorý vlastní Gill Ediger. Domec slúži ako základňa pre expedície do Mexika. Dylan sa k jaskyniarstvu dostal cez svoju priateľku, ktorej otec patrila ku generácii jaskyniarov, ktorí zakladali jaskyniarstvo v Mexiku. Priateľka pracuje v cirkuse Cirque de Soleil a Dylan ju momentálne sprevádza. Črtá sa tu možnosť spolupráce s klubom UTG s možnosťou návštevy miestnych jaskýň, ktoré majú okolo 20 °C a vysoký obsah CO₂ v letnom období.

Okrem iného som v Kanade navštívil mestá Prince George, Calgary, Victoria a Toronto, národné parky Jasper a Banff, hory v oblasti Vancouveru. Stopom som prešiel 6800 km v 112 autách. Zastavili mi vodiči 20 národností. Mohutnosť kanadskej prírody je ohromná! Veľmi rozsiahle hory, jazerá, dažďové lesy a v zime množstvo snehu. Po 362 dňoch som sa v marci 2020 vrátil naspäť do malebnej slovenskej krajiny...

Literatúra

1. Časopis BC Caver: <http://www.cancaver.ca/pubs2/bccaver/BCCPDF/BC-Caver-Fall-2019.pdf>
2. Jaskyniarstvo v Kanade: <http://www.cancaver.ca/>
3. Sprístupnené jaskyne pri jazere Horne: <https://hornelake.com/>
4. Webstránka klubu VICEG: <http://www.cancaver.ca/bc/vicég/>

Vchod do jaskyne Blak-T Cave

Biočistiaca stanica pri jaskyniach Horne Lake Caves

Strop lávovej jaskyne Kaumana

Šmýkačka v jaskyni Main Cave

Výročné stretnutie jaskyniarov speleoklubu VICEG

S Mandy pred Bronson Caves v Los Angeles

Infopanel pri jaskyniach Horne Lake Caves

HĽADAČI POKLADOV NA VETERNÍKU

Zoltán Jerg

Úvod

V jednom zo svojich predchádzajúcich príspevkov som písal o hľadačoch pokladov na Plešiveckej planine, kde sú ešte aj dnes viditeľné stopy po ich činnosti vo viacerých jaskyniach planiny.¹ Takáto činnosť sa samozrejme spája s históriou mnohých jaskýň nielen v Slovenskom krase, ale aj v iných krasových oblastiach Slovenska (napr. aj s jaskyňami Belianskych Tatier). Na Gemeri sa

ani v malej obci Rozložná, schovanej mimo hlavných ciest, na úpätí tajomného vápencového kopca Veterník.

V predloženom príspevku sa pokúsím priblížiť čitateľom obsah niekoľkých zaujímavých článkov o hľadačoch pokladov na Veterníku, ktoré som objavil v dobovej tlači. Predstavujú takisto cenné informácie o málo známych prieskumníkoch jaskýň Koniarskej planiny.

Obr. 1. Obec Rozložná a vrch Veterník v mape z 2. vojenského mapovania. Reprodukcia: Z. Jerg

takmer v každej obci odovzdávali z generácie na generáciu rôzne povesti o zbojníkoch a ukrytých pokladoch.² Nebolo tomu inak

Rozložná a kopec Veterník

Chotár obce Rozložná bol osídlený už v neolite, čo dokazujú nálezy z mladšej doby bronzovej (črepy, ale i ľudské pozostatky) z Priepasti pod Veterníkom. Prvá písomná zmienka o obci Rozložná pochádza z roku 1258, keď sa spomína ako *Rususna*. Názov pochádza z rusínskeho pomenovania rozvodia, ktoré v pomäťarčenej podobe vyznelo ako *Rozlozsnya* (medzi maďarským obyvateľstvom okolitých obcí je však vžitý názov obce ako *Hámosfalva*). Obyvateľstvo takmer čisto slovenskej obce sa v minulosti venovalo okrem poľnohospodár-

¹ JERG, Zoltán. Hľadači pokladov na Plešiveckej planine. In *Spravodaj SSS*, 2019, roč. 50, č. 3, s. 25–26.

² Pozri napríklad: JERG, Zoltán. Jaskyňa Trnava je ďaleko od Trnavy, alebo pátranie po jednej jaskyni. In *Spravodaj SSS*, 2019, roč. 49, č. 4, s. 58–63; JERG, Zoltán. Dodatok k článku o jaskyni Trnava. In *Spravodaj SSS*, 2019, roč. 50, č. 2, s. 42–44; JERG, Zoltán. Hľadači pokladov... In *Spravodaj SSS*, roč. 50, č. 3, s. 22–29; JERG, Zoltán. Z histórie Singliarovej priepasti. In *Spravodaj SSS*, 2019, roč. 50, č. 4, s. 31–37.

stva predovšetkým uhliarstvu a povozníctvu. Drevené uhlie sa vozilo do železiarskych pecí v Štítniku a v Ochtinej. V obci sa tiež narodil slovenský historik Július Botto (1848 – 1926), ktorého pamätná tabuľa je umiestnená na budove evanjelickej fary. Dnes má obec okolo 190 obyvateľov.³

Prvá písomná zmienka o vrchu Veterník (610 m; maďarsky *Vihar-hegy* alebo *Szél-hegy*) pochádza už z polovice 14. storočia. V stredovekej listine, spísanej v Budatíne dňa 12. mája 1351, týkajúcej sa sporu o 60 jutrový pozemok v okolí obce Rozložná, sa spomína ako *monte Wytturnuk*.⁴ V inej listine z roku 1354 sa spomína pod názvom *Weturnuk*. V mape z 2. vojenského mapovania Rakúsko-Uhorska figuruje názov kopca pod názvom *Veternik* (obr. 1) a v mape z 3. vojenského mapovania pod názvom *Veternik*. Počas 2. svetovej vojny prebiehala hranica medzi Maďarskom a Slovenským štátom práve okolo kopca Veterník, pričom kopec aj obec boli v tom čase súčasťou Slovenského štátu. Vo vojenskej mape Maďarska z roku 1941 je uvedený názov kopca po maďarsky ako *Vihar-hegy*.

Ako som to už spomenul v jednom zo svojich predchádzajúcich príspevkov, prvé zmienky o existencii jaskýň v týchto končinách sa do literatúry dostali už začiatkom 19. storočia. Zaslúžil sa o to evanjelický farár v Ochtinej, Ladislav Bartolomeides (1754 – 1825), ktorý sa vo svojom monumentálnom diele – monografii o Gemeri – zmienil o tom, že *chotár obce Rozložná je hornatý, plný vápenca a jaskýň*.⁵

³ Rozložná. In ĎURČEK, Jozef a kol. *Slovenský kras – turistický sprievodca ČSSR*. Bratislava: Šport, 1989, s. 193–194.; Rozložná. In KOLLÁR, Daniel a kol. *Gemer (Malohont) – turistický sprievodca*. Bratislava: Dajama, 2002, s. 104.

⁴ NAGY, Imre. *Codex Diplomaticus Hungaricus Andegavensis. Anjoukori okmánytár. Ótödik kötet (1347 – 1352)*. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, 1887, s. 469; Rozslozsnja. In ILA, Bálint. *Gömör megye. A települések története 1773–ig. III. kötet (M – R)*. Budapest: A Magyar Tudományos Akadémia kiadása, 1946, s. 318–323.

⁵ JERG, Zoltán. Prvé zmienky o jaskyniach a vyvierackách Koniarskej planiny v Slovenskom krase. In *Spravodaj SSS*, 2018, roč. 49, č. 2, s. 70–72.

Medzivojnové obdobie

Prvý článok o hľadačoch pokladov na Veterníku som objavil v novinách *Prágai Magyar Hírlap* (Pražský maďarský spravodajca; obr. 2), kde 21. septembra 1934 neznámy autor v článku s názvom *Prvý slnečný lúč v deň Sv. Jána... (Smutný príbeh o zlatokopeckom podnikaní gemerských nezamestnaných)* napísal:

Tornaľa, 18. september 1934 (od nášho dopisovateľa). Obec Rozložná leží v malebnej štítnickej doline, v Spišsko-gemerskom Rudoborí, na úpätí skalitého vrchu Veterník. Jej obyvateľmi sú usilovní Slováci, ktorých živobytie dlhé desaťročia zabezpečovala kunovoteplická železiareň.

Odtedy ale túto fabriku úplne demontovali, obyvatelia obce bez príjmu živoria zo dňa na deň. Za takýchto okolností prirodzene nie je čudné, že sa s nimi udial nižšie uvedený, na vtedajšiu dobu charakteristický príbeh.

Jeden gazda z Rozložnej pred pár rokmi bol v Maďarsku kvôli vybavovaniu istých záležitostí, a v obci Bánréve stretol jedného 86-ročného tuláka. Keď tulák zistil, že má dočinenia s občanom Rozložnej, veľmi diskretné mu prezradil jedno „tajomstvo“, s ktorým náš človek ľahko môže prísť k veľkému majetku. Povedal mu, že pod skalami na vrchole kopca „Veterník“, v nejakej jaskynnej dutine bola skrýša zbojníkov, ktorej vchod od vonkajšieho sveta uzatvárajú obrovské skaly. Na tom mieste uložili množstvo pokladu nevýčísľiteľnej hodnoty, čo si počas dlhých rokov nakradli. Takže ak sa im podarí nájsť vchod do tejto jaskyne, celý veľký poklad bude ich. Nášho človeka ale vopred upozornil na to, že vchod do jaskyne sa im podarí nájsť len v tom prípade, keď výsledujú, na ktorú skalú dopadne prvý slnečný lúč vychádzajúceho slnka na deň Sv. Jána. Tú skalú treba odsunúť z miesta, a tam bude cesta k pokladu.

Gazda sa ledva vedel dočkať, kedy dôjde domov. Svoje tajomstvo okrem manželky nikomu neprezradil.

Deň Sv. Jána bol ešte ďaleko a náš človek – asi sám sa chcel zmocniť veľkého pokladu – ešte oveľa skôr vyšiel na kopec a spolu so svojou ženou sa pustili do veľkej práce. Vyhládli si jednu obrovskú skalú, ku ktorej vypočítali, že na Sv. Jána tam najskôr zasvieti slnko. Pracovali niekoľko dní, ale okolo desať metrov vážiacej skalú nevedeli ani pohnúť z miesta.

Preto sa chtiac-nechtiac rozhodli, že prizvú na pomoc aj svojich najspôhlivejších známych. Takto posilnená spoločnosť sa znova pustila do práce, až

Szent János napján az első napsugár...

Szomoru történet a gömői munkanélküliek aranylázás vállalkozásáról

Tornalja, szeptember 18. (Saját tudósítónktól.) Hámossalva község a kies csetneki völgyben, a Gömör-szepesi érchegység „Veternik” nevű sziklás hegy tövében fekszik. — Lakosai szorgalmas szlovák emberek, kiknek megélhetését bőszeu évtizedekig a kuntapolcai vasgyár biztosította.

Amióta azonban ezt a gyárat teljesen leszerelték, azóta a község lakosai kereset nélkül csak máról-holnapra tengetik életüket. Ilyen körülmények között természetesen nem csoda, hogy megtörtént velük a korra jellemző alábbi eset.

Az egyik hámossalvi atyafi, ügyes-bajos dolgainak elintézése végett pár évvel ezelőtt Magyarországon jártában Bánrévén összeakadt egy 86 éves öreg koldussal Amidőn a koldus megtudta, hogy hámossalvi lakoossal van dolga, nagy diszkrétén egy „titkot” árult el neki, mellyel a mi emberünk könnyű szerrel nagy vagyonra tehet szert. Elmondta neki, hogy a „Veternik” hegy tetején a sziklák alatt volt valamikor a betyárok búvóhelye egy barlang-ezerű üregben, melynek bejáratát a külvilágtól hatalmas kősziklák zárják el. Ezen a helyen gyűjtötték össze a felbecsülhetetlen sok kincset, amit hőszeu évek során összeraboltak. Tehát ha ennek a barlangnak a nyitját sikerül megtalálniok,

a sok kincs mind az övék lesz.

Azonban előre figyelmeztette emberünket arra, hogy a barlang nyitjára csak abban az esetben találhatnak rá, ha megfigyelik, hogy

Szent János napján, amikor a nap felkel, melyik sziklára veti sugarát először.

Ezt a sziklát fog kelleni elmozdítani helyéről és ott lesz a kincsek felé vezető út.

Az atyafi alig várta, hogy haza érjen. Titkát feleségén kívül senkinek el nem árulta.

Szent János napja azonban még messze volt és emberünk — talán egyedül akart a nagy kincs birtokába jutni — jóval a jelzett napnál hamarabb kiment a megadott helyre s ott feleségével együtt hozzálátott a nagy munkához.

Kiszemelték a hatalmas sziklatömböt, amelyről kiszámították, hogy Szent János napján oda sűt először a nap. Napokig dolgoztak, de a körülbelül tíz mázsás sziklát nem tudták elmozdítani helyéről. Ezért kénytelen kellelen elhatározták, hogy legmegbízhatóbb ismerőseiket is segítségül fogják hívni. Az így megerősödött társaság újból hozzáfogott a munkához, míg végre

több hétig tartó erőfeszítés után el is mozdították a hatalmas sziklát a helyéről.

Legnagyobb meglepetésükre a barlang nyílásának nyoma sem volt a szikla mögött. A kincskeresők ekkor sem adták föl a reményt, megvárták, amíg elérkezik Szent János napja. Már a kora hajnali órákban kivonultak a hegy tetejére és

megfigyelték a felkelő nap első sugarát, amely — mondani sem kell — egy másik sziklára vetődött.

Újra nekiláttak a munkának, több napos fáradságos munkával ezt a sziklát is elmozdították helyéről. A szikla mögött —

néhány darab állati csontot találtak, amelyet rókák hordtak össze valamikor.

A kudarcral végződő kincskeresésnek hamarosan híre ment az egész környéken és azóta állandóan ugratják a sikertelen vállalkozókat.

Ez a hámossalvai kincskeresők szomoru története.

—o—

— Kifosztottak egy nagyszöllősi kereskedőt a fürdőben. Tudósítónk jelenti: Prager nagyszöllősi fűszernagykereskedő a hosszunap előtt a szokásos fürdést végezte a rituális fürdőben. Mikor fel akart öltözni, rájött, hogy értékes aranyóráját és pénztárcáját, amelyben nagyobb összeg volt, ellopták. A tettes kézrekerítése aligha sikerül, mert a kérdéses időben több száz ember volt a fürdőben. A zsidó lakosság között igen nagy a felháborodás a teljesen szokatlan büncselekmény miatt.

Obr. 2. Jeden z článkov o hľadačoch pokladov na Veterníku z roku 1934. Reprodukcia: Z. Jerg

napokon po niekoľko týždňov trvajúcej námahe sa im obrovskú skalú podarilo odsunúť zo svojho miesta. Na ich veľké prekvapenie však za skalou nebolo ani stopy po otvore do jaskyne. Hľadači pokladov sa ale ani vtedy nevzdali nádeje a počkali, kým príde deň Sv. Jána. Už zavčas ráno vyšli na vrchol kopca

a sledovali prvý lúč vychádzajúceho slnka, ktorý — netreba ani hovoriť — dopadal na úplne inú skalú.

Znovu sa teda pustili do práce a po niekoľkodňovej vyčerpávajúcej práci aj túto skalú odsunuli z miesta. Za skalou však našli len zopár zvieracích kostí, ktoré tam niekedy nanosili líšky. Správa o hla-

daní pokladu, ktorá skončila fiaskom, sa rozniesla po celom okolí, a od tej doby si neustále utáhujú z neúspešných podnikavcov.⁶

O dva týždne neskôr vyšiel trošku stručnejší, ale obsahovo takmer identický článok o hľadačoch pokladov z Rozložnej aj v novinách *Magyarság* (Maďarstvo). Pravdepodobne však išlo len o prevzatý článok z novín *Prágai Magyar Hírlap*. Neznámy autor v článku s názvom *Hľadači pokladov z Rozložnej* z dňa 6. októbra 1934 napísal:

Dedinka Rozložná leží v malebnej štítnickej doline v Gemerskej župe, na úpätí skalistého vrchu „Veterník“. Jej obyvateľmi sú usilovní Slováci, ktorých živobytie dlhé desaťročia zabezpečovala kunovoteplická železiareň.

Jeden gazda z Rozložnej pred pár rokmi bol v obci Bánréve, kde stretol jedného 86-ročného tuláka, ktorý mu prezradil jedno veľké „tajomstvo“. Vyrôzprával mu, že dávnejšie mali zbojníci svoj úkryt v jaskynnej dutine na vrchole kopca Veterník. Vchod do nej uzatvára veľká skala. Treba vysledovať, na ktorú skalu dopadá prvý slnečný lúč vychádzajúceho slnka na deň Sv. Jána. Tú skalu treba nadvihnúť, pod ňou je vchod do jaskyne a v nej zbojníkmi nakradnutý nesmierny poklad.

Gazda keď prišiel domov, tak vypočítal, na ktorú skalu bude dopadať prvý slnečný lúč na Sv. Jána, a už oveľa skôr sa pustil spolu s manželkou do odsunutia obrovskej skaly. Samozrejme si nevedeli poradiť s 10 metrákov ťažiacou skalou, tak si zavolali na pomoc niekoľko svojich naj dôvernejších ľudí. Po niekoľkých týždňoch práce sa im napokon skalú podarilo posunúť, ale po jaskyni nebolo ani stopy. Ale nevzdávali sa. Na Sv. Jána už za úsvitu vyšli na horu a sledovali vychádzajúce slnko, ktorého prvý lúč však dopadal na inú skalú. Po namáhavej niekoľkodňovej práci sa im aj túto skalú podarilo posunúť, ale pod ňou našli len zopár kusov zvieracích kostí. Celé okolie si teraz utáhuje z hľadačov pokladov z Rozložnej.⁷

V tomto druhom článku sa vyskytla menšia chyba. Maďarský názov obce bol v článku (asi omylom) uvedený chybné. Namiesto názvu *Hámosfalva* sa objavil chybný názov

Hámorfalva. V súvislosti s týmito článkami mi hneď napadla myšlienka, či nenájdeme nejaké bližšie údaje o v nich spomínaných aktivitách aj v miestnej tlači. V rožňavskom archíve som preto prebádal celý zviazaný ročník 1934 regionálneho týždenníka *Rozsnyói Hírlap* (Rožňavský spravodajca), žiaľ, s negatívnym výsledkom. V rožňavskej tlači z roku 1934 som nenašiel žiadnu informáciu o hľadačoch pokladov.⁸

Povojnové obdobie

Vrch Veterník nad obcou Rozložná bol predmetom záujmu hľadačov pokladov nielen v medzivojnovom období, resp. v časoch veľkej hospodárskej krízy, ale aj v období povojnovom. Dokazuje to aj pomerne rozsiahly článok z roku 1993. V 60. rokoch minulého storočia sa vo svojom voľnom čase venoval výkopovým prácam a hľadaniu pokladu na Veterníku v tom čase mladý lesník László (Ladislav) Molnár so svojimi priateľmi z Rozložnej. Začiatkom 90. rokov p. Molnára (v tom čase pred odchodom do dôchodku) vyhľadal maďarský novinár Róbert Klinko, aby mu porozprával o svojich dobrodružstvách na Veterníku. Výsledkom ich rozhovoru bol veľmi zaujímavý článok, ktorý bol publikovaný v maďarskom týždenníku pre mládež *Heti Ifi*. Klinko vo svojom článku s názvom *Poklady v jaskyni nemosti* prináša cenné údaje o prieskume jaskýň SZ časti Koniarkej planiny a o jeho výsledkoch zo 60. rokov. Preto som sa rozhodol článok preložiť celý:

„Obec Rozložná leží v malebnej štítnickej doline, v Gemerskom Rudohorí, na úpätí skalistého vrchu s názvom Veterník. Jej obyvateľmi sú brdci Slováci. Jeden gazda z Rozložnej raz bol v obci Bánréve, kde stretol jedného starého tuláka, ktorý mu vyrôzprával, že v jednej jaskynnej dutine na vrchole Veterníka sa niekedy zdržiavali zbojníci, ktorí tam nazhromaždili obrovské množstvo pokladu. Vchod do jaskyne uzatvára obrovská skala. Treba vysledovať, že na Sv. Juraja na ktorú skalú dopadne prvý lúč vychádzajúceho slnka. Tú skalú treba odsunúť, a pod ňou je jaskyňa, kde sa ukrýva poklad.

⁶ Szent János napján az első napsugár... (Szomorú történet a gómóri munkanélküliek aranylázás vállalkozásáról). In *Prágai Magyar Hírlap*, 21. 9. 1934, roč. 13, č. 216, s. 8.

⁷ A hámorfalvi kincskeresők. In *Magyarság*, 6. 10. 1934, roč. 15, č. 226, s. 34.

⁸ V Rožňave od roku 1898 vychádzali aj noviny *Sajó Vidék* (Vidiek Slanej), ale ročník 1934 sa v zbierkach rožňavského archívu nenachádza.

Občan Rozložnej onoho času sa roky trápil s hľadaním pokladu. Počas prvých štyroch rokov sa k ničomu nedopracoval, nakoľko na deň Sv. Juraja bola vždy zamračená obloha. V piatom roku síce svietilo slnko, ale gazda zaspal a zmeškal príležitosť. V šiestom roku tiež mal k dispozícii krásne svietiace slnko, ale gazda z Rozložnej sa už nehlásil, lebo umrel.

Teraz už prišla z vidieka taká správa, že na vrchole Veterníka objavili jednu jaskynnú dutinu, ktorej hĺbku sa zatiaľ nepodarilo zistiť. Ale v prvý deň prieskumu našli v dutine dva krčahy a jednu valašku, okrem toho sa našiel aj jeden strieborný náhrdelník. Občania Rozložnej sa dali dokopy s cieľom, že teraz vystrojení potrebným náradím preskúmajú celú jaskyňu, ktorá podľa všetkého je plná kvapľovej výzdoby. Je zaujímavé, že podľa zistenia odborníka treba byť v jaskyni úplne ticho, lebo jediný výkrik tak zatrasie stenami jaskyne, že sa celá kvapľová výzdoba zrúti.“

V tom čase sa tento článok objavil v jednej budapeštianskej publikácii z roku 1941, a napriek niektorým jeho nepresnostiam riadne pohol fantáziou László Molnára, ktorý ako mladý lesník v 60. rokoch slúžil práve v Rozložnej. Ako by bolo dobré nájsť ukrytý poklad zbojníkov!

Náchylnosť mladého lesníka na hľadanie pokladu posilňovala dedinská povesť aj obecná kronika. Aj miestna povesť vie o zbojníckom poklade, ukrytom do jaskyne na Veterníku. Podľa legendy využívali zbojníci jaskyňu ako úkryt a pri jednej príležitosti v nej ukryli poklad, ktorý by sa zmestil na šesť vozov.

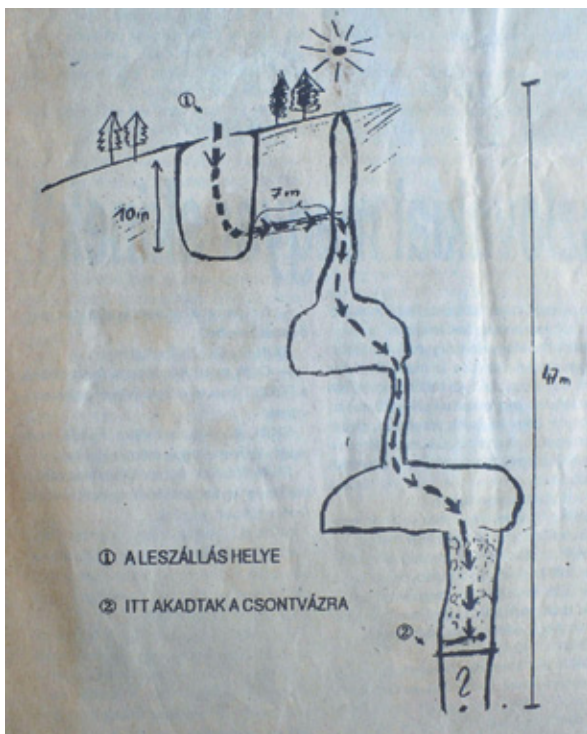
Na úpätí kopca niekedy stál jeden mlyn, ktorého pozostatky sú viditeľné ešte aj dnes. Zbojníci raz prišli za mlynárom, aby ho poslali do dediny po povozníkov, ktorí by odviezli nakraďnutý poklad do jaskyne. Pohrozili mu, že keď nesplní ich požiadavky, tak mu podpália mlyn. Keď sa ale vrátil s povozníkmi, bohato odmenia aj jeho, aj povozníkov.

Povozníci aj prišli, a na šiestich vozoch odviezli náklad do jednej neznámej jaskyne kopca Veterník. Zbojníci ale namiesto odmeny ich pozabíjali a vozy poslali domov bez povozníkov. Dôkladne zakryli vchod jaskyne, aby ho nikto

nenášiel, a potom sa rozišli do všetkých kútov sveta, lebo sa báli svojich prenasledovateľov.

Aj keď sa časom rozniesla správa, že zbojníkov medzičasom pochytili, dedičania dlhé roky sa báli chodiť na Veterník, do blízkosti jaskyne. Postupne, ako čas plynul, sa hľadači pokladov postupne osmelili; mnohí nabrali odvahu, aby objavili vchod do jaskyne a ukryté poklady. Takto činil začiatkom 60. rokov aj László Molnár, ktorý sa spolu s niekoľkými svojimi priateľmi z Rozložnej rozhodol, že vyskúma dutiny Veterníka.

Vrch Veterníka je vlastne ešte súčasťou Gemersko-turnianskeho krasu, a tak sa vyznačuje množstvom dutín, jaskýň a ponorov. Ale ktorá z nich mohla byť jaskyňou zbojníkov? László Molnár na vrchole kopca natrafil na jeden otvor, na jeden lievikovitý ponor, a myslel si, že sa pokúsia do neho vliezť a pozrieť sa, čo môže skrývať táto dutina. Toto všetko sa udiaľo pred dobrými 30-mi rokmi. Lesník, ktorý práve teraz sa chystá do dôchodku, dnes takto spomína na tie udalosti:

Obr. 3. Náčrt Priepesti pod Veterníkom od R. Klinka v jeho článku z roku 1993. Legenda: 1 – miesto zostupu, 2 – tu našli kostru. Reprodukcia: Z. Jerg

– Podľa miestnej povesti na terase na vrchole kopca Veterník onoho času spaľovali svojich mŕtvych tí, ktorí v časoch náboženských prenasledovaní boli nútení svoje obrady vykonávať potajomky. Toto miesto obyvatelia Rozložnej ešte aj dnes si ctia ako posvätné miesto. Podľa môjho názoru tomu mohli predchádzať aj iné udalosti, ako spomenuté spolopenia. Je dosť možné, že toto všetko súvisí s tým nálezom, ktorý sme tam objavili pred 30-mi rokmi. V blízkosti tohto posvätného miesta je jedna hlboká diera, jeden ponor. Keďže aj táto diera sa nachádza takmer na vrchole kopca, aj sem mohli dopadať prvé lúče vychádzajúceho slnka. Práve preto ma priťahovala táto jaskyňa, preto zvyšovala moju zvedavosť. Roky sme ju skúmali, s pomerne primitívnym výstrojom: ja sám a s mojimi priateľmi z obce aj mimo obce. Vedeli sme, že v dutine predtým našli jeden zlatý svietnik, náhrdelníky a aj jednu monštranciu, čo ešte viac zvyšovalo náš záujem. Cez spomenutý otvor sme sa spustili do jednej približne desať metrov hlbkej diery, ale odtiaľ postup ďalej bol dosť náročný. Museli sme sa pretlačiť cez jednu mimoriadne úzku,

Obr. 4. L. Molnár (vľavo v lesníckej uniforme) so svojím priateľom z Rozložnej počas hľadania pokladu na Veterníku v 60. rokoch – pravdepodobne pri ústí Dvojotvorovej priepasti. Zdroj: Klínko (1993); reprodukcia: Z. Jerg

temer sedem metrov dlhú škáru, cez ktorú sme sa dostali do ďalšieho vertikálneho komína (pozri priložený náčrt – pozn. autora). Tento komín niekedy dávno pravdepodobne mohol mať prepojavací otvor smerom k povrchu. Spustili sme sa do jednej väčšej siene, kde sme našli zvieracie kosti a lebky. Odtiaľ cez ďalší komín sme sa spustili ešte nižšie do ďalšej siene, odkiaľ viedla ďalej jedna priehlbina v tvare studne, s hladkými stenami. Na to, že táto priehlbina s priemerom takmer dva metre pokračuje ďalej do hĺbk, sme prišli až neskôr. Bola vyplnená menšími-väčšími kameňmi, a po krátkom skúmaní sme prišli na to, že tieto kamene sem boli nasypané ľudskou rukou.

Tvrdou prácou sme tieto skaly povyberali. Boli sme veľmi prekvapení, keď po odstránení desať metrov hrubej vrstvy sutiny sme narazili na jednu kostru a časť ďalšej ľudskej lebky. Komu patrila táto kostra? Kto mohol na ňu nasypať to ohromné množstvo kameňov? Tu, takmer päťdesiat metrov pod povrchom. Nemohla to byť ľahká práca, lebo len sa sem dostať už dá zabráť, nie že ešte pozbierať toľko kameňov. Bola tu ale ešte jedna zaujímavosť. Kostra ležala na jednej kamennej platni a spočiatku sme teda mysleli, že to už je pevné skalné dno komína. Ale keď sme dôkladne preskúmali hladkú, takmer zvislú stenu komína, všimli sme si, že žilkovanie steny sa tiahne aj pod kamennú podlahu. Čiže skalná platňa nie je prirodzeným útvarom, ale niekto ju tam položil. Na nej ležala kostra. Počuli sme, že pod platňou je dutina, veľmi sa ozýva, ale nevládali sme ju nadvihnúť. Do dnešného dňa zostalo tajomstvom, čo sa skrýva pod kamennou platňou. Mňa totiž koncom 60. rokov preložili z Rozložnej do Rožňavy a naše prieskumy tým pádom skončili.

Kostru aj nájdenú časť ďalšej lebky sme vynesli na povrch. Prišli pre ne pracovníci speleologického múzea zo Spišskej Novej Vsi, ale nezobrali všetko, len lebky, aby ich preskúmali. Neskôr som sa dozvedel, že lebky odoslali do jedného viedenského výskumného ústavu, lebo u nás vtedy ešte nerobili datovanie metódou C 14. Zo spišskonovoveského múzea som totiž dostal jedno oznámenie, v ktorom stálo, že lebka patrila žene, a tá menšia je úlomkom detskej lebky. Obe patria človeku homo sapiens, a sú staré približne 15 – 20 tisíc rokov. To bol odborný posudok z Viedne. Tým bola táto vec uzavretá. Lebky ostali v spišskonovoveskom múzeu – ešte aj dnes sú tam –, a ja som za ne dostal odmenu 400 korún. Ale kosti nechali tu mne, tie nepotrebovali.

Obr. 5. Pohľad od Železných vrát v z. svahu Plešiveckej planiny do doliny Štítника, v pozadí SZ časť Koniarскеj planiny. Vľavo Kunova Teplica, za ňou kóta Pipiš (594 m), v strede obrázka sa nachádza nekrasový kopec Červená chrast' (483 m), za ním v pozadí kopec Veterník (610 m). Foto: T. Máte

Rožňavské gymnázium malo niekedy jedného veľmi vysokého školníka. On svoju kosť odkázal škole, nakoľko svojou 206 centimetrovou výškou bol vtedy, a ešte by bol aj teraz raritou. Táto kosť sa ešte aj dnes nachádza v gymnáziu. Ja som stehennú a holennú kosť mnou nájdenej ženskej kostry porovnal s kosťami niekdajšieho školníka, a vyšlo najavo, že kosti ženy sú dlhšie o šesť až osem centimetrov. To znamená, že jej telesná výška mohla byť 230 až 240 centimetrov! Ale z tohto pohľadu to nikoho nezaujímalo. Kosti som teda vložil do igelitového vreca a zakopal som ich v našej vtedajšej záhrade. Ešte aj dnes sú tam.

Dôkladne sme preskúmali komíny, či nemohli mať aj inde vstupné otvory. Ale nevideli sme nič, čo by aspoň naznačovalo takú možnosť. O niečo nižšie je na Veterníku jedna lúka, resp. v tom čase bola lúka, ktorú sme odvtedy už zalesnili. V jej strede bola jedna diera, cez ktorú by možno bolo možné sa dostať do nami preskúmanej jaskyne. Aj sme do nej zliezli, ale zavalila sa, tak sme nemohli pokračovať v prieskume. A keď som potom odišiel z dediny, celý prieskum skončil. Nenašli sme v legende spomínanú jaskyňu pokladov, aj keď je možné, že ozaj existuje.

László Molnár a jeho spoločníci nenašli poklad zbojníkov, ale aj to, čo našli, je nanajvýš zaujímavé.

Je záhadou, ktorú treba rozriešiť, prečo a ako sa dostala do jaskyne praveká ženská kosť a kto na ňu nasypal množstvo kameňov. Nehovoriac o jej výške. Stopy akej pravekej kultúry skrývajú dutiny Veterníka? Otázka ešte čaká na odpoveď. Doteraz sa totiž nenašiel taký odborník – archeológ, ktorý by sa venoval pomerne nebezpečnej speleológii a vliezol by do jaskyne. Snáď raz niekto odhalí tajomstvo posvätného Veterníka, a možno natrafi aj na ukryté poklady...⁹

Stopy po činnosti L. Molnára a jeho priateľov boli viditeľné v Priepasti pod Veterníkom ešte aj v polovici 90. rokov, keď tam začali vykonávať prieskum členovia Speleo Rožňava (resp. SK Badizer) z Ardova. J. Kankula vo svojom článku z roku 1997 totiž spomenul, že v priepasti našli stopy po predchádzajúcich prieskumníkoch, konkrétne drevenú latku v strede previazanú konopným lanom, zvyšky sviečok aj dátum vyrytý do steny (rok 1968, alebo 1969). To, že skupina L. Molnára kopala v Priepasti pod Veterníkom, dokazuje okrem iných aj podobnosť náčrtu R. Klinka z roku

⁹ KLINKO, Róbert. Kincsek a Nemaság barlangjában. In *Heti Ifi – Ifjúszági magazin*, 2. 6. 1993, s. 4–5.

1993 s náčrtom J. Grega z roku 1996 (pozri obr. 3).¹⁰

Zaujímavá a cenná je aj fotografia, ktorú vo svojom článku publikoval R. Klinko (pozri obr. 4). Na fotografii vidieť L. Molnára a jeho priateľa z Rozložnej a lanový rebrík ukotvený okolo stromu a spustený do ústia nejakej priepasti. Na fotografii je s najväčšou pravdepodobnosťou ústie 8 m hlbkej Dvojotvorovej priepasti, ktorá sa nachádza neďaleko Priepasti pod Veterníkom. Má dva úzke otvory a vedľa nej je výrazná, veľká halda po hľadačoch pokladov. Veľkosť haldy naznačuje, že pravdepodobne bola v celom profile vykopaná – zrejme takisto skupinou L. Molnára.

Záver

Z obsahu vyššie uvedených článkov vyplýva, že hľadači pokladov z Rozložnej skúšali svoje šťastie na kopci Veterník nielen v medzivojnovom období, v čase veľkej hospodárskej krízy, ale aj v období povojnovom. Nemým svedectvom o činnosti starších, ale aj novodobých hľadačov pokladov na Veterníku sú početné sondy na vrchole kopca, ako aj rozkopané a zdevastované pravdepodobne praveké kamenné mohyly v širšom okolí Priepasti pod Veterníkom,¹¹ a takisto aj veľká halda pri Dvojotvorovej priepasti.

Hľadačov pokladov, ktorých identita bola väčšinou neznáma, môžeme považovať za vôbec prvých prieskumníkov mnohých jaskýň na Slovensku. Hodnotu Klinkovho článku zvyšuje najmä to, že je dnes cenným pramenným materiálom pre historikov speleológie a prináša zaujímavý pohľad do málo známej histórie jaskýň severozápadnej časti Koniarskej planiny. Ďalšie cenné údaje pre bádateľov a historikov by sa mohli nachádzať napr. aj v obecnej kronike Rozložnej.

¹⁰ KANKULA, Juraj. Priepasť pod Veterníkom. In *Spravodaj SSS*, 1997, roč. 28, č. 1, s. 23-25; Začiatkom 80. rokov vykonávali prieskumné a dokumentačné práce v Priepasti pod Veterníkom aj členovia bývalej OS Šafárikovo. Podľa zachovaných technických denníkov priepasť aj zmapovali, ale o prípadných stopách po predchádzajúcich prieskumníkoch sa vo svojich denníkoch prekvapujúco nezmienili.

¹¹ FURMÁNEK, Václav. Čo skrýva jaskyňa pod Veterníkom. In *Nedelná Pravda*, 1997, č. 48, s. 30.

Vrch Veterník so svojimi jaskyňami a mohylami, najmä vzhľadom na svoju málo známu tajomnú históriu, by si však určite zaslúžil väčšiu pozornosť, ochranu a častejšiu kontrolu zo strany príslušných orgánov. Zaujímavosťou je aj fakt, že táto oblasť nie je súčasťou Národného parku Slovenský kras.

Použité pramene a literatúra

Archívne pramene

Štátny archív v Košiciach, pracovisko Archív Rožnava: fond Zbierka novín

Literatúra

A hámorfalvi kincskeresők. In *Magyarság*, 6. 10. 1934, roč. 15, č. 226, s. 34.

ĐURČEK J. a kol. (1989): *Slovenský kras – turistický sprievodca ČSSR*. Šport, Bratislava, 224 s.

FURMÁNEK V. (1997): Čo skrýva jaskyňa pod Veterníkom. *Nedelná pravda*, č. 48, s. 30.

ILA B. (1946): *Gömör megye. A települések története 1773-ig. III. kötet (M – R)*, A Magyar Tudományos Akadémia kiadása, Budapest, 356 s.

JERG Z. (2018): Prvé zmienky o jaskyniach a vyvierackách Koniarskej planiny v Slovenskom krase. *Spravodaj SSS*, 49, 2, 70–74.

JERG Z. (2019): Jaskyňa Trnava je ďaleko od Trnavy, alebo pátranie po jednej jaskyni. In *Spravodaj SSS*, 2019, 49, 4, 58–63.

JERG Z. (2019): Dodatok k článku o jaskyni Trnava. *Spravodaj SSS*, 50, 2, 42–44.

JERG Z. (2019): Hľadači pokladov na Plešiveckej planine. *Spravodaj SSS*, 50, 3, 22–29.

JERG Z. (2019): Z histórie Šingliarovej priepasti. *Spravodaj SSS*, 50, 4, 31–37.

KANKULA J. (1997): Priepasť pod Veterníkom. *Spravodaj SSS*, 28, 1, 23–25.

KLINKO R. (1993): Kincsek a Nemaság barlangjában. In *Heti Ifi – Ifjúsági magazin*, 2. 6. 1993, 3, 22, 4–5.

KOLLÁR D. a kol. (2002): *Gemer (Malohont) – turistický sprievodca*. Dajama, Bratislava, 192 s.

NAGY I. (1887): *Codex Diplomaticus Hungaricus Andegavensis. Anjoukori okmánytár. Ötödik kötet (1347 – 1352)*, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 657 s.

Szent János napján az első napsugár... (Szomorú történet a gömöri munkanélküliek aranylázás vállalkozásáról). In *Prágai Magyar Hírlap*, 21. 9. 1934, roč. 13, č. 216, s. 8.

Internetové zdroje

www.arcanum.hu; www.hungaricana.hu

Náš kamarát Ivan Král chodil v 70. rokoch minulého storočia navštevovať starú mamu v Ilanove, dedinke medzi Jánskou a Demänovskou dolinou v predhorí Nízkych Tatier. Na jej otázku: Kde si bol, Ivko? zaznela od neho asi takáto odpoveď: V doline, starká, v doline a aj v jaskyni. A nasledoval dialóg: A keď si bol v hore, čo si odtiaľ doniesol? Po jeho odpovedi, že ani čučoriedky, ani huby, ani maliny a ani krčka do pece, sa dozvedel: Podaromnici, Ivko, podaromnici si bol v tej hore, keď si nič domov nepriniesol.

Pri čítaní rybárskych poviedok Jiřího Mahena¹ som s nesmiernym prekvapením zistil, že pred rokom 1914, teda keď ešte nebola prepojená priepasť Macocha s Punkevní jaskyňou, tento spisovateľ zostúpil do tejto známej priepasti Moravského krasu po rebříku. Vo vode tu zaregistroval pstruhy a to ho inšpirovalo natoľko, že sa rozhodol prísť tam ešte raz s udicou. Bolo to na tú dobu určite nesmierne dobrodružstvo a treba oceniť spisovateľovu fantáziu, ktorá iniciovala takúto netradičnú rybársko-jaskyniarsku výpravu. A treba dodať, že Jiří Mahen nezostúpil do Macochy podaromnici, a tak sa vtedy nemusel obávať výčítiek zo svojho blízkeho okolia. Dnes je podobnú výzvu nájsť určite ťažšie, ale istotne niečo podobné vnímať duša dokáže vymyslieť a realizovať aj teraz a priniesť medzi ľudí niečo, čo obohatí tento svet minimálne o podnet na zamyslenie sa nad naším smerovaním...

Peter Holúbek

Spomienka

(poviedka J. Mahena)

Pre skutočného rybára nie je nikdy rozhodujúcou vecou, koľko rýb nachytá a koľko prinesie domov, pravý rybár nesie niekedy iba jedinú rybu a má z nej väčšiu radosť ako z desiatich kaprov. Pravého rybára musia zaujímať všetky vody a všetky ryby, a kto tohto záujmu nie je, tak tam sa zmenšuje pojem rybár na predstavu strýka, ktorý chytá čokoľvek, len aby toho bolo veľa. Je však možné vážiť si rybára ktorý nesie domov napríklad plné vrece plotíc?

A tak si spomínam rád na dva pstruhy, ktoré som si priniesol pred rokmi...

Bolo to ešte vtedy, keď Macocha bola neprístupnou priepasťou, keď chodba z Punkevní jaskyne ešte nebola prerazená, keď sa iba hľadala spojka medzi posledným dómom a podzemným sifónom v bludisku napravo od Spodného jazierka na dne najzaujímavejšej priepasti. Zišlo sa nás vtedy niekoľko, aby sme sa do toho chaosu pozreli. Na Spodný mostík sa uviazal povrazový rebřík, spustil sa pred okraj skál a potom uviazaní na lane sme putovali kamarát za kamarátom pekne do hlbiny. Nebyť toho, že sa dole nezaťaženejší a neupevnený rebřík stále otáčal a že boli drevené priečky v ňom príliš ďaleko od seba, takže si prevádzal na rebříku podivné krkolomné cvičenie nohami i rukami – bol celý zostup celkom zábavný žart asi na 10 minút, po ktorých si každý veselo vydýchol. Pohľad dolu rebříkom bol trochu divný, pretože pod tebou neďaleko sa šklabil svet celého dňa a veľká tlama Pekelného pažeráku, ale akonáhle si sa poriadne orientoval, bolo po strachu a pozeral si sa bez vzrušenia dookola.

A potom tam dolu – keď sme najskôr ležali nad hlbokým kolesom natlačenej vody s množstvom hlinených a skutočných kvapľov na strope divokého komína a keď sme najskôr počúvali, či nezačujeme niekde temné úderky kladiva, niekde vysoko, vysoko v horných priestoroch nad nami – ! Boli to krásne chvíle a je ich škoda.

Ale z dna Macochy mi najviac v hlave zostali obidve jazierka s množstvom zelenkavej vody, v ktorej sa občas vynárali jemné siluety pstru-

¹ Jiří Mahen (1882 Čáslav – 1939 Brno) bol český spisovateľ, knihovník, rybár, organizátor a divadelník. V rokoch 1909 – 1919 pôsobil ako redaktor v brnenských Lidových novinách, čiže sa dobre poznal s kolegom Rudolfom Těsnohlídkom (1882 Čáslav – 1928 Brno), ktorý je známy svojím pôsobením v jaskyniach na Slovensku, ktoré zhrnul v diele Demänová, ktoré vyšlo v nakladateľstve Družstevní práce v Prahe v roku 1926. Pátraním v dostupných materiáloch by sa možno dali nájsť aj ich ďalšie spoločné aktivity v jaskyniach.

hov, – a tieto mi nedali pokoja, až som si na ne zašiel. Čože tam von v Punkve – tam som nachytil dvakrát krajšie exempláre, i niekoľko dúhakov som doniesol, ale to nebolo ono. Bolo treba vziať udicu a ísť znovu na dno priepasti...

Vtedy to bola prazvláštna chytačka. Voda medzi Horným a Spodným jazierkom neprúdila vôbec a v priepasti bolo také ticho, že každé brknutie o skalú bolo veľkým hlučkom, ktorý nutne každú rybu vyplašil. Obe jazierka boli pokryté hromadou prachu zo skál, voda pod ním vyzerala ako zľadovená – ťažké mlčanie ležalo okolo na balvanoch a v dierach.

Zostavím palicu, naviniem šnúru, nastrážim červíka a hádzem plavák do Horného jazierka. Hlboká voda zhltnie šnúru i červíka ako hračku. Vyzerá to komicky: jazierko s 15 metrami zelenej jasnej vody do hĺbky a na vrchu pláva brko a pod ním neďaleko červík. Hľadám rybu v tomto polopriehľadnom pažeráku vôd, ale nemôžem ju nájsť. Zväčšujem vodu na šnúre až na 9 metrov, všetko nadarmo. Keby voda prúdila medzi jazierkami, hrali by sa tu pstruhy celkom určite, ale teraz ťas vie, kde sú a kde zaliezli. Nie sú poloslepé?

A tie strašné steny okolo mlčia, existujú, nech sa prízenie podzemnými priestormi od severu najdivšia povodeň – čo chcem pri nich? Pstruha? Nie som hlupák, sediaci pod ľadovou jamou? Ešte k tomu môže nejaký potreštenec hodiť skalú z Horného mostíka do priepasti, skala, ktorá vždy padá do Horného jazierka, a ja ostanem tu v piesku ako tamto vo vode zabitá kavka.

Ale ani pri Spodnom jazierku to nie je lepšie. V nehybnej vode nevidieť ani rybku. A predsa – v ľavom rohu sa hrajú pod povrchom dva pstruhy. Plávajú kľudne sem a tam... Približujem sa k nim

čo najopatrnejšie a skrytý za balvanom hádzem brko do vody. Okamih a jedného mám – a o minútu i toho druhého – ale potom je koniec...

Toľko som sa na tento rybolov natešil a teraz by som sa mal uspokojiť s iba dvomi kusmi? Vtedy, keď sme sem liezli po rebríku a keď tu pekne hučala Punkva, videl som v Hornom jazierku aspoň päť a v Spodnom aspoň 15 kúskov – kde sú?

Konečne ich vidím... Tam, kde skalná stena ostro padá do vody a kde sa jej obrysy tratia dovnútra do neznámych priestorov, leží ich v hĺbke asi 8 metrov 10 – 12, samí pekní chlapi – ale ako na nich? Nech hádzem červa ako chcem, pod skaly ho nedostanem a okrem toho ma ryby vidia, nech sa ukrývam, kde chcem. Štyri už pomaly odplávali ďaleko pod skaly, ostatné čulo zašli do ľavého kúta, kde ich potom nevidím vôbec...

Ako ich dostať? Pánečku, toto je problém Macochy, a nie diery v krasovom bludisku!

Literatúra

MAHEN, J., 1956: Rybářská knížka. Československý spisovatel, Praha, 195 s.

MAHEN, J., 1959: Rybářská knížka. Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, n. p., Praha, 206 s.

Ilustrácia Ota Janečka k rybárskemu príbehu J. Mahena z Macochy

Poľskí jaskyniari tohto roku oslávili vydanie stého čísla časopisu Jaskinie. V 1992-hom, keď časopis na pôde Krakovského klubu „taternictwa jaskyniowego“ (KKTJ) Poľského zväzu alpinizmu (PZA) vznikol, možno nik zo zakladateľov ani len netušil, že po 28 rokoch svojej existencie bude prestížnym štvrťročníkom, ktorý bude možno zakúpiť popri časopisoch o turistike či horolezectve v novinových stánkoch po celom Poľsku. Základný kameň položili Jacek Dulęba, Michał Gradziński a Mariusz Szelerewicz, v ktorých stopách dnes kráčajú Dominika Gratkowska, Grzegorz Haczewski, Katarzyna Lena Koprowska, Jakub Nowak a Paulina Szelerewicz-Gładysz. K významnému okrúhlemu výročiu sa mi patrí pogratulovať a povzbudiť zostavovateľov časopisu v skvelej, zodpovednej a svedomitej práci.

Pri príležitosti stého čísla časopisu sa redakcia rozhodla zorganizovať literárno-fotografickú súťaž, do ktorej jaskyniari posielali krátke literárne diela týkajúce sa ich zážitkov v jaskyniach, a tiež fotografie z ich prieskumu podzemia na tému: Môj najlepší prieskum jaskyne. Aktuálne číslo časopisu prinieslo výsledky súťaže publikovaním štyroch poviedok a súboru fotografií z jaskynného prieskumu. Medzi nimi sa samozrejme nájdú aj zábery zo Slovenska či z prieskumu spoločne so slovenskými jaskyniarimi.

Časopis Jaskinie má k Slovensku blízko neraz i po svojej obsahovej stránke. Najrozsiahlejší poľský krasový terén predsa predstavujú Tatry, ktoré sú cezhraničným pohorím, ktoré nás dnes možno viac spája než rozdeľuje. V časopise pravidelne publikujú nielen formou krátkych príspevkov v rubrike aktuality, ale aj nosných článkov jednotlivých čísel i slovenskí autori. V stom čísle si napríklad našiel miesto rozsiahly príspevok o tretej výprave slovenských speleológov na

Obálka stého čísla časopisu Jaskinie

Krzysztof Papuga – Heavy Rock. Fotografia vznikla pri prieskume Wesselényiho jaskyne pod Muránskym bradom

Sachalin, napísaný slovensko-ruským autor-ským tímom, v abecednom poradí Gorbunov, Holúbek, Jančovič, Jurík, Kudla, Litvinov, Očkaik, Vaněk a Vrbičan. O úspechoch poľ-

slo-slovenského vedeckého tímu vedeného Helenou Hercman, Michalom Gradzińskim a Pavlom Bellom (Správa slovenských jaskýň) pri izotopovom datovaní sintrov z jaskýň Demänovskej doliny sa dozvedáme zo sumariizačného príspevku J. Sczygiela. K zaujímavým a podnetným článkom nechýba bohatá sprievodná fotografická a mapová dokumentácia. Formát A4 poskytuje priestor aj pre väčšie plány jaskýň a topografiu komplikovanejších jaskynných systémov. Pre Poliakov, ako zdatných expedičných jaskyniarov, sa stal nevyhnutnosťou (takmer v každom čísle bez výnimky nájdeme príspevky z regulárnych tvrdých speleoexpedícií).

Treba vyzdvihnúť i rokmi nemeniacu sa vysokú kvalitu tlače, ktorá umožňuje čitateľovi skúmať aj tie najmenšie detaily publikovaných plánov a fotografií. A tak sa na stránkach ča-

sopisu ocitli aj zábery vyhodnotené odbornou porotou v zložení Renata Wcisło, Dominika Gratkowska, Apoloniusz Rajwa a Paulina Szelerewicz-Gładysz, z nich vyberám jednu z ocenených – Heavy Rock od priateľa jaskyniara Krzysztofa Papugu, ktorý sa spolu s partiou poľských prieskumníkov o. i. intenzívne podieľa na skúmaní jaskýň Muránskej planiny. Jej podstatu svojsky vystihla editorka Dominika: „Čisto reportérsky počin, priťahujúci pozornosť už pri prvom zhlídnutí, pretože čo vlastne činí trojica scelených jaskyniarov, pripomínajúca mýtického trojhlavého Geriona, podopierajúc kusisko kameňa? Je to fotografia naživo, priam hmatateľne vyjadrujúca drinu, a zároveň tvorivosť hrdinov jej príbehu. Ostrežité a citlivo načasovaný záber ozajstného prieskumu.“

Lukáš Vlček

AKTUALITY ZO SVETA SLOVENSKEHO FILMU

Istotne si každý z nás spomenie na zábery z podzemia slovenských jaskýň v nestarnúcej klasike na motívy Pavla Dobšinského Soľ nad zlato či v koprodukčnom rozprávkovom filme Perinbaba Juraja Jakubiska, ktorého predlohou boli rozprávania bratov Grimmovcov. Viacerí si ich dokonca viete priradiť k jednotlivým jaskyniam, ich chodbám a dómom. Úsmevne pôsobí acetylénový horák na čele Giulietty Masiny, predstaviteľky Perinbaby. Baníckou karbidkou poháňané svetlo sa však napokon dostalo len do jedinej scény, pretože keď talianska herečka zistila, že jej tvorcovia filmu umiestnili na vrch hlavy živý plameň, preľaknutá odmietla v nahrávaní pokračovať. Kontinuum filmu sa po 35 rokoch stáva druhý diel s názvom Perinbaba a dva svety, vytvorený pod rovnakou režisérskou taktovkou. Jeho premiéra bola spočiatku stanovená na Vianoce 2019, a hoci jej ukážky vo forme trailerov na internete poznáme už dva roky, filmu sa azda dočkáme až tieto Vianoce. Časť deja je samozrejme opäť umiestnená do jaskyne – pre zmenu do tej najvýznamnejšej v Slovenskom krase.

V roku 2020 sme sa dočkali premiéry plnometrážneho dokumentu Martina Repku

Osamelí bežci: Ideme ďalej, venovaného rovnomennej literárnej skupine tvorenej Petrom Repkom, Ivanom Štrpkom a jaskyniarskym básnikom Ivanom Laučíkom, kvôli odkazu ktorého sa časť filmu situovala opäť do jaskyne, tentoraz na Liptove. Záujemcom o ich diela inšpirované jaskyňami možno odporučiť Repkovu knihu próz Vstaň a choď či básnickú zbierku Ivana Laučíka – Básne.

Roku 2020 sa nahrávalo rovno niekoľko dokumentov, priamo alebo len okrajovo sa týkajúcich jaskýň, no nie je tajomstvom, že projekt, ktorý chystá producentská skupina Attack Film, nielenže zavedie diváka do slovenského podzemia, ale jaskynné prostredie v ňom bude hrať dokonca dominantnú rolu. Koprodukčná rozprávka Zakliata jaskyňa, podľa scenára a réžie Marianny Čengel Solčanskej, situovaná do jaskyne, ktorú skúseným speleologickým okom takisto určite spoznáte, by mala uzrieť svetlo sveta koncom roka 2021. Dobrým zvykom sa v našej kinematografii stáva, že tvorcovia filmov si nechávajú poradiť od skúsených slovenských jaskyniarov. Ich dielami sa teda už čoskoro nechajme prevapíť.

Lukáš Vlček

SPELEOFOTOGRAFIA 2020

VÝSLEDKY 20. ROČNÍKA MEDZINÁRODNEJ FOTOGRAFICKEJ SÚŤAŽE

Jaskyniari stoja pri objavovaní nepoznaných jaskýň pred mnohými výzvami. Zameranie a vyhotovenie mapovej dokumentácie je prvým krokom k predstaveniu novej jaskyne svetu. Aby si však jej priestory vedeli dokonalo predstaviť aj tí, ktorí ich nenavštívili, treba chodby, siene, priepasti a dómy zdokumentovať fotograficky. Na scénu nastupujú jaskynní fotografi – fotografi, ktorí sa rokmi praxe adaptovali na špecifiká podzemného sveta. Jedinečnosť, akú ukrýva každá z jaskýň, zachytávajú so zreteľom na vhodnú kompozíciu, svetlo prispôsobujú scéne, svoj objekt pozorujú a skúmajú v snahe preniknúť do hlbín jeho duše. Práve v tom spočíva umenie. V snahe zaznamenať svet svojím vlastným, osobitým pohľadom. Umelec je mediátorom, ktorý nám pomáha vidieť veci, aké bežní smrteľníci v zhone súčasného života často prehliadajú. Niektorí na svoje umelecké vyjadrenie použijú štetce a plátno, iný fotoaparát. Nástroje sa odlišujú, ale podstata ostáva rovnaká. V našom prípade – zhmotniť ideu podzemia.

Roku 2020 prebehol symbolický 20. ročník fotografickej súťaže s témou jaskýň – Speleofotografia 2020. Svoje diela predstavilo 44 fotografov zo 14 krajín sveta (Belgicko, Česká republika, Francúzsko, Nemecko, Grécko, Maďarsko, Taliansko, Poľsko, Rumunsko, Rusko, Slovensko, Slovinsko, Veľká Británia, a nechýbala ani exotická Indonézia). Slovensko tohto roku reprezentovalo osem fotografov a jedna fotografka. Autori sa opäť prezentovali v dvoch súťažných kategóriách – Krása jaskýň a Speleomoment. Zachytili tak nielen úžasné detaily jaskynnej výzdoby a unikátnych krás čarovného podzemného sveta, ale aj nevšedné momenty z objavovania jaskýň a ich náročného prieskumu. Striedajú sa tak statické motívy neživej prírody s neopakovateľnou dynamikou sveta, ktorý do jaskýň preniká spolu s ich objaviteľmi.

Obálka katalógu

Alum Pot. Foto: M. Burkey

Organizačne súťaž zastrešovalo Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky – Správa slovenských jaskýň, Slovenská speleologická spoločnosť a Mesto Lipťovský Mikuláš. Projekt bol podporený Environmentálnym fondom Ministerstva

Deep Blue. Foto: R. Straub

prostredia Slovenskej republiky. Organizačnú komisiu tvoril tím na čele s pani riaditeľkou múzea Dankou Šubovou, tvorený šesticou skúsených odborníkov na podzemie a jeho špecifiká: Michal Danko, Bohuslav Kortman, Dagmar Lepišová, Mária Ošková a Lukáš Vlček. Jazykom medzinárodnej súťaže bola opäť angličtina, ale bežne sa dorozumievalo aj v rumunčine, ruštine alebo poľštine. Keďže Slovenská republika prijala kvôli pandemickej situácii v roku 2020 ochranné protipandemické opatrenia, ktoré sa odrazili nielen v organizovaní verejných podujatí, ale na sklonku roka dramaticky aj v prevádzke múzeí na Slovensku, organizačný výbor rozhodol o prenesení vernisáže výstavy do online priestoru.

Ak už netrpezlivo čakáte na oznámenie výsledkov, tak sem s nimi! Odborná porota Speleofotografie 2020 v zložení Pavol Kočiš (predseda poroty; Slovensko), Marek Audy (Česká republika), Cosmin Berghean (Rumunsko), Daniel Lee (Ruská federácia) a Pavol Staník (Slovensko) súťaž vyhodnotila a jej výsledky spolu so stovkou najúspešnejších fotografií nájdete v online katalógu na oficiálnej stránke súťaže <https://speleofotografia.sss.sk>. Z nich osem najúspešnejších sa stalo víťazmi tohtoročnej súťaže. Ocenenia poputovali do Francúzska, Nemecka, Českej republiky, Veľkej Británie a Grécka v tomto poradí:

Kategória A: Krása jaskýň

3. miesto – *Deep Blue*

Foto: Rainer Straub (Nemecko)

2. miesto – *Reincarnation*

Foto: Marek Csukás (Česká republika)

1. miesto – *Les racines du Paradis**

Foto: Rémi Flament (Francúzsko)

Kategória B: Speleomoment

3. miesto *Alum Pot*

Foto: Mark Burkey (Veľká Británia)

2. miesto *Eye for Eye*

Foto: Rémi Flament (Francúzsko)

1. miesto – *Hyperspace Caver**

Foto: Romain Venot (Francúzsko)

Cena internetového hlasovania

Maaras Cave

Foto: Christos Pennos (Grécko)

Hlavná cena súťaže

Gonvillars River*

Foto: Romain Venot (Francúzsko)

Oceneným gratulujeme! Zároveň ďakujeme zúčastneným a tešíme sa na vašu účasť o dva roky na súťaži Speleofotografia 2022!

Za organizačný výbor súťaže 2020

*Lukáš Vlček, Danko Šubová,
Mária Ošková a Pavol Kočiš*

* Obrázok na obálke

Reincarnation. Foto: M. Csukás

Eye for Eye. Foto: R. Flament

Maaras Cave. Foto: Ch. Pennos

IX. ZRAZ SPELEOPOTÁPAČOV V TISOVCI

Dušan Hutka

Dňa 10. októbra 2020 sa v Tisovci uskutočnil každoročný Zraz speleopotápačov. Tohoročný už IX. ročník sme venovali pamiatke jaskyniara a speleopotápača Ing. Zbiža Nišporského, ktorý podľahol ťažkej chorobe 15. novembra 2019. Aj keď sme mali pripravené pozvánky, propagáciu a bohatý program, všetko sme museli obmedziť. Bolo to z dôvodu silnejúcej druhej vlny koronavírusu a s tým súvisiacich opatrení, a preto naša opatrnosť bola namieste. Zvažovali sme tiež možnosť Zrazu speleopotápačov zrušiť, ale nakoniec sme sa rozhodli pre takmer súkromné stretnutie. O uskutočnení Zrazu vedelo okrem našich členov len niekoľko pozvaných jaskyniarov a potápačov. Zraz sme verejne nepropagovali ani nepozývali širokú verejnosť. Pre epidémiu odriekli sľúbenú účasť moravskí jaskyniari a príchod poľských jaskyniarov sme zastavili v poslednej chvíli.

Posledné ročníky Zrazu speleopotápačov sme mávali na jaskyniarskej základni, a tak sme sa držali tejto tradície. Program sa začal v piatok 9. októbra 2020 naplánovanou prieskumnou akciou v Muránskej vyvieracke. Nadväzovala na prieskum, ktorý sa tu uskutočnil v roku 2019, lebo počas ponorov boli zistené nové možnosti prieniku do systému vyvieracky a tie sme chceli potvrdiť. Prieskum zabezpečovali členovia Speleoklubu Muránska planina a Speleoklubu Tisovec. Stretnutie účastníkov bolo naplánované priamo v objekte Muránskej vyvieracky. Po nevyhnutných prípravách začal potápač Ján Blaho prieskum, pričom mu asistovali Milan Poprodský, Ivan Rusnák, Dušan Hutka a bývalý aktívny speleopotápač Vlado Manica. Počas opakovaných ponorov sa podarilo potápačovi preniknúť hlbšie do zatopeného systému vyvieracky, pričom jedným z cieľov bolo nafilmovať vnútorné zatopené priestory, čo sa aj podarilo. Záznam sa bude neskôr vyhodnocovať, aby sa zvolila cesta ďalšieho postupu.

IX. zraz speleopotápačov – na jaskyniarskej základni v Teplici

V objekte Muránskej vyvieracky, zľava: Dušan Hutka, Ivan Rusnák, Vlado Manica, Milan Poprodský, Ján Blaho

Potápač uskutočnil opakované ponory, pretože po výdatných dažďoch bola znížená viditeľnosť a zvýšená hladina vody. Potápačskú akciu sme ukončili v popoludňajších hodinách. Nasledovala exkurzia do tunela Dielik, kde sme zhodnotili možnosti opätovného potápania z muránskej aj tisovskej strany. Po výdatných dažďoch je v tuneli zvýšená hladina vody, pričom z tisovskej strany je hladina viac ako dva metre nad portálom, čo znamená hĺbku 12 – 14 m.

V sobotu 11. 10. 2020 v dopoludňajších hodinách sme sa stretli na jaskyniarskej základni v Teplici. Od rána svietilo slnko a následne celý

Potápač Ján Blaho preniká do výveru Muránskej vyvieracky

deň bolo pekné jesenné počasie. Spoločnými silami sme pripravili všetko, čo bolo treba na guláš, pričom mäso z diviny ako každý rok zabezpečil náš člen a poľovník Peter Vetrák. Zabezpečoval varenie, pričom mu asistovala naša členka Katarína Hutková. Počas varenia prebiehala čulá diskusia a spomínali sme hlavne na našich nedávno zosnulých členov, ktorí radi

prišli na každú takúto spoločnú akciu. V pláne bola spoločná kopáčska akcia, ale nakoniec sme ju preložili na iný termín. Dôvodom bol dobrý guláš a dostatok piva, a tak sme pokračovali v diskusii až do večerných hodín. Keďže v nedeľu sa počasie zhoršilo a plánované exkurzie sa nemohli uskutočniť, IX. ročník Zrazu speleopotápačov sme ukončili.

Muránska vyvieracka, zľava: potápač Ján Blaho, Dušan Hutka

Každoročné varenie guláša zabezpečuje poľovník Peter Vetrák

TRIDSAŤ ROKOV SYMBOLICKÉHO CINTORÍNA V JASKYNI MICHŇOVÁ

Jaskyňa Michňová bola známa obyvateľom Tisovca už od polovice 19. storočia a bola jednou z prvých, na ktorú zamerali svoju pozornosť členovia novozaloženej jaskyniarskej skupiny. Bolo to koncom roku 1951, keď začínali prieskum Michňovej. Aj preto si vybudovali priamo nad jaskyňou jaskyniarsku základňu. O niekoľko desaťročí neskôr v jednom z najväčších a najkrajších jaskynných priestorov Michňovej založili symbolický jaskyniarsky cintorín.

Zostup k cintorínu približne v hĺbke 25 m je teraz zabezpečený štyrmi kovovými rebríkmi. Dňa 9. septembra 2012 do jaskyne zostúpil ev. farár ThDr. Marián Krivuš, ktorý na želanie členov skupiny symbolický cintorín posvätil slovom Božím a modlitbou.

Myšlienka symbolického cintorína vznikla po roku 1989 na podnet zakladateľa tisovského jaskyniarstva a vedúceho skupiny Ing. Svätopluka Kámena. Podnetom bola zrejme tragická smrť jaskyniarov Miroslava Hinduliaka a o dva roky neskôr Ing. Jána Gála, CSc. Členovia skupiny sa dohodli, že obidvom tragicky zomrelým členom nainštalujú pamätné tabule v jaskyni Michňová. Voľba padla na Veľkú sálu ako najvhodnejší priestor jaskyne.

Prvú hliníkovú tabuľu venovanú Miroslavovi Hinduliakovi odliali v Hronci, čo zabezpečil železiarsky majster a kamarát jaskyniarov Pavol Ťažký, a dve takmer rovnaké bronzové tabule pre Jána Gála odliali vo VSŽ Košice. Odliatie vybavil a zabezpečil Zbižo Nišponský, pričom jedna doska bola určená do Michňovej a druhá k chalupe na tisovskú Poľanu. Chalupu si v minulosti kúpil Zbižo spolu s Jankom Gálom a celé roky tu aj s rodinami spolu chalupárčili.

V dňoch 19. – 20. mája 1989 bola spoločná brigáda tisovských jaskyniarov S. Kámena, V. Rapčana, J. Gandžalu, R. Gavaliera, M. Čipku,

M. Guzmu a piatich členov SZM SLZ Hnúšťa. V rámci spoločnej brigády v Michňovej boli v jaskyni 20. mája 1989 nainštalované prvé dve pamätné tabule. Tento dátum môžeme považovať za začiatok vzniku symbolického cintorína. Už počas inštalácie prvých dvoch tabúľ jaskyniari vedeli, že bude treba aj tretiu. Necelý mesiac pred spoločnou brigádou zomrel po ťažkej chorobe mladý jaskyniar Juraj Kníž.

Keď sa v dňoch 6. – 11. júla 1991 uskutočnil v Tisovci v lokalite Šťavica 32. jaskyniarsky

Účastníci spomienkového stretnutia v Teplici 22. augusta 2020

tyždeň, Ing. Svätopluk Kámen v príhovore spomenul, že jaskyniari na pamiatku zomrelým členom inštalujú v jaskyni Michňová pamätné tabule, a plánujú tak vytvoriť symbolický cintorín. Boli by v ňom umiestnené pamätné tabule významným členom jaskyniarskej skupiny.

Neskôr bolo zrejme, že túto česť by si zaslúžili aj priatelia, ktorí pomáhali jaskyniarskej skupine, spolupracovali s ňou, aj keď neboli vždy jej členmi. Prvé pamätné dosky boli vyrobené z kovu, spravidla hliníka, mosadze či bronzu. Vlhké prostredie sa po čase podpísalo aj na tento trvácí materiál. Skúsenosti ukázali, že vhodnejšie bude použiť kameň, keramiku alebo šamot. Materiál je prirodzený, trvácí a dobre čitateľný.

Prvá z dvoch pamätných tabúľ osadených na symbolickom cintoríne 20. mája 1989 bola

Účastníci stretnutia v novej časti symbolického cintorína v jaskyni Michňová

venovaná jaskyniarovi a speleopotápačovi Ing. Jánovi Gálovi, CSc. (8. 3. 1936 – 19. 11. 1986), hutníckemu odborníkovi, vysokoškolskému pedagógovi, ktorý vo veku päťdesiat rokov tragicky zahynul na služobnej ceste v Poľsku. Druhá bola venovaná Miroslavovi Hinduliakovi (13. 1. 1956 – 3. 5. 1984), technikovi a majstrovi v ZŤS, ktorý vo veku dvadsaťosem rokov tragicky zahynul na vysunutom pracovisku nad lokalitou Šťavica v Tisovci. Tretia pamätná tabuľa patrí Jurajovi Knížovi (28. 9. 1955 – 25. 4. 1989), zaniatenému jaskyniarovi, ktorého vo veku 34 rokov zdolala ťažká choroba. Žiaľ, medzi prvými sa dostal na symbolický cintorín aj nestor tisovského jaskyniarstva a zakladateľ oblastnej skupiny č. 6 a jej dlhoročný predseda Ing. Svätopluk Kámen (27. 5. 1921 – 5. 11. 1992), ktorý nečakane podľahol krátkej a ťažkej chorobe. S návrhom, aby sa priestor symbolického cintorína v jaskyni Michňová volal Veľká Kámenova sála, súhlasili pri pietnej spomienke všetci zúčastnení.

Po určitom čase pribudla v symbolickom cintoríne aj pamätná tabuľa nášmu dlhoročnému členovi, technicky zdatnému odborníkovi takmer na všetko Milanovi Guzmovi (2. 5. 1944 – 1. 11. 2003), ktorý mal dlhodobu podlomené zdravie. Pamätnú tabuľu sme tu odhalili aj Miroslavovi Nešverovi (18. 7. 1964 – 16. 1. 1994), potápačovi z POLDI Kladno a členovi ČSS, ktorý tragicky zahynul počas potápačského prieskumu jaskyne Teplica. Pamätnú tabuľu má aj náš člen RNDr. Alois Vitásek (20. 1. 1956 – 22. 3. 2003), jaskyniar, skaut a geológ – odborník, ktorý nešťastne spadol zo šmykľavého chodníka počas nočnej túry z Kordík k Harmaneckej jaskyni. Pribudla aj tabuľa

venovaná profesorovi Bedřichovi Polákovi (18. 2. 1914 – 17. 9. 1971), pedagógovi, umelcovi a dlhoročnému spolupracovníkovi jaskyniarskej skupiny.

V roku 2009 sme odhalili na symbolickom cintoríne novú keramickú pamätnú tabuľu zakladateľovi skupiny Ing. Svätoplukovi Kámenovi. Žiaľ, pribudla aj pamätná tabuľa Vladimírovi Kámenovi (13. 4. 1951 – 20. 9. 2009), jaskyniarovi a synovi zakladateľa skupiny, ktorý zomrel po krátkej a ťažkej chorobe. Vo februári 2010 sme odhalili pamätnú tabuľu poprednej osobnosti muránskych jaskyniarov Vladimírovi Korfantovi (12. 7. 1946 – 24. 8. 1990), zaniatenému jaskyniarovi a fotografovi z Muráňa, ktorý zomrel po ťažkej chorobe. Na želanie rodiny bol pri jeho pamätnej tabuli osadený aj keramický kríž, ktorý vyrobil spolu s pamätnou tabuľou Zbižom Nišponským. V roku 2011 sme odhalili pamätnú tabuľu kamarátovi a zapálenému jaskyniarovi Štefovi Dianiškovi (6. 3. 1954 – 19. 8. 2011), ktorý nás krátko po 52. jaskyniarskom týždni nečakane opustil po ťažkom infarkte. V symbolickom cintoríne sme 29. 5. 2010 odhalili aj pamätnú tabuľu venovanú národovcovi Štefanovi Markovi Daxnerovi. Bolo to na počesť jeho prvého zaznamenaného zostupu do jaskyne Michňová. Stalo sa to v roku 1878, o čom informoval aj širokú verejnosť v časopise Obzor. Môžeme ho považovať za jedného z prvých tisovských jaskyniarov. Pamätná tabuľa je venovaná aj tisovským jaskyniarom-študentom Jožovi Barniakovi, Jožovi Bencovi, Milanovi Došekovi a Janovi Lazorovi, ktorí v tejto jaskyni začínali ako študenti SPŠH v roku 1951 spolu so Zbižom Nišponským. V roku 2016 sme si uctili

pamätnou tabuľou jaskyniara Jiřího Gregora-Šediváka (16. 8. 1958 – 30. 5. 2016) z moravskej jaskyniarskej skupiny Tartaros, ktorý nám chodil pomáhať pri objavoch a sám zomrel počas výskumu v jaskyni Nový Lopač v Moravskom krase. Ten istý rok

Pamätné tabule Ing. Zbiža Nišpönského, Ivana Kubíniho, MUDr. Jána Dianišku

sme odhalili pamätnú tabuľku dlhoročnému členovi jaskyniarskej skupiny Jozefovi Kuzmíkovi (21. 9. 1946 – 30. 6. 2016), ktorý zomrel po ťažkej chorobe. Pamätnú dosku má aj dlhoročný skúsený jaskyniar Štefan Pohorelský (8. 1. 1958 – 30. 5. 2019), ktorý nás opustil vo veku 61 rokov po dlhej a ťažkej chorobe.

Koncom roka 2019 zomrel najstarší člen našej jaskyniarskej skupiny speleopotápač Ing. Zbižo Nišpönský (29. 6. 1936 – 15. 11. 2019). V jaskyniarskej skupine bol takmer nepretržite od jej vzniku v roku 1951. Ako všestranný umelec a keramikár vytvoril takmer všetky pamätné tabule na symbolickom cintoríne a ďalšie sú osadené v meste. O deň neskôr zomrel aj člen Speleoklubu Tisovec MUDr. Ján Dianiška (3. 7. 1948 – 16. 11. 2019), lokálpatriot a vizionár, ktorý významne podporoval rozvoj tisovskeho jaskyniarstva. Začiatkom roku 2020 nás po dlhej a ťažkej chorobe opustil dlhoročný jaskyniar, objaviteľ, ochranár a bývalý predseda Speleoklubu Tisovec Ivan Kubíni (7. 1. 1949 – 7. 2. 2020). Bol členom jaskyniarskej skupiny vyše štyridsať rokov, z toho 27 rokov viedol jaskyniarsku skupinu ako jej predseda. Pamätné tabule posledným trom menovaným sme dali vyrobiť v kamenárstve Ulický v Rimavských Zalužanoch. Návrh nám pripravil Roman Lacko.

V súčasnosti je na symbolickom cintoríne v Michňovej nainštalovaných 21 pamätných tabuľ venovaných jaskyniarom a ďalšie tri sú umiestnené mimo cintorína. Jedna z nich pripomína speleopotápača Miroslava Nešveru. Tento český potápač tragicky zahynul v snahe pomôcť pri prieskume zatopených častí Teplice. Na jeho pamiatku bola pri príležitosti desiateho výročia jeho úmrtia odha-

lená pamätná tabuľa na nádvorí Mestského úradu v Tisovci a je nositeľom in memoriam Ceny primátora mesta Tisovec. Zakladateľovi tisovskeho jaskyniarstva a dlhoročnému predsedovi Ing. Svätoplukovi Kámenovi bola slávnostne odhalená pamätná tabuľa na jeho rodinnom dome v Tisovci. Tretia pamätná tabuľa patrí Ing. Jánovi Gálovi, CSc. Je umiestnená na tisovskej Poľane. Bolo to jeho obľúbené miesto, kam chodil na chalupu oddychovať a viesť neúnavné rozhovory so svojim dlhoročným kamarátom Ing. Zbižom Nišpönským.

Dňa 22. augusta 2020 sa uskutočnilo na jaskyniarskej základni v Teplici spomienkové stretnutie, na ktorom sme spomínali na posledných zosnulých jaskyniarov Ing. Zbiža Nišpönského, MUDr. Jána Dianišku a Ivana Kubíniho. Pri tejto príležitosti sme im na symbolickom cintoríne v jaskyni Michňová odhalili pamätné tabule.

Na spomienkové stretnutie prišli rodinní príslušníci, jaskyniari a pozvaní hostia. V programe bol aj zostup do Veľkej Kámenovej sály jaskyne Michňová, kde sa nachádza symbolický cintorín. Účastníci zostupu si zapálením sviečok uctili pamiatku zosnulých jaskyniarov a spomínali na ich život a objaviteľskú prácu. Po výstupe zo symbolického cintorína sme si posedeli pri dobrom guláši a kapustnici. Občerstvenie a guláš pripravili členovia Speleoklubu Tisovec, kamaráti a rodiny zosnulých. Celodennému spomienkovému stretnutiu, na ktorom sa zúčastnilo takmer päťdesiat ľudí, pomohlo aj veľmi pekné počasie.

*Ing. Dušan Hutka,
predseda Speleoklubu Tisovec*

UŽ ZA ŽIVOTA S JASKYŇAMI V RAJI

ROZHOVOR BOHUSLAVA KORTMANA
S ČESTNÝM PREDSEDOM SSS
ING. JÁNOM TULISOM

V januári tohto roka dovŕšil úctyhodný vek 85 rokov. Veľkú úctu a uznanie si zaslúži aj za viac ako polstoročie trvajúce aktívne pôsobenie v krase a jaskyniach Slovenského raja, v Speleologickom klube Slovenský raj a Slovenskej speleologickej spoločnosti. Hoci výsledky jeho dlhoročnej odbornej prieskumnej, dokumentačnej, publikačnej a organizačnej činnosti hovoria samy za seba, určite nám má čo o nich a o sebe povedať aj on sám.

• Janko, stretávam sa s tebou už dosť dlho na to, aby som mohol tvrdiť, že ťa dobre poznám. Predsa len si myslím, že nielen ja, ale aj mnohí iní, najmä mladí jaskyniari by chceli vedieť viac o tvojich jaskyniarskych začiatkoch. Napríklad či ťa k jaskyniam pritiahla tvoja práca inžiniera geológa, alebo to bolo naopak a geológom si sa stal pre svoj záujem o prírodu a jaskyne.

K jaskyniarstvu ma pritiahla obyčajná ľudská zvedavosť, čo sa nachádza v tých dierach do zeme. Ale už po prvých návštevách Čertovej diery v Slovenskom raji, ktorú som prvý raz videl z Tomášovského výhľadu, ma jaskyňa zaujala ako geologický prírodný objekt. Nasledovali ďalšie jaskyne – Čertova, Zlatá diera, v Medvedej jaskyni sme zakotvili na niekoľko rokov. Uvedomoval som si, koľko neobvyčajných tvarov obsahujú tieto diery do zeme. A postupne moja zvedavosť rástla a nadošľovali sa otázky: ako jaskyne vznikajú, prečo obsahujú pestrú výplň a ešte pestrejšie morfológické tvary. Tu som sa snažil využiť svoje geologické znalosti pri prieskume a výskume jaskýň a iných krasových javov. Čím ďalej som postupoval, tým sa moje geologické znalosti rozširovali. Stával sa zo mňa speleológ s využitím geologických znalostí. Zistil som, že využitie geologických poznatkov mi umožnilo poznať kras v celej svojej šírke. Skrátka maximálne som sa snažil využiť geovedné disciplíny pri prieskume a výskume podzemného, ale i povrchového krasu. Že som sa rozhodol správne, svedčia objavy skoro 700 jaskýň v Slovenskom raji, o kto-

Pohľad z Tomášovského výhľadu na Sibot s otvormi jaskýň (odspodu) Čertovej diery, Čertovej jaskyne a Vtáčej jaskyne. Foto: L. Novotný

Vo vchode Stratenskej jaskyne 24. 2. 1973. V prednom rade zľava: Ján Gríger, Ján Tulis, František Hovančík, Jaromír Volek. Zadný rad zľava: Jozef Novotný, František Mihál, Štefan Molitoris, Miloš Greisel, Vladimír Košel. Foto: L. Novotný

ré sa zaslúžili členovia klubu, publikovanie mnohých príspevkov, vydané boli publikácie Jaskynný systém Stratenskej jaskyne, Kras Slovenského raja, 50 rokov Speleologického klubu Slovenský raj, Atlas Dobšinského-stratenského jaskynného systému.

• Čo by si dnes robil inak ako vtedy, keď si s jaskyniarstvom začínal?

Asi nič. Nad tým som nikdy nepremýšľal, ale ja som spokojný s tým, ako som s jaskyniarstvom začínal. Od začiatku som sa intenzívne venoval jaskyniarstvu, a za tým prišli aj výsledky, ktoré povzbudzovali do ďalšej práce.

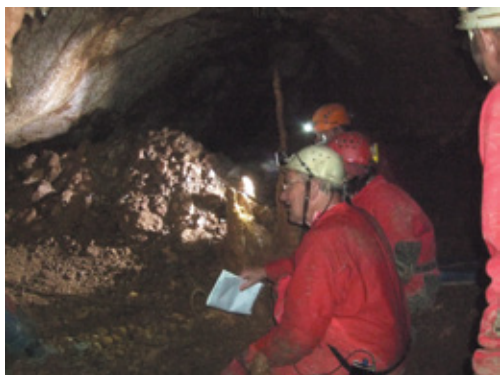
Úchvatný pohľad na sintrovú výplň v Drôtikovej chodbe.
Foto: J. Tulis

Fotografovanie v jaskyni má svoje osobitosti
a náročnosť. Foto: L. Novotný

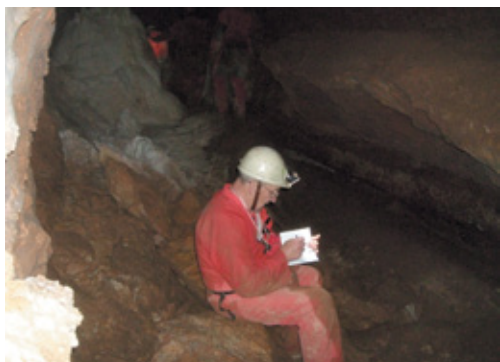
Vystrojovanie Objavnej priepasti jaskyne Psie diery,
v popredí J. Tulis. Foto: M. Košík

Ako ďalej riešiť najväčší problém Stratenskej jaskyne
v Chodbe reprezentantov? Foto: M. Smatana

Po pracovnej akcii v Dobšinskej ľadovej jaskyni. Na
pravom okraji J. Tulis. Foto: L. Novotný

Zápisník a ceruzka boli stálymi pomocníkmi autora.
Foto: M. Smatana

Krst publikácie Kras Slovenského raja autorov L. Novotného a J. Tulisa. Foto: neznámy autor

• V rokoch 1991 až 1999 si bol predsedom Slovenskej speleologickej spoločnosti. Ako si spomínaš na toto pre slovenské jaskyniarstvo nie práve jednoduché obdobie?

Hlavne v začiatkoch 90. rokov bola situácia zložitá. Zvolený bol nový výbor s minimálnymi skúsenosťami, všetci chceli zmeny, osirel sekretariát. Niektoré skupiny sa rozpadli, mnohí členovia vystúpili z SSS, bol nedostatok finančných prostriedkov. Mnohí výbor obviňovali, že chceme rozbiť SSS. Ale ukázalo sa, že väčšina členov SSS chcela pokračovať v jaskyniarčení, napriek vyššie uvedeným problémom. Prijaté boli nové stanovy, ohlásili sa noví členovia,

pribúdali nové skupiny, začal sa znova vydávať Spravodaj, obnovil sa Speleomíting z Bystrej, rozbehli sa centrálné akcie (JT, mapovanie jaskýň, lezecké dni...). Podpísané boli dohody o spolupráci s ministerstvom životného prostredia a zmluva o vzájomnej pomoci a spolupráci so Slovenským múzeom ochrany prírody a jaskyniarstva. V správe o činnosti SSS za rok 1995 je hodnotenie činnosti 42 skupín so 652 členmi. Mohol som v nej konštatovať, že spoločnosť je stabilizovaná, životaschopná organizácia. Bola zachovaná jednota jaskyniarov a vysoká akcieschopnosť, pracovná morálka.

• SK Slovenský raj patrí k najstarším, najpočetnejším aj najaktívnejším v SSS. Čo bolo a je podľa teba za tým, že ste v mnohom príkladom pre iných?

V prvých rokoch mal klub okolo 10 členov. Po objave Stratskej jaskyne sa klub rozrástol na 30 – 40 členov. Aj teraz v súčasnosti má klub 38 členov. Tých, ktorí prejavili záujem o činnosť v našom klube, sme neskúšali, či vedia, koľko je jaskýň na Slovensku, ani žiadne iné otázky. Záujemcu sme pozvali na najbližšiu pracovnú jaskyniarsku akciu do jaskyne. Keď prišiel aj na nasledujúcu a ďalšiu akciu, tak sa stal našim členom. V niektorých rokoch nám hodne pomohla SPŠGB – Stredná priemyselná škola geologická a banícka

Členovia Speleologickeho klubu Slovenský raj. Vpravo na kraji J. Tulis. Foto: M. Smatana

Zástupca ministerstva životného prostredia odovzdáva vyznamenanie predsedovi speleologického klubu J. Tulisovi za mimoriadne výsledky v speleológii. Foto: neznámy autor

J. Tulisovi bola udelená cena primátora mesta Spišská Nová Ves za vynikajúce výsledky v speleológii a reprezentácii mesta. Foto: neznámy autor

Krst knižky 50 rokov Speleologického klubu Slovenský raj na klubovom jaskyniarskom týždni v Slovenskom raji. Foto: M. Smatana

v Spišskej Novej Vsi. Mnohí slovenskí jaskyniari a absolventi školy u nás začínali a som rád, keď na spoločných slovenských podujatiach sa ku mne hlásia.

Zimný zraz s výročnou členskou schôdzou v Stratenej. Foto: L. Novotný

Zlatní mostove na Vitoši pri Sofii. Foto: L. Novotný

Objav Siene slovenských jaskyniarov v Medvedej jaskyni, 1970. Foto: M. Velič

Šesťročná náročná práca v Medvedej jaskyni nás naučila trpezlivosti a výdrži. Dokázali sme svoje výsledky spropagovať, hlavné kritériá sú platné doteraz, dostali sme ocenenia aj zvonka. Tak ako v každom klube aj u nás máme členov rôzneho stupňa vzdelania, rôznych profesií a môžeme využiť aj ich schopnosti, zručnosti a nápady. Vždy sme sa snažili zapojiť do činnosti klubu všetkých členov bez rozdielu ich

profesionálneho vzdelania. Nikdy sme v klube nerozoberali a nezisťovali, kto koho volil. Snažíme sa využiť aj členov, ktorí už z rozličných príčin nemôžu podať očakávaný výkon (dôchodcov). Dnes máme v klube 11 dôchodcov. Aktivita stúpa s výsledkami. Organizujeme dve stretnutia v priebehu roka: Jaskyniarsky týždeň – pracovno-spoločenské stretnutie s rodinnými príslušníkmi; Zimný pracovný zraz. Rodinní príslušníci sa tak oboznamujú s našou prácou, výsledkami. O tieto stretnutia býva primeraný záujem.

- *Zúčastnil si sa niekoľkých výprav do zahraničia, dokonca roku 1993 si bol na kongrese UIS v Číne. Povedz nám o nich niečo viac. Ako sme na tom v porovnaní so svetom?*

V roku 1980 som v Sofii na európskej speleologickej konferencii prezentoval Stratenskú jaskyňu. Okrem iných domácich a zahraničných akcií som sa zúčastnil na 4 svetových speleologických kongresoch. Najviac mi utkvil v pamäti prvý v Olomouci v roku 1973 a kongres v Pekingu, kde Slovensko ako nástupnícky štát sa stalo riadnym členom Medzinárodnej speleologickej únie a bolo prijaté za rovnocenného člena UIS. Na domácich aj zahraničných podujatiach som vždy prezentoval výsledky činnosti klubu a Slovenskej speleologickej spoločnosti. Slovensko je vo svete známe ako úspešná krajina, bohatá na krasové javy. V Číne som mal pocit, že našu krajinu dobre poznajú. Prekvapilo ma, keď po mojej odpovedi na otázku kto som a odkiaľ som dokonca aj čínski delegáti vedeli, že Slovensko bolo súčasťou Československa. Po odsúhlasení delegátmi som mal dobrý pocit, že sme sa stali členmi rodiny, ktorá náš vstup privítala.

- *Túžbou hádam každého jaskyniara je objaviť jaskyňu. Koľko ich je na tvojom konte?*

Nemám spočítané, koľko jaskýň som objavil, ale nebolo ich veľa. Ani nemám spočítané, koľko kilometrov chodieb som objavil v Dobšinsko-stratenskom jaskynnom systéme. Mňa nikdy nezaujímal, kto jaskyňu alebo jej časti objavil, kto bol prvý, ale zaujímal ma, čo ten objav predstavoval, aká veľká alebo aká je objavená jaskyňa, čo obsahuje, aká je jej výplň. Ako príklad uvediem: keď sme po 6 rokoch objavili Sieň slovenských jaskyniarov v Medvedej jaskyni, počas Jaskyniarskeho týždňa nám pomáhali

S ministrom životného prostredia pred Dobšinskou ľadovou jaskyňou pri príležitosti 150. výročia objavenia ľadovej jaskyne. Foto: V. Daniel

odpratávať horninu z perspektívneho otvoru dubníckej jaskyniari. Keď jeden z nich uvoľnil posledný kameň a videl, že ďalej je voľný priestor, zavolať ma, aby som ako prvý vstúpil do nových priestorov. Ja som odpovedal, že on je vpredu, prvý odvalil posledný kameň, tak nech ide prvý. Ja som sa do objavenej časti dostal až ako druhý či tretí. Aj v Stratenskej jaskyni máme Terchovskú chodbu, ktorú objavili jaskyniari z terchovskej skupiny.

- *Máš nejakú nesplnenú túžbu alebo želanie, pokiaľ ide o jaskyne a nielen o ne?*

Ukazuje sa, že čím lepšie poznáme jaskyňu, tým sa mi otvára viac otázok, na ktoré treba odpovedať. Už mi fyzické sily nedovoľujú napríklad navštíviť Stratenskú jaskyňu alebo jaskyňu Duču, ich zaujímavé časti.

- *A čo rodinný život, dá sa naraz žiť pre rodinu aj pre jaskyne?*

Pri dobrej vôli sa dá všetko vyriešiť. Ďakujem mojej rodine za ochotu znášať strasti, za pochopenie a trpezlivosť. Obral som rodinu o veľa času, až teraz sa jej to usilujem vynahradiť.

- *Sám som už nie najmladší, preto ti položím otázku: Ako to robíš, že si stále v závideniahodnej telesnej i duševnej kondícii?*

Snažím sa byť aktívny. Vyberám si akcie, ktoré dokážem ešte zvládnuť. Každá moja akcia má svoj cieľ, je to aj odpoveď na moju zvedavosť. Každá úspešná akcia mi dodáva silu. Hlavne človek musí chcieť dosiahnuť svoj cieľ.

Ján Tulis 17. VIII. 2020

Milan Orfánus šesťdesiatročný

Milan Orfánus sa narodil 17. 9. 1960 v Liptovskej Porúbke, základnú školu navštevoval v Liptovskom Hrádku. V rokoch 1976 – 1980 študoval na Strednej odbornej škole elektrotechnickej v Tesle Liptovský Hrádok, kde po absolvovaní povinnej dvojročnej vojenskej služby aj začal pracovať ako mechanik.

Už od útleho detstva ho zaujímala história, umenie a jaskyne. Z histórie to boli najmä Gréci, Egypťania, templári, dejiny Liptova. V roku 1982 sa stal riadnym členom vtedajšej OS SSS č. 9 Liptovský Mikuláš, kde pôsobil pod vedením starších jaskyniarov najmä v podskupine Jánska dolina. Pracoval na rôznych lokalitách – v Malej a Veľkej Stanišovskej jaskyni, ďalej vo vyvieračke Škopovo – Medzibrodie, Medvedej jaskyni, v Jaskyni za Brtkovicou či v Malužinskej jaskyni. Patril k najaktívnejším členom pri prieskume Novej Stanišovskej jaskyne. Právom si zaslúžil vstúpiť ako prvý do novoobjavených priestorov so Šrolovým dómom, ktorému dominuje nádherný snehobiely stalagnát. Milan bol prítomný pri odčerpávaní vody z vodného sifónu v spojovacej chodbe medzi jaskyňou Pustá a Demänovskou jaskyňou slobody, kde boli objavené tzv. Brychtové siene. Spolu s ďalšími piatimi jaskyniarmi sa zúčastnil zaujímavej študijnej cesty do niektorých nemeckých jaskýň v pohorí

Harz. Mimoriadny záujem prejavil s jaskyniarom I. Chovanom o čerpací pokus v koncovej časti Malej Stanišovskej jaskyne.

Správcom Važeckej jaskyne sa stal 1. júna 1986, aby tu v harmonickej spolupráci s ostatnými spolupracovníkmi naplňovali základný obsah jaskyniarskeho poslania – umožňovanie prehliadky návštevníkom, aby tu nachádzali nielen oddych, ale aj ponaučenie.

V súčasnosti pracuje Milan na lokalitách Važeckého krasu v okolí Priepadiel, na Muroch i v jaskyniach pri Kráľovej Lehote a v okolí Liptovského Hrádku.

Do ďalších rokov života mu prajeme predovšetkým pevné zdravie, spokojnosť a prežitie čo najviac krásnych chvíľ v podzemí a na povrchu v kruhu svojich priateľov a blízkych.

František Bernadovič

† Ivan Chovan (1961 – 2020)

Jeden z mojích najlepších kamarátov už od detstva. Spolu sme prežívali prvé detské dobrodružstvá a spolu sa túlili po tajomných liptovských horách. Prvé „mayovky“ aj „verneovky“ sme priam hltali, a keďže sa nám nesplnil chlapčenský sen – stať sa námorníkmi, objavili sme svet jaskýň so všetkými jeho tajomstvami a adrenalínovými dobrodružstvami. Ivan bol vždy plný energie, odvahy a dobrých nápadov. Nezabudnuteľné pre mňa zostanú zážitky zo spoločných akcií aj objavov v jaskyniach najmä Jánskej doliny, hoci našou „materskou“ jaskyňou bola Jaskyňa pod Brtkovicou pri Liptovskej Porúbke. Nezabudnuteľné zostanú aj ne-

Ivan Chovan v jaskyni Ozernaja na Ukrajine

konečné debaty na všetky témy v skvelej partii jaskyniarov na chatke pri Veľkej Stanišovskej jaskyni. S Ivanom bolo vždy veselo a dobro-

družne, až kým sa nám nestratil v tajomných uličkách Trnavy, kde sa kontakty prerušili.

Ivan Chovan sa narodil v Liptovskej Porúbke dňa 24. 4. 1961. Po skončení základnej školy sa vyučil v Agrostave Liptovský Hrádok za automechanika. Neskôr pracoval aj ako maliar natierač, a samozrejme, pri svojej práci preferoval výškové stavby. Po dvojročnej čakacej lehote v roku 1980 sa stal členom SSS v oblastnej skupine Liptovský Mikuláš, kde aktívne pôsobil hlavne v jaskyniach Jánskej doliny – Veľká Stanišovská, Malá Stanišovská a Nová Stanišovská jaskyňa, Medvedia, Zlomiská, Stará Poľana, V Sokole, Ľadová priepať na Ohništi, Jaskyňa pod Brtkovicou a iné. Zúčastnil sa aj výpravy do ukrajinskej jaskyne Ozernaja (Озерная). Do Trnavy sa presťahoval roku 1994. Na prelome storočí sa neúspešne pokúšal o návrat na rodný Liptov. Ivan zomrel 1. 7. 2020 v Dudinciach.

Češ' jeho pamiatke! Svetlo karbidky nech mu večne svieti!

Milan Orfánus a priatelia

Ondrej Štefko

20. 12. 1951 Terchová

9. 9. 2020 Žilina

Dvanásteho septembra tohto roka spočinul v rodnej zemi na cintoríne v Terchovej Ondrej Štefko, jaskyniarska osobnosť Malej Fatry, milovník malofatranskej prírody, jej cititeľ a obdivovateľ. Bol nasledovníkom nestora jaskyniarstva v Terchovej Adama Vallu.

Ako rodený Terchovec nadovšetko miloval svoj rodný kraj, s ktorým bol bezprostredne spätý, a nevedel si predstaviť, že by žil niekde inde.

Po školských štúdiách v rodnej obci, strojárskom učilišti v Martine a základnej vojenskej službe v Hraniciach na Morave pracoval v rôznych firmách na Slovensku, v Čechách a inde v zahraničí (Maďarsko, Nemecko). Po odchode do dôchodku žil na dedovizni so svojou manželkou Ivetkou a spolu sa tešili so svojich štyroch dcér a vnúcat.

Prvé jaskyniarske skúsenosti získaval od roku 1995 od Adama Vallu, ktorý ho aj získal za člena novovznikajúcej jaskyniarskej skupiny Malá Fatra – Sever v roku 1997. Tu sa začala jeho bohatá jaskyniarska činnosť a prienik

do tajomných zákutí a hlbín podzemného prírodného sveta. Za svoj život navštívil skoro všetky jaskyne Krivánskej Malej Fatry, Kysuckej vrchoviny a mnoho ďalších v iných krasových oblastiach Slovenska. Najradšej však chodil do jaskýň v okolí Terchovej. Jeho obľúbenou „srdcovkou“ bola Kryštálová jaskyňa pod Malým Rozsutcom. Má veľké zásluhy na mnohých objavoch v nej a na jej spropagovaní nielen v jaskyniarskej literatúre.

Ondrej Štefko bol mimoriadne srdečný a dobromyseľný človek. Jeho rodina a priatelia ho milovali, ku každému si vedel nájsť cestu svojou veselosťou, spevom a skromnosťou. Nikdy sa nad nikým nevyvyšoval a všetko riešil aj humorom jemu vlastným. Pri výskume jaskýň bol zodpovedný a vždy dbal, aby sa nikomu nič nestalo a nedošlo k mimoriadnej udalosti.

Ondrej bol aj ľudový rezbár a vo svojom dome založil menšie jaskyniarske múzeum. Zaslúžil sa o to, že jaskyniari v Terchovej mali svoju základňu a v skupine vznikla pravdepodobne najkrajšia jaskyniarska kronika na Slovensku. Bol aj veľmi spoločenský človek, vedel sa úprimne zabaviť a pri dobrom vínkú a borovičke s horcom nám neraz zaspieval z úprimnej lásky a nefalšovanej hrdosti na svoje rodisko krásne

terchovské piesne. Pri ich počúvaní nám od dojatia neraz vyhrkli slzy. Radi sme počúvali jeho rozprávanie o prírodných zákutiach Terchovej a Jánošíkovho kraja. O Ondrejovej pohostinnosti a ústretovosti sa mohli presvedčiť aj účastníci 56. jaskyniarskeho týždňa vo Varíne.

Veľkým nesplneným snom Ondreja Štefka zostalo objavenie veľkej jaskyne, ktorá by sa dala sprístupniť pre širokú verejnosť. Treba veriť, že tento Ondrejov sen premenia na skutočnosť jeho nasledovníci, možno už aj jeho zaťko Tomáš Hampl, ktorý po ňom prevzal funkciu vedúceho JS Adama Vallu v Terchovej.

Skončil sa životný príbeh človeka nesmierne skromného, obetavého a vzácneho, ktorý nezištne a bez nároku na spoločenské uznanie objavoval jaskyne pre ľudí okolo seba i návštevníkov svojho rodného kraja. Je príznačné, že Ondrejove posledné slová, ktoré svedčia o jeho vzťahu k jaskyniam, boli: „Som Ondrej Štefko, jaskyniar“.

Nech Ti je zem terchovská pokojným a večným odpočinkom!

Ján Dubravay

Zosmutnela Demänovská dolina

Do večnosti odišiel náš priateľ, zapálený jaskyniar Jano Dzúr (1961 – 2020)

Na začiatku októbra 2020 nás opustil Jano Dzúr, významná osobnosť slovenského jaskyniarstva. Viac ako 40 rokov aktívne pôsobil obklopený priateľmi v jednej z najatraktívnejších krasových území na Slovensku. Spolu s V. Žikešom a ostatnými jaskyniarimi stál v roku 1982 pri zrode Oblastnej skupiny SSS Demänovská Dolina, ktorej sa ako vedúca osobnosť stal hneď predsedom. Ťažko je s veľkým smútkom a s krátkym časovým odstupom napísať o ňom niečo ucelené tak, aby sa na dôležitú skutočnosť nezabudlo.

Jano ako jeden z mála jaskyniarov sa dokázal vzoprieť behu tohto bláznivého sveta. Na začiatku 90. rokov založil firmu Telsys, v ktorej úspešne podni-

kal v oblasti telekomunikačnej techniky. Darilo sa mu a pracovné zaneprázdnenie úplne z jeho života vytesnilo jaskyne. Pri zarábaní peňazí však určite niekde v podvedomí mal spomienky na jaskyne a kamarátov v nich a aj nádej, že sa raz vráti do jeho doliny, do podzemia. Iskrička jaskyniarstva v jeho vnútri azda začala viac tlieť, keď po dlhšej dobe navštívil podzemie – bolo to práve pri objave v Jaskyni v Kostolcoch v máji roku 1994. Po rozsiahlom prieniku do nových priestorov v Jaskyni zlomísk v Jánskej doline v roku 1996 prijal pozvanie a so skupinou vážených jaskyniarov prešiel podstatnú časť nových objavov. V lete roku 1999 bol Jano hlavným organizátorom jaskyniarskeho týždňa v Demänovskej doline. Asi najvýraznejší impulz na zmenu jeho života prišiel v novembri roku 1999, keď sa na prieskumnej akcii v Pustej jaskyni našiel v Klausovom sifóne, v tenkej škáre medzi stropom a pieskovými sedimentmi, prievan. Cigaretový dym bol neomylné vťahovaný do neznámych priestorov, ktoré možno prebudili túžbu... Už o týždeň zorganizoval ďalšiu výpravu do Pustej. Nasledovali desiatky pracovných akcií, v ktorých mal Jano podstatný organizačný podiel. Telefonoval, presvedčoval, pomáhal morálne, materiálne, zabezpečoval speleodomec aj suroviny na guláše po ťažkých a dlhotrvajúcich akciách. Na spoločnú dopravu do jaskýň kúpil skriňovú vétriesku, v ktorej sa tiež písali kapitoly demänovskej speleolo-

Foto: J. Dzúr s A. Droppom počas Jaskyniarskeho týždňa SSS v Pavčinej Lehote v lete roku 2009

gickej histórie. Počas tohto obdobia sa jaskyniarstvo v Demänovskej doline aj jeho zásluhou dostalo z útľmu a dosiahli sa pozoruhodné, dlho očakávané objavy. Pravidelné a premyslené pracovné akcie spolu s úspechmi stabilizovali na prelome storočí jaskyniarstvo v Pavčínej Lehote. Výpočet jeho aktivít v Demänovskej a Mošnickej doline by bol za tie roky jaskyniarstva veľmi dlhý, napríklad iba aktivity okolo prepojenia Jaskyne slobody a Jaskyne mieru by stáli za samostatnú štúdiu. Jano ako pravý lokálpatriot sa vyhýbal cudzím krasovým oblastiam a dokonca dlhé roky ani nenavštívil vchod do Javorovej priepasti, ktorý vykopali jaskyniari pôsobiaci na Krakovej holi, hoci bol iba pár desiatok metrov od priepasti Kosienky, ktorá už tradične prináležala Demänovcom. Výnimku z tohto pravidla urobil iba niekoľkokrát a pre nás potešiteľné bolo, že jedna z nich bola aj veľká zimná výprava zameraná na kopanie v nových priestoroch v Občasnej vyvieracke v Čiernej dolinke pod Starým hradom.

Jano, dlho trpiac ťažkou chorobou, sa do posledných chvíľ zaujímal o novinky v jaskyniarstve, ale priznám sa, že to boli smutné, veľmi smutné telefonáty. Jeho odchodom do večnosti sa uzavrela jedna kapitola výskumu jaskýň v Demänovskej doline a už nebude v pohostinskom zariadení u Štefana znieť jeho optimistický a burcujúci slogan: *Chlapi, nebojte sa, to prekonáme...*

Za priateľov z jaskýň Peter Holúbek

Zomrel Rastislav Michalko

Nie je jednoduché písať o odchode človeka, s ktorým ste prežili časť života. Bol dobrovoľným jaskyniarom a časť života aj sprievodcom v jaskyni.

Rastislav Michalko sa narodil 17. 2. 1970 vo Važci. Po absolvovaní základnej školy navštevoval v rokoch 1984 – 1987 drevárske učilište v Liptovskom Hrádku. Po vyučení pracoval od roku 1987 v nábytkárskom podniku Nový domov v Liptovskom Mikuláši. Vojenskú službu vykonával v rokoch 1988 – 1990. Neskôr pracoval aj ako lyžiarsky inštruktor v Demänov-

Rastó Michalko (horný rad) dňa 31. 1. 1987 pri objave rozsiahlych chodieb za Chodbou utrpenia v Novej Stanišovskej jaskyni; pod ním v spodnom rade zľava: F. Bernadovič, M. Orfánus, T. Ilavský a I. Chovan. Foto: F. Bernadovič

skej doline. V priebehu rokov 1993 – 1999 pracoval ako sprievodca vo Važeckej jaskyni. V roku 2004 sa oženil, ale manželstvo dlho nevydržalo a zostal sám. Po presťahovaní sa k matke do Lučivnej pri opíľovaní konárov na strome utrpel pádom dost ťažké zranenia, ktoré ho už sprevádzali zvyšok života.

K dobrovoľnému jaskyniarstvu sa dostal v roku 1986, keď si aj podal prihlášku za člena v oblastnej skupine Liptovský Mikuláš. Od roku 1988, už ako člen SSS, pracoval so svojou skupinou hlavne na lokalitách na Ohništi a v Jánskej doline, a to najmä vo Veľkej, Malej, ale hlavne v Novej Stanišovskej jaskyni a vo Važeckom krase na lokalite Priepadlá, kde sa nám po dlhých rokoch znovu podarilo očistiť a otvoriť priepastovitú jaskyňu do hĺbky asi 25 metrov. Zúčastnil sa mnohých akcií a napokon aj veľkého objavu v Novej Stanišovskej jaskyni v roku 1987.

V roku 1991 sa zúčastnil výstupu na Mont Blanc v rámci jaskyniarskej expedície, ktorá navštívila viaceré francúzske a švajčiarske prístupné aj neprístupné jaskyne, na čo on, v časoch preňho nepriaznivých, vždy s radosťou spomínal.

Rasťo bol dobrým lezcom a zapáleným jaskyniarom. Nepriaznivé životné okolnosti nedovolili, aby mohol pokračovať v tom, čo mal rád.

Češť jeho pamiatke!

Milan Orfánus a jaskyniari, kamaráti

Jubilanti v roku 2021

90 rokov	Jarmila Jirmerová	1. 6. 1931	nezaradená
70 rokov	RNDr. Adrián Harničár	9. 3. 1951	OS Čachtice
	RNDr. Otakar Kúdela, CSc.	14. 3. 1951	Jaskyniari Plavecké Podhradie
	Miroslav Stašík	27. 3. 1951	Jaskyniari Plavecké Podhradie
	František Venger	14. 4. 1951	Speleo Detva
	Jiří Audy	14. 5. 1951	Jaskyniari Plavecké Podhradie
	Ing. Ján Obuch	23. 5. 1951	Speleo Turiec
	Gustáv Stibrányi	5. 7. 1951	OS Jána Majku
	Vladimír Fudaly	7. 7. 1951	JK Spišská Belá
	Pavel Pospíšil	2. 8. 1951	OS Čachtice
	Vladislav Mikula	30. 8. 1951	OS Orava
	MVDr. Zbyněk Valenta	20. 9. 1951	OS Jána Majku
	Ján Galba	24. 9. 1951	Jaskyniari Plavecké Podhradie
	Ing. Michal Zacharov	14. 10. 1951	SK Cassovia
	Eudovít Varjú	15. 10. 1951	Speleo Bratislava
	Ľubomír Sapák	27. 11. 1951	OS Tribeč
60 rokov	Ing. Pavol Míkula	7. 1. 1961	Trenčiansky speleoklub
	Ján Tholt	8. 2. 1961	SC Chočské vrchy
	Miroslav Sova	5. 4. 1961	Trenčiansky speleoklub
	Ferdinand Jirmer	20. 6. 1961	SK Slovakia Dumbier
	Ján Šparec	30. 6. 1961	Speleo Turiec
	Ivana Šparcová	25. 7. 1961	Speleo Turiec
	Jozef Leščák	29. 7. 1961	JK Spišská Belá
	Michal Chytčák	3. 8. 1961	JS Aragonit
	Imrich Bugyi	3. 9. 1961	JS Liptovský Trnovec
	Ing. Tomáš Ďurka	18. 10. 1961	Speleo Bratislava
	Vladislav Čarnecký	30. 10. 1961	SK Malá Fatra
	Jaroslav Haško	7. 11. 1961	JK Strážovské vrchy
	Karol Demuth	22. 11. 1961	JK Dubnica nad Váhom
	Július Stodola	12. 12. 1961	JS Liptovský Trnovec
50 rokov	Jozef Ančák	24. 1. 1971	Speleo Bratislava
	Ladislav Machut	1. 2. 1971	SK Banská Bystrica
	Martin Rybanský	27. 2. 1971	JK Demänovská Dolina
	Zoltán Ágh	26. 3. 1971	Speleodiver
	Ing. Pavol Cesnak	4. 4. 1971	SK Cassovia
	Ing. Jaroslav Pukanský	9. 4. 1971	HK športovej speleológie
	RNDr. Erik Rakovský, PhD.	23. 4. 1971	OS Inovec
	Peter Vaněk	29. 4. 1971	SK Nicolaus
	Jaroslav Novický	24. 5. 1971	HK športovej speleológie
	Ing. Miroslav Turčaník	31. 5. 1971	SK Cassovia
	Roman Budiak	17. 6. 1971	OS Orava
	Milan Demian	20. 6. 1971	OS Orava
	Ing. Martin Pekár	11. 7. 1971	SK Cassovia
	Peter Šuster	12. 7. 1971	SK Cassovia
	Rastislav Danko	16. 7. 1971	Sekcia speleopotápania
	Jozef Vrabel	21. 7. 1971	JK Strážovské vrchy
	Pavol Cvacho	23. 8. 1971	JK Varín
	Petr Krčmář	29. 8. 1971	SK Minotaurus
	Miroslav Molík	17. 9. 1971	OS Orava
	Miloš Vaško	11. 10. 1971	SK Trnava
	Ľubomír Múka	22. 10. 1971	OS Brezno
	Rastislav Hollý	4. 11. 1971	OS Liptovský Trnovec
	Mgr. Martina Činčalová	20. 11. 1971	SK Šariš
	Július Krajčí	24. 11. 1971	SK Tisovec
	Mariana Múková	5. 12. 1971	OS Brezno
	Ing. Ivo Kámen	27. 12. 1971	SK Tisovec

Spomienka na Petra Hipmana (1940 – 1999)

Prvú májovú nedeľu, 10. mája 2020, uplynulo 80 rokov od narodenia zakladateľa a dlhoročného vedúceho zvolenskej jaskyniarkej skupiny Speleo Detva Petra Hipmana. Presne v tento deň sme si spoločne viacerí pripomenuli túto významnú osobnosť slovenského jaskyniarstva na miestach, ktoré mal tak rád a ktorým ostal verný až do konca svojho života. Petrovo aktívne pôsobenie v krase a jaskyniach Krakovej hole a Jánskej doliny v Nízkych Tatrách, ale aj v iných krasových oblastiach na Slovensku i v zahraničí v 60. až 90. rokoch minulého storočia a ďalšie mnohostranné aktivity spojené s jeho menom zostanú navždy výrazným svedectvom mimoriadnych schopností a obdivuhodnej vytrvalosti človeka, ktorý sa stal už za života legendou a vzorom pre nás jaskyniarov. Počas spomienkového výstupu na vrchol Krakovej hole z Jánskej doliny, na ktorom boli prítomní členovia Slovenskej speleologickej spoločnosti vrátane Petrovej manželky Eleny a predsedu SSS Petra Holúbeka, sme si uctili pamiatku Petra Hipmana zapálením sviečok na mieste jeho posledného odpočinku vo vchode Starého hradu.

Bohuš Kortman

Stretnutie v Liptovskom Mikuláši pri výročí narodenia Antona Droppu

Dňa 30. 6. 2020, čiže presne sto rokov po narodení Antona Droppu, sa v Liptovskom Mikuláši stretli jaskyniari a pracovníci Správy slovenských jaskýň a Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva, aby si uctili pamiatku tohto významného jaskyniara. Prvé stretnutie, aj s jeho dcérou a zástupcami mesta Liptovský Mikuláš, sa uskutočnilo doobeda na Ulici A. Droppu, v mestskej časti Palúdzka. Po obede sa v prednáškovej miestnosti múzea pri dodržaní všetkých bezpečnostných opatrení uskutočnila pre širokú verejnosť prednáška o diele A. Droppu a jeho význame pre slovenské jaskyniarstvo. Okrem pracovníkov múzea, ktorí zhodnotili jeho život a zanechaný dokumentačný materiál, sa prihovril s informáciami o práci A. Droppu aj P. Bella, ktorý zhodnotil jeho vedeckú činnosť. Ďalší prednášajúci,

Účastníci spomienkového stretnutia na vrchole Krakovej hole

E. Hipmanová na mieste posledného odpočinku Petra Hipmana

Dňa 30. 6. 2020 na Ulici A. Droppu v Liptovskom Mikuláši. Foto: P. Bella

P. Herich, zhodnotil mapovacie aktivity A. Droppu, najmä v Demänovskej doline. Podujatie bolo ukončené diskusiou zúčastnených, ktorých sa nazbieralo, aj napriek nepriaznivej situácii, okolo tridsať.

Peter Holúbek

SUMMARY

The fourth issue of the Bulletin of the Slovak Speleological Society starts with a report by the Chairman Peter Holúbek of the Annual Meeting of the Club Chairmen on September 4, 2020. Peter notes that most of the central activities of the Society were cancelled in 2020 due to the Covid-19 pandemic. Next, Tomáš Čeklovský gives a legal overview and some practical advice about dealing with osteological finds. Matej Ševčík summarizes his research on pseudo-karst formations in the western part of the Záhorie region. The next article by Zdenko Hochmuth describes the discovery and laser mapping of the Kečovská gallery, a northern tributary to the show cave Domica. New passages were also discovered in 2020 in the Peterská abyss, as reported in an article by Edita Mikulášová and Alexander Lačný. Peter Holúbek and others describe a new pseudo-karst cleft cave on Krupinská plateau, including information on its geology and fauna. Štefan Kyšela reports on his caving experiences during a one-year stay in Canada. In the next article Zoltán Jerg analyzes the historical reports about treasure hunters on Veterník Mt. before and after WWII. Next, there is a story by J. Mahen about his fishing adventure in the Moravian Macocha abyss before WWI, introduced by P. Holúbek. Lukáš Vlček's media update informs us about the 100th issue of the Polish caving journal Jakinie and about new Slovak movies featuring the caves. The following article features the 20th international photography competition Speleofotografia 2020 and includes a selection of the winning photos. Dušan Hutka informs us about two events in Tisovec: the 9th meeting of cave divers and the 30th anniversary of the Commemorative Cemetery in Michňová cave. This part of the Bulletin concludes with an interview with the honorary chairman of the Society Ján Tulis, who turned 85 in January this year. The Social News brings congratulations to Milan Orfánus, obituaries for Ivan Chovan, Ondrej Štefko, Jano Dzúr, Rastislav Michalko, remembrances of Petr Hipman and Anton Droppa and a list of cavers celebrating major anniversaries.

Martin Budaj

pf 2021

